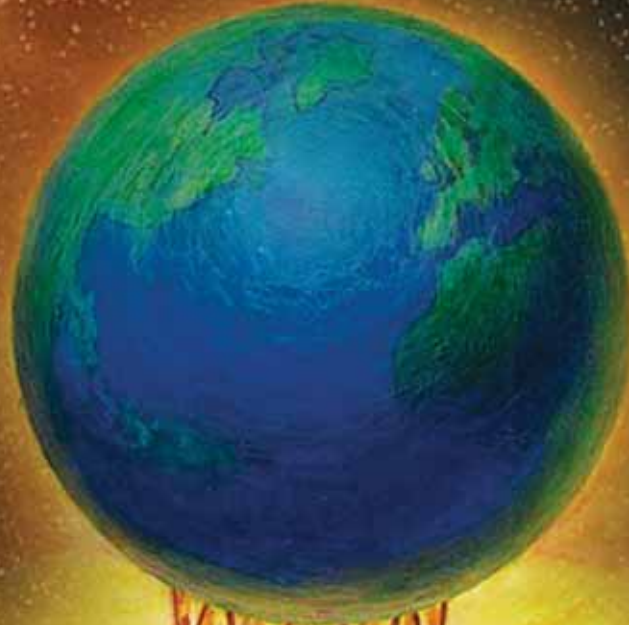

Diyânet

Aylık Dergi

ahlâkî erozyon karşısında

değer eğitimi

Millî ve Manevî Değerleri
Zayıflatan Unsurlar

Zaferleri Sağlayan
Temel Dinamikler

Katar

188

Ağustos 2006

Yeni yayınlarımız

NEDEN MÜSLÜMAN OLDUM (İhtida Öyküleri)

A. ARI - Y. KARABULUT

DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI YAYINLARI

Yurt içinde Diyanet yayınları satış yerlerinden,
yurt dışında Müşavirlik ve Ataşeliklerimizden temin edebilirsiniz.

İçindekiler

Ağustos 2006 • Sayı: 188

5

*Kimlik Oluşumunda
Değerlerin Etkisi*

9

*İnsan Karakterleri ve
Değerlere Katkısı*

17

*Millî ve Manevî Değerleri
Zayıflatan Unsurlar*

gündem	
Kimlik Oluşumunda Değerlerin Etkisi	5
<i>Nuray Yıldız</i>	
İnsan Karakterleri ve Değerlere Katkısı	9
<i>Doç. Dr. Fikret Karaman</i>	
Değerleri Duyup Yaşayan Bir Varlık Olarak İnsan	13
<i>Dr. İsa Kayaalp</i>	
Milli ve Manevi Değerleri Zayıflatan Unsurlar	17
<i>Doç. Dr. Halil Altıntaş</i>	
Gençlerin Değer Algısı "Ben" mi, "Biz" mi?	20
<i>Dilşad Aktaş</i>	
din-düşünce-yorum	
Hâl Eğitiminden Geçmek	22
<i>Prof. Dr. Mustafa Kara</i>	
din ve sosyal hayat	
"Toprak Olmak" ya da "Toprağa Benzemek..."	23
<i>Mürevvet Kurt</i>	
Kırmızıda Geçtiğimiz Sadece Işık mı?	26
<i>Dr. Ahmet Çekin</i>	
Görüntü Kirliliği	30
<i>Dr. Aydın Yıldırım</i>	
aile	
Kundak, Beşik ve Süt	32
<i>Dr. Dursun Ayan</i>	
Onlar İçin	34
<i>F. Nevsun Duman</i>	
Benim Babam	38
<i>Fatma Hale Liman</i>	
bir konu bir ayet	
Dini Değerlerle Alay Edenlerin Âkubeti	41
<i>Doç. Dr. İsmail Karagöz</i>	
bir hadis bir yorum	
Hakkına Razi Olmak	44
<i>Prof. Dr. İ. Hakkı Ünal</i>	
tarih	
Zaferleri Sağlayan Temel Dinamikler	46
<i>Yılmaz Tartan</i>	
kültür-sanat	
Bir Katre Alevdir Bu Karanfil	50
<i>Ayfer Balaban</i>	
Kubbe	52
<i>Mustafa Bektaşoğlu</i>	
ülke	
Katar	56
<i>Doç. Dr. Ahmet Kavas</i>	
portre	
İlk İslâm Şehitlerinin Oğlu Ammâr B. Yâsir (r.a.)	60
<i>Doç. Dr. Adem Apak</i>	
Hacı Hafız Ahmet Hoca'nın Ardından	62
<i>Dr. Adil Şahin</i>	
medya kritik	
<i>Bahattin Akbaş</i>	64

Benim Babam

Zaferleri Sağlayan Temel Dinamikler

Katar

■ başyazı

DEĞERLERİ YAŞAMAK

Dinin fertleri bir arada tutan, karşılıklı sevgi ve saygı içinde birlikte yaşamayı kolaylaştıran yüce değerleri vardır. Din, tarihten süzülüp gelen ve insan olmanın özünüyle bağlantılı olan bu değerlerin özümsemesinde ve yaşatılmasında önemli bir rol oynar. Bu yüzden dinin nihai hedeflerinden biri de kişinin güzel ahlâk, kardeşlik, hoşgörü, yardımlaşma, dayanışma, paylaşım ve özveri gibi yüksek insani değerlerle donanmış olmasıdır.

Yüce Yaratan mahlukat arasında insana özel bir değer vermiş ve onu dünyaya onurlu, bir o kadar da ağır bir sorumluluk gerektiren bir misyonla göndermiştir. Cenab-ı Hak, rahmetinin bir tecellisi olarak insana düşünce, akıl ve onur, kötülöklere meylini dengeleyen bir sezgi ve irfan vermiş, gönderdiği kutlu elçilerle öze dönüş çağrısı yapmış, onun yüce değerlerin çizgisinde yürüyebilme iradesini güçlendirmiştir. Bu sebeple, sahip olduğumuz insanî ve ahlâki değerleri fark etmek ve bu değerleri davranış bilincine ve yaşayan bir değer haline getirebilmek, dindarlığımızı inşa ve muhafaza açısından da son derece önemlidir. Zaten hayata bir bütün olarak baktığımızda dinî, ahlâki, millî, manevî, çağdaş ve moral değerler arasında özde bir farklılık bulunmadığını, bütün bunların üstün insanî değerlerin farklı ifadeleri ve yansımaları olduğunu görürüz.

Üzülerek belirtelim ki, özümüzde sahip olduğumuz ve sürekli canlı tutmak ihtiyacını duyduğumuz bu üstün insanî değerler, iç dünyamızdan ve dışarıdan gelen çeşitli olumsuz etkiler karşısında gerekli direnci gösteremediğimiz için günümüzde çoğu zaman erozyona uğramakta, bunun sonucu olarak da her gün etrafımızda bir dizi kötü örnekle karşılaşmakta ve üzülmekteyiz.

PROF. DR. ALİ BARDAKOĞLU
DİYANET İŞLERİ BAŞKANI

Ayrıca uluslararası ölçekte hissettiğimiz, yakın çevremizde yoğunlaştığı için de ayrı bir kaygı duyduğumuz şiddet, terör ve savaş da geleceğe olan umutlarımızı hızla tüketmektedir. Unutmamak gerekir ki, yakın komşularımızda, insanlığın gözü önünde cereyan eden şiddet ve acımasızlığın sonucu yıkılan binaların altında kalan sadece çocuklar, kadınlar, yaşlılar ve masum insanlar değil, insanî bütün değerlerdir. Din adamlarımızın bu konuda barış çağrısı yapmasından daha önemli olan, uluslararası siyasetçiler başta olmak üzere sorumlu herkesin yanlıştan vaz geçmesi ve ortak insanî değerlere sahip çıkmasıdır.

Üç aylar diye bilinen mağfiret iklimine insanlık olarak böyle bir acı, göz yaşı ve umutsuzluğun mahcubiyeti içinde giriyoruz. Bu manevî ortamın, günümüzün yoğun ve karmaşık hayat akışı içinde aşınan değerlerimizi onarmamıza vesile olmasını, bize bir öz denetim fırsatı sunarak dinî hayatımıza yeni bir bilinç, canlılık ve ivme kazandırmasını, insanlık âlemine barış ve huzur getirmesini Yüce Allah'tan niyaz ediyorum.

Diyanet İşleri Başkanlığı Adına Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni
Dr. Yüksel Salman

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Abdülkâki İçcan

Mali İşler ve Dağıtım Sorumlusu
Mustafa Bayraktar (Dön. Ser. İst. Müd.)

Yayın Koordinatörleri
Ayferi Balaban: ayferibalaban@diyinet.gov.tr
Mustafa Bektaşoğlu: www.mustafabektasoglu.com

Tashih
Sait Şan

Haber ve Fotoğraflar
Ahmet Arslan/Alî Yıldırım/Hamit Kurt

Arşiv
Ali Duran Demircioğlu

Dizgi
Hasan Yıldırım/Latif Köse/Rıdvan P. Yedekçi

Yönetim Merkezi
Dini Yayınlar Dairesi Başkanlığı
Eskişehir Yolu 9. km. Çankaya / ANKARA
Tel: (0312) 295 73 06 Fax: (0312) 284 72 88

Abone İşleri
Tel : (0312) 295 71 96-97
Fax : (0312) 285 18 54
e-mail : dosim@diyinet.gov.tr

Abone Şartları
Yurt içi yıllık : 19.20 YTL
Yurt dışı yıllık : ABD 30 Dolar
AB ülkeleri : 30 Euro
Avustralya : 50 Avustralya Doları
İsveç ve Danimarka : 250 Kron
İsviçre : 45 Frank

Abone kaydı için, ücretin Döner Sermaye İşletme Müdürlüğü'nün T.C. Ziraat Bankası Ankara - Akay Şubesindeki 5994308-5001 no'lu hesabına yatırılması ve makbuzun fotokopisi ile abonenin hangi sayıdan başlayacağını bildirir mektubun Diyanet İşleri Başkanlığı Döner Sermaye İşletme Müdürlüğü Eskişehir Yolu 9. km. Çankaya-ANKARA adresine gönderilmesi gerekir.

Yayın Türü: Aylık, Yerel, Süreli Yayın

Diyanet Aylık Dergi (Türkçe)

Temsilcilikler
Yurt içi : İl Müftölkleri, İlçe Müftölkleri
Yurt dışı : Din Hizmetleri Müşavirlikleri,
Din Hizmetleri Atasefilikleri

web : www.diyinet.gov.tr
e-mail : diniyayinlar@diyinet.gov.tr
sureliyayinlar@diyinet.gov.tr
aylikhaber@diyinet.gov.tr

Yayınlanacak yazılarda düzeltme ve çıkartmalar yapılabilir.

Yayın
DİN

Tel: (312) 397 91 40

Renk Ayırımı ve Film Çıkışı

DİSAY

Tel: (312) 311 41 27

Baskı Çiğ

EMAJ

Mısır Mihalim 3. Cadde No:7

İstanbul Yolu 6. Km İnönü Center

Yenimahalle / ANKARA

Tel: (312) 397 91 41 Fax: (312) 397 41 54

Basım Yeri: ANKARA
Basım Tarihi: 01.08.2006
ISSN - 1300 - 8471

Editörden...

Değerler kişi ve toplumlara göre farklılık arz etse de hatta zaman içinde bazı değişimlere uğrasa da evrensel nitelikte olan değerlerini ortak hedefi aynıdır: İnsan onuruna yaraşır bir hayat.

Değerler aşınması yaşanan günümüzde bilimsel, teknik, ekonomik vb. pek çok gelişmeye karşın, insanın öz benliğinde var olan değerler dünyası maalesef istenilen düzeyde olamamıştır. Çünkü ilâhî prensipleri önemsemeyen arayışlar, insanı bütün boyutlarıyla kapsamaktan aciz kalmıştır. Bu ise bedenen ve ruhen ayrılmaz bir bütünlük oluşturan insanın, huzur kaynağını keşfetmek için yeniden dinin rahmet iklimine dönmesini, dinî değerler başta olmak üzere kaybettiği pek çok değeri yeniden kazanmasını zorunlu kılmaktadır. Zira din, insanı maddî ve manevî yönleriyle bir bütün olarak ele almakta, onun hem dünyada hem de ahirette huzur ve mutluluğunu hedeflemektedir.

Değerler Dünyasını ele aldığımız bu sayımızda birbirinden kıymetli yazılara yer verdik. Nuray Yıldız, "Kimlik Oluşumunda Değerlerin Etkisi" yazısıyla kişilik ve kimlik kavramlarının oluşumunu ve Yüce Allah'ı tanımanın ve onun emirleri doğrultusunda yaşamının insan fıtratına en uygun kişilik ve kimliğin edinilmesindeki rolüne değinmekte,

Doç. Dr. Fikret Karaman, "İnsan Karakterleri ve Değerlere Katkısı" başlıklı makalesinde, güzel işler yapan, istikrarlı ve sağlam iradeli kişilerden hareketle, insan davranışlarını oluşturan değerlerin önemi üzerinde durmakta,

Dr. İsa Kayaalp ise; "Değerleri Duyup Yaşayan Bir Varlık Olarak İnsan" başlıklı yazısında eylemlerin niteliklerinin insan başarılarının seviyesine bağlı olduğunu ve değerlerin oluşmasında dinin etkisini ele almaktadır.

Doç. Dr. Halil Altuntaş'ın, manevî değerlerin önemini ve onları aşındıran faktörleri ele aldığı "Millî ve Manevî Değerleri Zayıflatan Unsurlar" başlıklı yazısıyla, Dilşad Aktaş'ın, gençlerin değer algılarının temelinde "ben" duygusunun hâkim olduğunu ve bunun doğurduğu problemleri ele aldığı, "Gençlerin Değer Algısı "Ben" mi? "Biz" mi?" yazılarını da beğeniyle okuyacağınızı düşünüyoruz.

"İslam Estetiği" konusunu ele alacağımız Eylül sayısında buluşmak üzere...

Yüksel Salman

kimlik oluşumunda değerlerin etkisi

Bir dayanağı ve sabitesi olmak, bir değer sistemiyle hayata yönelmek, Rabbimizin bize ilham ettiği, kendi sıfatlarıyla örneklediği bir şeydir. Ruhumuzun kendisiyle huzur bulması, sosyal ilişkilerimizi düzenleyen esaslar O'ndandır.

İnsan eğitiminin ve ahlâkî olgunluğun anlaşılması ve gerçekleşmesi için üzerinde durulması gereken iki önemli kavram vardır; kişilik ve değer.

Kişilik ve kimlik kavramının psikolojiye, eğitim bilimine ve felsefeye olduğu kadar akaidimize ve İslâm düşüncesine ait kökleri bulunduğunu, değer kavramına köklü bir açıklama getirmek için insanın kimlik gelişiminin temelini ilâhî kimliğin anlaşılmasını koymak gerektiğini düşündüm. Çünkü o bize değer yüklü bir kimlikle yönelmektedir.

Kişi; birlik, teklik, bütünlük hâindedir. Kişi olmak, kendinin ve başkasının farkında olmak demektir. Allah da yüce "zat"ından ve ona ait sıfatlarından haberdar olduğumuz Rabbimizdir. Zatını, özünü değil ama bize bildirdiği sıfatlarını düşünerek O'nun yaratmasının yüceliğinin hangi vasıflarla birlikte olduğunu görebiliriz.

Allah; İlim, Kudret, İrade, Hayy sıfatlarıyla "Zat" olarak İslâm düşüncesi ve akaidine temel olmuş, Tanrı "sonsuz kişi" insan "sonlu kişi" olarak da batı felsefesinde işlenmiştir.

Allah, hem zatını hem de zatının dışındakileri yani gayrı bilir. Gazali "gayr" sözüyle Allah'ın üstün sanatını, düzenli ve muhkem fiilini kastettiğini söyler.

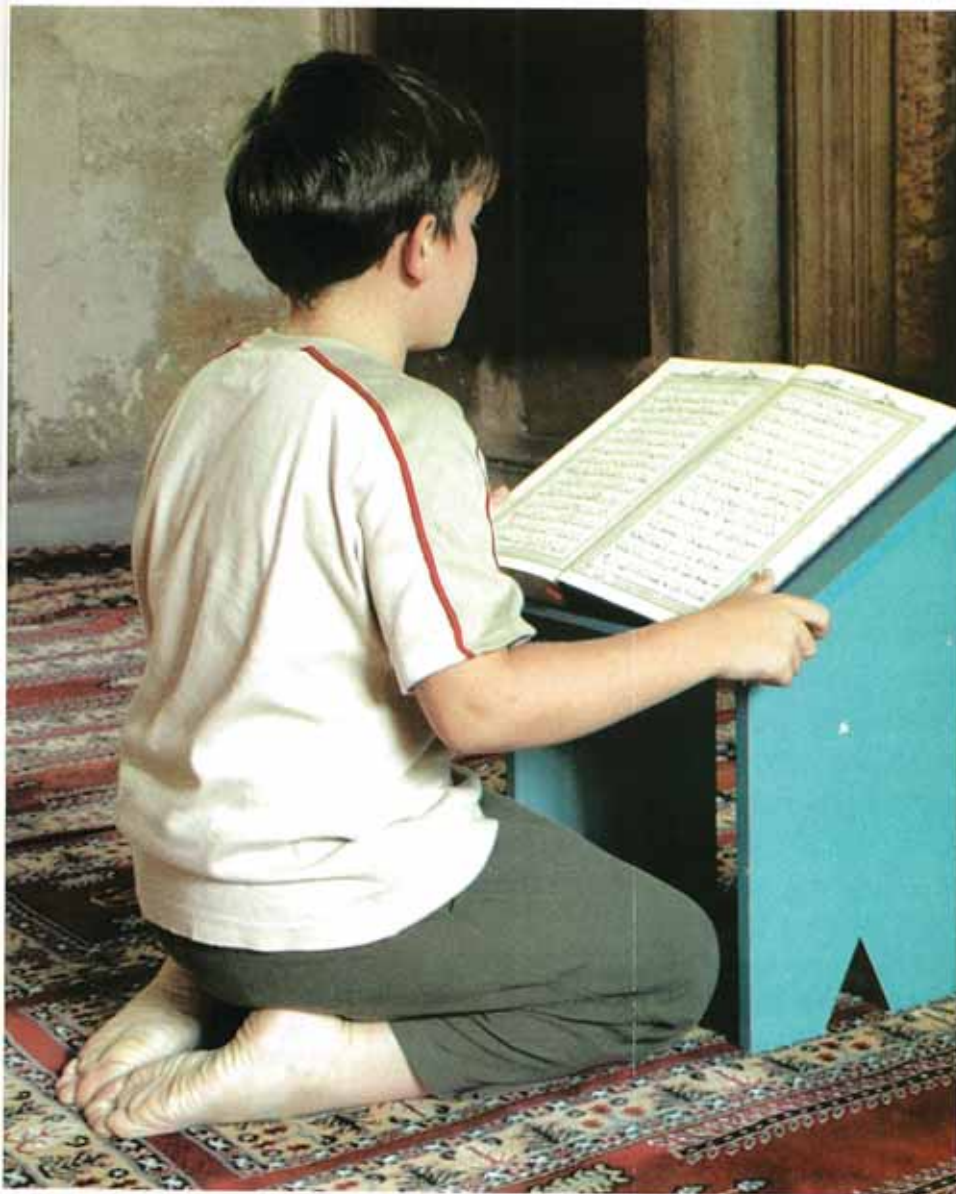
Allah'ın birliğini değişik açılardan görmek iyi bir anlama zemini oluşturacaktır. İslâm düşünürlerine göre O, Vahid'ül-Hak'tır. Yani gerçek anlamda tektir.

O, kendine özgü, başka biri tarafından varlık verilmemiş ve sebebi olmayan Vacib'ül-Vücut olarak varlığı zorunlu olarak tektir.

Ortağı veya benzeri olmayıp, eğer olsaydı yer veya gökler fesada uğrayacağı için tektir.

Sıfatları bakımından tektir, bilgisi kudreti hiçbir varlığıyla kıyas

edilemeyeceği için takdir.

Allah ezeli ve ebedidir. O, Hadid suresinde bildirilen evvel-ahir, zahir-bâtındır.

O, hiçbir sebebe muhtaç olmadığı için, hiçbir şey onun yokluğuna sebep değildir.

Allah bize her şeye kadir olduğunu bildirir (Bakara, 109) ama O, kendi adaleti, merhameti ve hikmetiyle bağdaşmayan şeyleri yaratmaz. O'nun kudret sıfatı diğer sıfatlarıyla birlikte fonksiyon icra eder.

Allah âlimdir, dilemesi yaratması hep bilgisiyle beraberdir.

Biz insanlar da O'nun izni ve lütfuyla, bilmek –istemek –yapmak gücüne sahibiz bu sayede benliğimizi inşa ediyoruz. Benlik duygusu, çocuklukta kendini diğer insanlardan ve nesnelere ayırmayı öğrenmekle başlar. Her bireyin genetik kalıtım yanında; kültürel kalıtım, farklı ilişkiler, farklı ana-baba modelleri ve diğer sosyal çevrelerde geliştiğini görüyoruz. Bu yüzden hiçbir kişilik diğerleriyle tamamen özdeş gelişim şartlarına sahip değildir. Kişiyi ve benliğine, onun kararlarına yön verecek ilkeler “ben neyim, nasıl olmalıyım?” ve “ya-

Değerler kıymet ölçüleridir. Ahlâkın buyruklarıdır. Ahlâk maddî karşılık beklemeyen, sonucu zafer olarak garantilenmemiş gönüllü insan davranışlarının sahasıdır. Başta iman etmenin kendisi, Allah'a karşı minnet, şükran ve güven duyguları anlamına gelen ahlâkî duruşumuzdur.

“şadığım dünya nedir nasıl olmalıdır?” sorularına, iyi kötü, doğru yanlış kavramlarına dayanır.

Bir dayanağı ve sabitesi olmak, bir değer sistemiyle hayata yönelmek, Rabbimizin bize ilham ettiği, kendi sıfatlarıyla örneklediği bir şeydir. Ruhumuzun kendisiyle huzur bulması, sosyal ilişkilerimizi düzenleyen esaslar O'ndandır. Onunla ve ilkeleriyle benliğimizi kuşatan bir güveneye sağlam bir kimliğe kavuşuruz. Yabancılaşma ve anlamsızlık duygusundan korunuruz.

“Kim nefsinin Allah'a O'nu görür gibi teslim ederse (O'na güvenip dayanırsa) muhakkak ki o en sağlam kulpa yapılmış olur. Bütün işlerin sonu ancak Allah'a aittir” (Lokman, 22)

İslâm ahlâk düşüncesinde Allah, hayru'l-mutlak veya hayru'l-mahz (sırf hayır) dir. İyiliğin kaynağıdır. Bu durum kelâmcıların dilinde daha çok “mutlak adalet sahibi” nitelemesiyle yer alır. O'nun iyilik ve adaleti hem kâinat düzeyinde hem de beşerî düzeyde tecelli eder.

Âlemin bir nizam üzere var olması ilâhî hayır ve adaletin yansımasıdır. Beşerî düzeyde ise insanın iyilik ve adalet adına başardığı veya başaramadığı hiçbir şey ortada kalmayacak, zamanı geldiğinde hepsi değerlendirile-

cektir. Bizi iman ve ahlâk üzere tutan, yerine göre sakındıran veya davranmaya sevk eden güçlü unsur bu son günün verdiği güvencedir.

Ayrıca "O (yani Allah) kendi üzerine merhameti yazmıştır." (Enam,13) Allah'ın bize adalet sevgi ve merhametle yönelmesi, Rahman, Rahim, Kerim, Vehhab gibi sıfatları ruhumuzda öğretici etkiler taşır, hem de bunlarla sarmalandığımız duygusunu yaşarız. Biliyoruz ki o yüksek gayeler için bile olsa asla yalan söylemeyendir. Ne o ne elçisi olan peygamber bizi asla aldatmaz. O peygamberine ve bize dosdoğru olmayı emreder.

İslâm ahlâk kitaplarında yer alan bir hadis-i şerif insanın kendi gücü nispetinde Allah'ın sıfatlarıyla mücehhez olmasını ilham eder. "Allah'ın ahlâkı ile ahlâklarının"

Şu halde Müslümanlar olarak Allah'a dair bilgi ve inancın bize değerler yüküyle ulaştığını biliyoruz. Değerler kıymet ölçüleridir. Ahlâkın buyruklarıdır. Ahlâk maddî karşılık beklenmeyen, sonucu zafer olarak garantilenmiş gönüllü insan davranışlarının sahasıdır. Başta iman etmenin kendisi, Allah'a karşı minnet, şükran ve güven duyguları anlamına gelen ahlâkî duruşumuzdur. Kur'an'da iman edip salih amel işleyenler ifadesi çok vurgulanmıştır. Çünkü biliyoruz ki ahlâkî bir davranış bilgi duygu ve eylemle iç içedir. İnsan ona hür iradeyle ve kesin bir niyetle yönelir.

Ancak bizim nefis ve kişi olarak yaratılışımız başlangıçta nötr halde ve çift kutupludur.

İmam-ı Azam Fıkh-ı Ekber'inde "Allah Teâlâ kullarından hiçbirini küfre veya imana zorlamamış (mümin veya kâfir olarak yaratmamış) ancak onları birer şa-

hıs olarak yaratmıştır" der. Şems suresi 7-8. ayetler "Andolsun nefse ve onu düzenlemiş bulunana, ona bozukluğunu ve korunmasını fücuru ve takvasını ilham etmiş olana "buyurulmaktadır.

İnsanda ahlâk ve değer duygusu

İnsan, özel bir yaratılışla varlık plânına alınmış, bilmek, ifade etmek iyi ve kötü üzerinde değerlendirme yapmak ve ona uygun davranmak yoluyla büyük "emaneti" yüklenmiştir.

O, ahlâkî zihni donanım bakımından hakikate açık ancak yine yaratılışından gelen bir eğilimle birtakım zaafılara (nankörlük, geçici hazlar peşine düşme, cimrilik, umutsuzluk, unutkanlık, böbürlenme, acelecilik, hakikate direnme, inkârcılık gibi)da açıktır.

Rabbini terbiyesi usulünce insana hem yol gösterilmiş hem de büyük bir ahlâkî örnek sunulmuştur.

Büyük İslâm düşünürü A. Draz, Ku'ran'da ahlâkî emir ve hükümlerin yer yer değerlere atıf yapılarak verildiğine işaret eder. Örneğin; ölçü ve terazide doğru bir tartma emriyle birlikte "işte iyi davranış böyledir" denilmekte, hüküm vermeden önce davamızı iyice soruşturmayı emrettikten sonra "...yoksa bilgisizlik sebebiyle başkalarına kötülük etmiş olursunuz..." (Hucurat, 6) buyrulmakta, "...ayıp yerlerinizi örtecek sizi süsleyecek elbiseler gönderdik takva örtüsü ise bunlardan daha hayırlıdır" (Araf, 26) "De ki Allah fenalığı emretmez" (Araf, 28) "De ki murdar (haram)la (çokluğu sizi kendine çekse bile) temiz (helal) bir olmaz" (Maide, 100) "...barış daha hayırlıdır..." şeklinde iyi-kötü farkına, değer ve kaliteye atıflar yapılır. Çünkü bunlar insanların

binlerce yıllık tecrübelerine, akıl ve duygularına aşına hükümlerdir. Ahlâkın dine bağlandığı köprülerdir değer hükümleri. Peygamberimiz de bu temeli işlemiş yükseltmiş, "ben güzel ahlâkı tamamlamak için gönderildim" buyurmuştur.

Ahlâkî faaliyet, insanın kendine bir hayat kaidesi telkin etmesi, mümkün olan birçok hareket tarzından iyi olarak düşündüğünü seçmesi, bencilik ve kötü tercihlerden uzak durması ve bunu bir mecburiyet duygusuyla yapmasıdır. Ahlâkî davranışı emreden, vicdanı ve iradeyi harekete geçiren soyut duygular, idealler ve kıymet ölçüleridir, değerler! İnsan, değerlerle kendi var oluş düzleminden yükselir ve kemal bulur. Değer duygusu yeryüzünde bütün ahlâk sistemlerinin temel dayanağıdır. Bütün kültürlerde bilinen temel değer iyiyeye ulaşmak, kötüden uzaklaşmaktır. Yine bilinen, genel ahlâkî prensip, "herkesin ahenkli mutluluğudur" yani kendi nefsinle başkalarının nefsinin bir tutabilme olgunluğu.

Ahlâkın insanı iyi-güzel ve doğruyu tercih etmede mükellef (yükümlü) tutulabilme ilkesi, bütün ahlâk sistemlerinin varlığını borçlu olduğu temel dayanağıdır. Kant'a göre aklın ve sağduyunun sesini hem nüfuz kabiliyeti derin insanlar hem de alelade insanlar kolayca anlayabilirler. İnsan ahlâken mükellef olmasa mes'uliyet (sorumluluk) da olmaz, hiçbir otorite kabul edilmez, kaos düzensizlik ve anarşi doğardı. A. Draz'a göre O, akıl temelli bir "vazife ahlâkı"ndan söz ederken Kur'an'a yakınlaşmıştır. Doğru işletilen insan aklının da ahlâk konusunda bir gizli vahy olacağını kabul etmeliyiz der. Ancak bu vahyin kuşatıcı aydınlığı yanında tek yönlü bir ışıktır.

Aynı şekilde Aristo'dan beri bilinen "altın orta" kuralı, akıl yoluyla isteklerimizin bir itidale çekileceğini çünkü aklın hiçbir zaman nefsin aşırılıklarına izin vermeyeceğini öğretir. Bu şekilde insan üzüntü ve sıkıntılardan uzak yaşayabilir. Hayatın gayesi mutlu ve huzurlu kalabilmektir. Ancak insanı neyin mutlu kılacağı konusunda ahlâk öğretilerinin anlayış ve önerileri çeşitlenmektedir.

Yine de; ahlâki ve geleneği insan özgürlüğüyle çelişir gören tavırlar dışında, bütün insanların hemfikir olduğu ahlâki esaslar vardır, onlar baştan beri süregelen peygamber öğretilerinin bir eseridir. Bugün geline noktada insanlığın hayırına olan tüm kazanımlar bizim için kabul edilip geliştirilecek değer alanlarıdır.

Kişilerin ahlâki dinî estetik değerlere uygun yetişmesi, herkesin günlük hayatına bu değerlerin hakim olduğu bir muhitte sağlanabilir. Alex Carel ferdin şuur tezahürlerindeki kaliteyi ve yoğunluğu psikolojik muhitin tayin edeceğini bu muhit fakirse zekânın ve ahlâk duygusunun gelişemeyeceğini söyler. İnsanda şuurun sosyal muhite (ve zararlarına) açıklığı, bedeninin hastalık ve mikroplara olan dayanıklılığından daha zayıftır. Yani insan kendi haline bırakılmakla korunmazdır. Geçen yüzyılın başında o, batı toplumunda mesleği yerine çocuklarının terbiyesini üstlenen kadının, sermaye biriktirmek yerine karısı ve çocuklarına harcayan adamın akılsız addedilmesinden ve sosyal muhitin herkese sorumsuzluk telkin etmesinden yakınıyordu. Çok az insanın kendi başına ayakta kalabilecek bir ahlâki enerjiye sahip olabileceğini söylüyordu. "İnsan denen meçhul"

Artık fikirler düzeyinde ahlâkin ifade edilmesi onun kazanıl-

masına yetmemektedir. Bilmek ve ona uygun davranmak filozofça bir tutum olsa da iradenin, duyguların, zihnin ve daha birçok yönümüzün dengeli ve beraberce eğitimi söz konusudur.

"...çocuğun sevgi, merhamet, haya, sabır ve hoşgörüyü kendi beni dışındakilere yöneltebilmesi... (kendisinin) bilgi, hakikat, onur, eşitlik, adalet gibi temel değerleri ve cömertlik, özveri, çalışkanlık, üretkenlik gibi erdemleri taşıyabilmesi... (için) ...ana babanın yaşantılama yoluyla insanî vasıflar kazandırması..." vurgulanmaktadır. Bu konuda "tutarlı, kararlı, yoğunluklu ilgiye göre sonuç alınacak... vaktinde ihmal edilmiş değer içselleştirilmesine sonraki dinî, ahlâki, sözlü mesajların tam etkisi olamayacaktır." (Necla Koytak, "Ben Bana Verilenim" s. 60-62)

Çocuklar, eski alışkanlıkları olmadığı için verileni çabuk kapmakta ve yakın çevrenin tesirini sorgulayamadan almaktadırlar. Bizim olaylara kişilere her bir yönelişimiz olar için de bir algı çerçevesi oluşturmaktadır. Bizim önem verdiklerimizi onlar da büyük bir safiyetle özümserler. D. Cüceloğlu, "Biz toplumumuzun şu anki bilgi birikimiyle, çocuğun gelişim ortamını tıpkı ekmeğe duyulan hürmet gibi bir değerler ortamı haline dönüştürmeliyiz" diyor.

"Eğer çocuklara sunulan hayat ortamı haşin, sert ve ıstıraplı ise, ağır tartan terazinin hassasiyetinin azalması gibi onların da ince duyguları, anlama yetenekleri körelir." (Seyhan Büyükoşkun "Ben Bana Verilenim" s. 218)

Kişinin benliğinin kendilik bilincinin öne alındığı bir bakış, Gazzali, Mevlâna, İkbâl gibi büyük düşünürlerin eserlerinde yer alan ve aslında Allah'ın enfüste gösterdiği ayetlerdendir.

Kişilik üzerinde durmanın pratik gerekçeleri;

* Değerler kişiye klavuzluk eder, onu yüceltir, ancak kişi eliyle kendi şartlarında yeniden ve kendine mahsus olarak üretmek bir ihtiyaç, değer anlamı ve açığa çıkması için zarurettir!

* Dinî emirlerin tek tek insanlara sorumluluk yüklemiş olması,

* Kitle veya grup psikolojisinin bireylerde daha az bir güç harcamaya, çekimsizliğe veya sorumluluğu başkalarına devretme eğilimine sebep olması,

* Kişinin bütün özellik ve davranışlarıyla diğerleri için eğitici ve etkileyici rolü

* Ben varım diyebilmenin ahlâki önemi.

* Birlikte başarılı olabilmenin yolu, kendi başınayken de bir değer olmaktan geçeceği için.

* Toplumsal değişim ve dönüşümlerin ancak bireylerin içten katılımıyla etkili ve kalıcı olduğu gerçeği.

* Öğrenme, düşünme, fiziksel ruhsal acılar, ölüm duygusu, vb. birçok konuda yalnız başımıza olmak ve bunları tatmak zorunluluğu.

* Gittikçe parçalanmış aileler, dağılmış gruplar, çözülmüş ilişkiler çağında son kalan "tek"i bölünmez kılmak ve tahkim etmek için.

* İnsani bağlarımızı yenilemek güçlendirmek, açmazları gidermek ve her şeye kendimizden başlamak için!

Kişilik kavramı bireye kendinden kendi içinden bakan bir tanım getirmekte kimlik ise dışarıdan bakışla yapılabilecek bir tanımlamayı ilham etmektedir. Bu yüzden kimlik oluşumunu daha çok, dinî tarihi kültürel kavramlar eşliğinde işlemek gerekir sanıyorum.

insan karakterleri ve değerlere katkısı

İnsanın; geçmiş kültür, medeniyet ve değerlerin yaşatılmasında önemli bir rolü vardır. Bu nedenle Kur'an ve sünnetin üzerinde en çok durduğu varlık insandır. Çünkü Yüce Allah, onu hem yeryüzünde kendisine halife seçmiş hem de sosyal bir varlık olarak yaratmıştır. Bu itibarla hilâfet; yeryüzünün imar ve ıslahı için önemli bir sorumluluktur. O halde bu kavramın sözlük anlamından da anlaşıldığı gibi ardi ardına gelen nesiller boyunca insan bu görevin, yükümlülüğü ve sorumluluğu altındadır. Diğer taraftan ona iyilik ve kötülüğü kavrayıp bunlardan birini seçme kabiliyeti ve özgürlüğü de verilmiştir. Ayrıca olup biten olayların izlenmesi ve değerlendirilmesi için kendisine göz, kulak ve akıl (kalb) verilerek doğru yol gösterilmiş, maddî ve manevî değerlerin bilincine varması sağlanmıştır.

Bütün bu kabiliyetlere rağmen toplumda ufak bir zorluk veya menfaat karşısında sarsılan insanlar da olmuştur. Üzerlerindeki sorumluluğu atmamak için fırsat kollamışlardır. Bu nedenle insan; çoğu kez birbirine zıt karakterlerini ortaya koymuştur: "Körle gören, karanlıkla aydınlık, gölge ile sıcak bir olmaz. Dirilerle ölüler de bir olmaz..." (Fatr, 19-22) Görüldüğü gibi Yüce Allah, iman, bilgi, hikmet ve akıl sahibi, ahlâklı ve faziletli kimseler ile; inançtan yoksun, bilgisiz, akıl, basiret ve faziletten nasibini alamayan tipleri karşılaştırarak aralarındaki farka dikkat çekmektedir. Onların üretecekleri hizmet, ürün ve katkıların da diri ile ölü, karanlık ile aydınlık, gölge ile sıcaklık kadar birbirine zıt ve aykırı olacağını bildirmektedir. Bu itibarla insan, varlık olarak çok değerlidir. Ancak yaratılışındaki hikmet ve amacı gereği; hayrı veya şer-

Dinî, millî, manevî, sosyal ve kültürel değerler toplumun ortak birikimidir. Bunlar kolay elde edilemez. Çünkü çoğu tarih ve asırların birikimi ve ürünüdür. Bir kısmının da kaynağı vahiy ve sahih habere dayanmaktadır.

ri tercih noktasında sınava tabi tutulmuştur. Bu yönüyle o farklı ve komplike bir varlıktır. Onu, ortaya koyacağı hizmet, eylem ve davranışlara göre tanımak ve değerlendirmek daha uygun olacaktır.

Aslında Kur'an insanı bütün yönleriyle ele almış; yaratılışını, mahiyetini ve gayesini bir bütünlük içinde değişik sure ve ayetlerde anlatmıştır. Onun ilk örneği Hz. Adem'dir. Allah onu kudreti ve özel bir yaratılışla varlık alanına çıkarmıştır. Topraktan yarattığı bu canlıya ruhundan bir soluk üfleyerek güzel ve şerefli bir konuma getirmiştir. Varlıkların isimlerini öğretmek isimlerin gösterdiği varlık ve değer şemasını zihnine nakşetmiştir. En son meleklerin bile ona secde etmeleri istenmiştir. Nitekim Felsefe tarihinde de insan ve âlem arasında bir ilişki kurulmuştur. Bu bağlantı çok eski kültürlerle kadar uzanmaktadır. Buna göre; insan özellikleri itibariyle büyük âlemdeki farklılıkları taşıyan küçük bir âlem şeklinde ifade edilmiştir. Tasavvuf kitaplarında da Hz. Ali'ye atfedilen şu beyitlerde insanın; fiziki varlığıyla küçük, fakat akıl, bilgi, ruh ve diğer melekeleriyle bütün âlemin değerlerini bünyesinde taşıyan çok özellikli bir varlık olduğu açıklanmıştır:

"İlâcın sendedir görmediğin halde,

Hastalığın da sendendir hissetmediğin halde.

Küçük bir cisim mi sanırsın seni sen,

İçinde bir cihan saklı olduğu halde."

İnsan karakteri

Bilindiği gibi insan; dünya sahnesindeki varlıklar arasında asıl rolü, görevi ve sorumluluğu

üstlenmektedir. Onun sahnede ki karakteri, başarısı, zaafı, davranışı ve değerlerin yaşatılmasına olan katkısı sosyal hayatımızın geleceğini belirlemektedir. Yüce Allah insanı imtihan etmek üzere; iman, ilim, ibadet, mal, mülk ve mevki gibi birbirinden farklı nimetlerle karşı karşıya getirmiştir. Onun asıl hüneri ve kabiliyeti burada devreye girmektedir. Kur'an-ı Kerim onların bu olaylar karşısındaki tutumlarını şöyle açıklamıştır:

"Eğer insana tarafımızdan bir rahmet (nimet) tattırır da sonra bunu ondan çekip alırsak, tamamen ümitsiz ve nankör olur. Eğer kendisine dokunan bir zarardan sonra ona bir nimet tattırırsak, elbette "kötülükler benden gitti" der. Çünkü o (bunu derken) şımarıktır, kibirlidir. Ancak (musibetlere) sabredip güzel iş yapanlar böyle değildir. İşte onlar için bir bağış ve bir büyük mükâfat vardır." (Hud, 9-11) Bu ayetlerde; insanın iki karakterine işaret edilmektedir. Birincisi, elindeki nimet ve imkân gidince, karamsarlığa düşenlerdir. Oysa ki bunlar söz konusu nimetin kaybolmasıyla üzülmüş her şeyi yüzüstü bırakmamalıdır. Tersine inancını ve iradesini koruyarak Allah'a karşı sabretmeyi, şükretmeyi ve gerektiğinde her türlü sıkıntıya katlanmayı göze almalıdır. Kendisine imkân verilip bolluğa çıkınca sevinip övünmemeli, daha da önemlisi gurur ve kibre düşmemelidir. Olayı daha basit bir ifade ile değerlendirmek gerekir; "ne oldum delisine" dönmemelidir. Çünkü genelde insan, elindeki nimetin kaybolmasına üzülür. Bolluğa çıkınca da, kendisini sıkıntıdan kurtaran Allah'ı unuttur. Kendi gayretiyle bunu başardığına inanır. Böylece tam Allah'a hamd edeceği

yerde, gurura kapılır ve böbürlenir. İkinci de; darlıkta sabreden, her durumda ve her zaman güzel işler yapan istikrarlı ve sağlam iradeli insanlardır. Bu iki karakter arasında bir karşılaştırma ve oranlama yapıldığında ne yazık ki birinci kategoride yer alanlar çoğunluğu teşkil etmektedir. Aslında Kur'an'ın bu evrensel değerlendirmesi çağımızdaki insan tipi ve sosyal olayları açısından da önem arz etmektedir. Dün birbirleriyle çok iyi geçinen insanlar; bugün aralarındaki çıkar ilişkileri sona erince hemen saf değiştirebilmektedir. Daha da ileri giderek aralarındaki en mahrem konuları bile tehdit veya şantaj olarak kullanmayı gündeme getirmektedirler. Bakıyorsunuz ki birden bire yılların beraberliği ve dostluğu yerini; kin, nefret ve husumete bırakmıştır. Nice ticarî ortaklıklar, siyasî beraberlikler, komşuluklar ve arkadaşlıklar sona ermektedir. Dün aynı kulvarda yürüyen ve aynı sofrada bir araya gelen

bu tipler, bugün birbirlerinin yüzlerini bile görmek istemiyorlar.

“İnsan var ya, Rabbi kendisini imtihan edip de ikramda bulunduğunda ve bol nimet verdiği” der. Onu imtihan edip rızkını daralttığına ise, “Rabbim beni önemsemedi” der.” (Fecr, 15-16) Bu ayetlerde genel olarak insanın; özel olarak da inanmayanların zayıf karakterleri çizilmektedir. Allah sınamak için birine ikram eder, servet ve mevki verince sevinir. O kendisinin bunu başardığını ve hakkettiğini düşünür. Fakat bir gün belki de kendi ihmal ve kusurundan dolayı elindeki imkânlar zayıf olur ve rızık daralırsa bu kez; “Rabbim beni mahvetti, tükendim, bittim ve öldüm diyerek feryat eder durur.” Öyle anlaşılıyor ki hayat baştan sona kadar bir imtihandır. Yüce Allah kimini zenginlik, refah, mevki ve nimet ile; kimini de yoksulluk, belâ ve musibetlerle sınamaktadır. Oysa ki

İnsan; dünya sahnesindeki varlıklar arasında asıl rolü, görevi ve sorumluluğu üstlenmektedir. Onun sahnedeki karakteri, başarısı, zaafı, davranışı ve değerlerin yaşatılmasına olan katkısı sosyal hayatımızın geleceğini belirlemektedir.

insanın Allah katındaki değeri; ne mal ve mevki, ne de fakirlik ve acizlikle ölçülemez. İnsanın gerçek değeri; ruhunda ve ahlâkındaki olgunluktur. Bu karakterdeki insanlar; gerek refah, gerek yoksulluk içinde olsunlar daima Allah’ın emirlerine uyar, temiz ve dürüst davranır. Bencilik yapmaz. Başkalarını düşünür ve her türlü fedakârlıkta bulunur. İşte Allah katında gerçek değer sahibi olanlar bunlardır. Unutmayalım ki çoğu zaman insana cazip gelen mal ve mevki sonunda şer; bazen de hoş görmediği hatta nefesine ağır gelen birtakım olay ve sıkıntılarının da hakkında hayırlı olduğu görülmüştür.

Diğer bazı ayetlerde ise; insanlardaki karakter farklılığı iman, inkâr ve şirk bakımından daha kalın çizgilerle ortaya konmaktadır. Her dönemde menfaat, taassup, ırk, makam ve mevki gibi detaya inildikçe tutum ve davranışı değişen insan tipleri olmuştur. Bu konuya da ışık tutması bakımından şu ayetin mealine bakalım: “Gemiye bindikleri zaman, dini yalnız O’na has kılarak (ihlâsla) Allah’a yalvarırlar. Fakat onları salimen karaya çıkarınca, bir bakarsın ki, (Allah’a) ortak koşmaktadırlar.” (Ankebut, 65)

Burada da; yine insanın söz konusu karakterin bir uzantısı olarak bindikleri gemi bir tehlikeye maruz kalırsa kurtulmak için Allah’a yalvarıp dururlar. Fakat tehlikeyi atlatıp kurtulunca o durumlarını unutup Allah’a ortak koşmaya başladıkları belir-

tilmektedir. Demek ki insanın tabiatı gereğince başı darda kaldığı zaman Allah’tan başkasının kendisini kurtaramayacağını anlar ve yalnız ona yalvarır. Ne var ki sıkıntıdan kurtulunca tekrar zaafa düşer. Yalnız Allah’a yalvardığını unuttur. O’na ortak koşmağa başlar. Aslında söz konusu örneklemede; insanın bu karanlık tablosu karşısına başka bir tablo daha konmaktadır. O da; bollukta ve darlıkta hiç Allah’ı unutmayan, daima O’nu anan, O’ndan korkan, ahiret kaygısıyla yaşayan, Allah’ın rahmetini ve nimetini uman ve sürekli Allah ile bağlantı hâlinde bulunan insan tablosudur.

İnsanın değerlere katkısı

Daha önce ifade edildiği gibi, yeryüzünün sevk ve idaresi insana emanet edilmiştir. Onlar birbirleriyle tanışmak, anlaşmak, görüşmek ve çalışmak suretiyle varlıklarını sürdürmektedirler. Hz. Adem ve Havva’dan çoğalan insanlar yeryüzünde çeşitli renk ve dilde topluluklar oluşturmuşlardır. Küçükten büyüğe, kabileden milletlere doğru, farklılık gösteren bu oluşumun asıl sebebi; kitlelerin birbirini tanıması, anlaşması ve kaynaşmasıdır. Kur’an-ı Kerim, bu hususu şöyle teyit etmektedir:

“Ey insanlar doğrusu biz sizi bir erkekle bir dişiden yarattık. Ve birbirinizle tanışmanız için sizi kavimlere ve kabilelere ayırdık. Muhakkak ki Allah yanında en değerli olanınız, O’ndan en çok korkanınızdır. Şüphesiz Allah bilendir, her şeyden haberdardır.” (Hucurat, 13) Bu durum-

da insana bir hakemlik görevi düşmektedir. O Allah'ın yarattığı kâinatı denizde, karada ve havada gücü nispetinde korumak durumundadır. Çünkü yer ve gök belli bir denge üzerine yaratılmıştır. Ay ve güneş bilinen bir ölçüye göre yörüngelelerinde akıp gitmektedirler. İşte Allah bu tabiatı ve içindekileri, canlılar için var etmiştir. Bu dengeye adalet ilkeleri doğrultusunda riayet etmek ve sahip çıkmak da kişinin görevidir.

Aslında insanın barışı, huzuru ve ilâcı yine kendisindedir. Onu maddî ve manevî alanda yükseltecek değerler ancak onunla hayata geçirilebilir. Zira Allah insanları kardeş olarak yaratmıştır. İki grubun arasında bozulma, kırılma ve dargınlık olursa diğerlerin; onların aralarını düzeltmeleri gerekir. Kimse kimseyle alay edemez. Onu ayıplayamaz. Maddî ve manevî yönden incitemez. Başkasının malına, canına, ırzına, onuruna ve iffetine dokunamaz. Ona sırt çeviremez ve toplumdan tecrit edemez. Herhalde toplumun kaynaşması ve birbirini gözetleyip kollaması için Asr suresinden daha sıcak, samimi, kapsayıcı ve anlam yüklü bir ifade bulmak mümkün değildir: "Asra yemin ederim ki insan gerçekten ziyan içindedir. Bundan ancak iman edip iyi ameller işleyenler, birbirlerine hakkı ve sabrı tavsiye edenler müstesnadır." (Asr, 1-3)

Toplum mutlululuğunun temel taşları iman, güzel eylem, iyi ahlâk, hakkı ve sabrı tavsiye gibi temel prensiplerdir. Ayetlerin öncelik sırasında görüldüğü gibi; iman prensibi, güzel eylem prensibinden önce anılmıştır. Çünkü güzel eylem imana dayanır. Nitekim Kur'an'ın hemen her yerinde iman, güzel eylemle birlikte anılmıştır. Bazı insan-

lar inanmadıkları halde güzel davranışlar sergileyebilirler. Fakat bu tür davranışlar toplumda genel kural teşkil etmez. Zira sadece eğitim ve vicdan; iyi ahlâk için yeterli değildir. Konuya ışık tutması bakımından Milli şairimiz M. Akif Ersoy'un şu manzumesini de buraya almak istiyorum:

"Halikın na-mütenahi adı var en başı "Hak"

Ne büyük şey kul için hakkı tutup kaldırmak

Hani ashab-ı kiram ayrılalım derlerken

Mutlaka sure-i ve'l asr-ı okurmuş bu neden?

Çünkü meknun o büyük surede esrar-ı felah

Başta iman-ı hakiki geliyor sonra salah

Sonra hak sonra sebat: İşte kuzum insanlık

Dördü birleşti mi yoktur sana hüsrân artık."

Dinî, millî, manevî, sosyal ve kültürel değerler toplumun ortak birikimidir. Bunlar kolay elde edilemez. Çünkü çoğu tarih ve asırların birikimi ve ürünüdür. Bir kısmının da kaynağı vahiy ve sahîh habere dayanmaktadır. Toplum ve kamu vicdanında kabul görmüştür. Bu değerlerin ortak paydası, fert ve toplumun huzur ve mutluluğudur. Devam ede gelen aile yapısı, anne-baba ve çocuk sevgisi, birbirlerine varis olacak kadar tavsiye edilen komşuluk hakkı ve ilişkileri, yaş grupları arasındaki sevgi ve saygı, misafiri ağırlama ve uğurlama kuralları, sosyal yardımlaşma ve dayanışma, hediyeleşme, tanıdık olsun veya olmasın selâmlaşma ve başkasına gösterilen güler yüz gibi davranışları değerler hazinesinin dışında nasıl düşünebiliriz? Bağimsızlık,

vatan ve bayrak sevgisi, kutsal inançlar ve karşılığında hayat feda edilen şehitlik mertebesi nasıl açıklanabilir? Dul ve yetimlere, kimsesizlere, yolda kalmışlara, muhtaçlara, hasta ve düşkünlere acıma duygusu olmadan hangi yardım eli uzanabilir? Şüphesiz ki bu ve benzeri davranışların tamamı sağ duyu halkımızın istek ve gayretleri doğrultusunda gerçekleşmektedir. Üstelik insanlar bu eylemleri hem kendi hür iradeleri hem de bir ibadet heyecanıyla yerine getirmektedirler. Kitap ve sünnete duyulan sevgi ve saygının karşılığını diğer toplumlarda bulmak çok zordur.

Yakın geçmişte ifade özgürlüğü (!) adına yaşanan karikatür krizi karşısında batı dünyası hayret ve şaşkınlık içinde kalmıştır. İslâm dünyasındaki Peygamber sevgisinin önemini kavramakta oldukça zorlanmışlardır. Buna karşılık İslâm aleminde; Hz. Muhammed (s.a.s.)'e duyulan sevgi, saygı ve fedakârlık çığ gibi büyümüştür. Bunu, ancak inanan ve yaşayan bilir. Haricen olayı kavramak mümkün değildir. Bu alanda yazılan eserler, edebi metinler, na'lar, şiirler, mevlitler, ilâhiler ve gazeller başlı başına bir kültür ve değerler hazinesini oluşturmaktadır. Diğer tarafta dünyanın imanı ve ıslahını sağlayan, hayatı güzelleştiren yol, köprü, han, hamam, kervansaray, cami, türbe ve kütüphane gibi tarihin kültürünü ve medeniyetin izlerini taşıyan çok zengin eserler bulunmaktadır. Bütün bunların meydana getirilmesi, yaşatılması ve yenilerinin ilâve edilmesi yine insanın alın teri ve gayretiyle ancak mümkün olmaktadır.

değerleri duyup yaşayan bir varlık olarak insan

Günümüzde moral, etik, ahlâk ve değer kavramları birbirinin yerini tutacak şekilde eş anlamlı olarak kullanılmaktadır. İnsanın bütün yapıp etmeleri birtakım temellere dayanır. Bu sebeple insanın hareket ve faaliyetlerini yöneten temele değer denir. İnsanın hayatı boyunca gerçekleştirdiği eylemler "iyi, kötü" bağlamında değerlendirildiğinde ahlâk değerleri, "günah-sevap" şeklinde din değerleri, "güzел-çirkin" şeklinde değerlendirildiğinde de sanat değerleri adını alır.

İnsan aktif bir varlıktır. Bu durum onun insan olmasının bir özelliğidir. Hayatın bütünü göz önüne alındığında, insanı çok çeşitli alanlarda aktif bir halde görürüz. Meselâ bilim, sanat, düşünce alanlarından gerçekleştirdiği faaliyetlerinin yanı sıra, günlük hayatında fabrikada, atölyede, okulda ve çeşitli iş alanlarında çalışan; gezen dolaşan, eğlenen, ibadet eden bir varlıktır.

İnsanın günlük hayatında gerçekleştirdiği eylemlerin amaçlarını anlayabilmek için, onları şu şekilde sınıflandırmak mümkündür:

a) İnsandan doğrudan doğ-

ruya karar bekleyen eylemler: Bu eylemler insanî değerlere sahip olma ile ilgilidir. Başka bir ifade ile insanın idealleri bu kümede yer alır.

b) İnsandan zorunlu bir gerçekleştirilmeyi isteyen eylemler: Bu eylemler günlük hayatımızı doğrudan ilgilendiren aktivitelerdir. Beslenme, barınma, giyinme gibi birtakım imkânların elde edilmesiyle hayatın sürekliliğine yardım eden eylemlerdir. Bunların insan için en büyük faydası birinci kümedeki eylemleriyle sıkı bir ilişki içinde olmasıdır.

c) İnsanın otomatikleşen eylemleri: Zaman içinde öğrenilen ve otomatikleşen eylemler bu kümede yer alır. Yeme, içme, konuşma, yazma biçimleri gibi... Bu eylemleri gerçekleştirirken, her seferinde ilk defa öğreniyor-muşuz gibi davranmayız. Artık bunlar insan için otomatik bir özellik kazanmıştır.

İnsan günlük yaşayışında bir hareketi iyi bulurken başka bir hareketi kötü bulabilir. Yaptığı bir işte heyecanlanırken, başka bir işte isteksizlik duyabilir. İnsanlar kendi aralarında güvenilir-güvenilmez, ahlâklı-ahlâksız, iyi-kötü gibi ayırımlar yaparak hareket edebilirler. Her alanda bu tür

Ahlâk kuralları, insanın uymakta sorumluluk hissettiği ve insanlar arası ilişkileri ilgilendiren isteklerdir. Ahlâkın kendine özgü bir varlığı olmakla birlikte, onu biçimlendiren temel olgunun aslında din olduğunu söylememiz gerekir.

ayırımların yapıldığını görmek mümkündür. Bu tür yaklaşımlardan, insanların farklı değer yargılarını paylaştıklarını anlarız. Bu da bize, insanı günlük hayatında birtakım değerlerin yönettiğini gösterir.

Bu şekilde ayırdığımız eylemler birbirinden bağımsız değildir. Aksine birbiriyle sıkı bir ilişki hâlinindedir. İnsanın yaşayabilmesi için bütün bu eylemleri gerçekleştirmesi gerekir. Ancak eylemlerin nitelikleri, insan başarılarının seviyesine göre değişir.

İnsan şuurlu bir hayatı yaşar ve insan hayatında "birliktelik" esastır. İlgüdüsel birliktelik insanî bir tavır değildir. Bu yüzden insanın başarılarındaki iyilik ve erdemlilik gibi değerlerin varlığı birlikteliğin bir sonucudur. Bugünkü insanın başarısında, geçmişte yaşayan bütün insanların emeği vardır. İnsan kendisi için çalıştığı gibi, başkaları için de çalışmaktadır. Her nesil kendinden sonrakine önemli miraslar bıraktığı gibi, olumsuzluklar da bırakmaktadır.

Değer duygusuna sahip insanların gelecekle ilgili tasarımları ve bu uğurda emek harcamaları sadece insana özgü bir davranıştır. Başka bir ifadeyle günlük hayatın iç içeliği gibi, çağlar arasındaki bağlar da iç içedir.

İnsan, fiillerini gerçekleştiren nitelikleri bakımından birbirinden farklı üç eylem alanına muhatap bulunmaktadır:

1. Yüksek değerler: Bu kümede sevgi, saygı, inanmak, doğruluk, çalışkanlık, iyilik, dürüstlük, vefa, güven gibi değerler yer alır. Yüksek değerler tarafından yönetilen değerler ya doğrudan doğruya, ya da dolaylı olarak gerçekleştirilir. Eğer değer duygusu açık seçik ve eylemin niteliği de karışık değilse eylem doğrudan doğruya gerçekleştirilir. Değer duygusunda açık seçiklik yoksa ve eylemin niteliği

de karışık ise dolaylı gerçekleştirim söz konusudur. Meselâ meslek seçiminde açık seçik bir değer duygusu olmayan gençler, birtakım kriterlere göre hareket etmek zorunda kalabilir.

2. Vasıta değerler: Bunlar ilgi ve menfaat değerleridir. Ekonomik değerler bu kümeye girer. İnsan hayatı için çok önemli olan bu değerler, yüksek değerlerle çatışma içine girmemelidir. Meselâ bir kişi mesleğini sevdiği için değil de, menfaat temin etmek için seçerse, yüksek değerler alanında sorun yaşar.

3. Alışılan değerler: Bu değerler insanın toplum ve kültür çevresinde bulunduğu değerlerdir. Bunlar yüksek ve vasıta değerlerin yönettiği eylemlere oluşturulmuş kültür kalıplarıdır. Bu kümede insan hareketlerinin otomatikleşen biçimleri yer alır; birtakım zevkler, davranış biçimleri, moda gibi... Alışılan değerler sürekli bir değişkenlik gösterir. Meselâ bir yerde hoş karşılanan bir davranışın başka bir yerde hoş karşılanmaması gibi.

Hangi değer kümesinde yer alırsa alsın, insanın iyi-kötü ölçülerine cevap veren bütün değerler ahlâk değerleridir. Ahlâkın iyi-kötü değer ölçüsü ile, din günah-sevap ölçüsüne cevap veren değerler, aynı kategoride yer alan değerlerdir. Dinin değerleri, ahlâkî yaşayışın yüksek değerlerini daima destekler ve onunla bütünleşir.

Değerlerin oluşumunda dinin etkisi

Din, dil, ahlâk, hukuk, sanat, iktisat gibi değerler insanın fitratıyla ilgilidir. Bunlar zaman içerisinde gelişme ve gerçekleşme imkânı bulmaktadır. İnsan hayatının belirleyici unsurları olan değerlerin oluşumunda kişinin kendi karakter yapısının yanı sıra sosyal çevrenin de büyük rolü vardır.

İnsanın fitrî değerleri, din ve

ahlâk değerleri ile motive edilince, ortaya insana yakışan davranışlar çıkar. Din, haksızlıkların ortadan kaldırılması ve insanlar arası ilişkilerde adaletin egemen olması için birtakım kurallar koymuş ve bunların eyleme dönüştürülmesini istemiştir. Din, insanın faydasına olanı istediği için de, insanların ortak bir noktada buluşmasını sağlamıştır.

Din değerleri, sosyal bir varlık olan insana "birliktelik" şuuru içinde, kimsenin kabul etmekte güçlük çekmeyeceği hak-hukuk, iyi-kötü gibi hususlarda göstereceği aktivitelerle yaratılış gayesini gerçekleştireceği bilincini vermiştir.

Toplumda, herhangi bir kurum tarafından konulmadığı ve arkasında resmî bir otoritenin bulunmadığı, kendiliğinden ve yavaş yavaş meydana gelen; toplumda ilişkileri idare eden sosyal kurallara örf ve âdet denir.

Örf, gelenek ve an'ane aynı anlama gelirken, âdet de görenek demektir. Sözlükte "iyilik" anlamına gelen örf, aklın kabul ettiği ve toplum hayatında yer etmiş, değişmeyen ve değişmediği için bugünü düne bağlayan ve bugünü yarına bağlayacak olan düzenleyici sosyal kurallardır.

Örfler bütün bir millete aittir ve milletin benliğini ve şahsiyetini koruyan unsurlardır. Millet kişiliğini örflerle korur ve devam ettirir. Örfler, toplumun değişirken devamlılığını sağlar. Örfler bugünü düne bağlayarak, toplumu ileriye doğru motive edici bir güce sahiptir. Bu güç tarihî akışa yön verir. Yaşatıcı ve yenileyici hamlelere sebep olur. Örfler aynı zamanda milletin hafızasını teşkil ederler.

Toplumun menfaatini birtakım kurallara bağlı olarak görüp, birlikte yaşamak isteyen erkek ve kadınların nikâh kıydırmaları, eşlerin birbirine sadık kalmaları,

yaşlı anne ve babanın ihtiyaçlarının karşılanması dinî bir değer ve yerleşik örflerimizdendir.

Âdet, topluluk içinde öteden beri uyulan kural (töre) anlamına gelir. Âdetler toplumun devamlılığı içinde donmuşluğunu önlüyor; taklide ve alışkanlığa dayandıkları için derinlikleri yoktur, her an değişmeye hazırdırlar. Âdetler ortaklaşa alışılmış davranış biçimleridir. Meselâ misafir ağırlama, büyüklere saygı gösterme biçimleri gibi... Âdetler insanı belli bazı davranışlara zorlar. Bu da onların temelinde birtakım örflerin bulunduğunu gösterir. Çıplak gezmek aynı zamanda bir örf'e dayanırken, giyim biçimlerini âdetler belirler.

Âdetler sosyal bakımdan ilgi duyularak benimsenen, ancak değişebilen hareketlerdir. Bunlar kişinin günlük hayatında ve toplumun uygun bulunduğu davranışlardır. Resmî toplantılarda takım elbise giymek, yemekte bıçağı sağ elle tutmak gibi. Ancak bazı durumlarda âdetlerin olumsuz örneklerine de rastlanır: Kan davası, kabilecilik yaparak yanlışta ısrar gibi...

Örf-âdet ve din ilişkisi

1. Örf ve âdetler yaptırım gücünü milletin uzun kültür hayatından alır; yüzyıllar içinde de büyük itibar gördükleri için kökleşirler ve milletin ruhunu oluştururlar.

2. Örf ve âdetler toplum hayatı için gerekli olan kurallardır. Din ise örfün (iyilik) mayasıdır ve bireyin ruh dünyasını onarır.

3. Örf ve âdetler toplumların bir düzen içinde yaşayabilmek için kendi inanç, ahlâk, kültür yapılarına göre oluşturdukları kurallardır. Bunlar birtakım maddî icatların çok ötesinde örf ve âdetler toplumun iradesinin eseridir. Din ise bireyin özgür iradesinin bir eseridir.

4. Âdetlerde bazen olumsuzluklar yaşanabilir. Fakat İslâm,

milletimizin ve diğer İslâm toplumlarının ilerlemesine engel olan davranış biçimlerinden kaçınması gerektiğini özellikle vurgular. Müslümanlar hiçbir zaman herhangi bir olumsuzluk etrafında birleşmez. Kötü bir davranış birçok kişi tarafından yapılsa bile, o hiçbir zaman örf olmaz. Buna rağmen birtakım olumsuz davranışları İslâm'a mâl etmek doğru değildir.

5. Örf ve âdetler toplumsal hayata güzellik ve hareketlilik katmak için birtakım törenlerin yapılmasını gerekli görür. Bayramlaşmak, hal hatır sormak, düşün törenleri düzenlemek, hediyeleşmek, davete katılmak, tâziyede bulunmak gibi davranışlar... Din de bunlara ruh katar.

6. Örf ve âdetlerin oluşum sürecinde ve eylemlerinde din duygusu vardır. Fakat her toplum bunları kendi yaşayış biçimine ve anlayışına göre düzenler. Din buna müsaade eder. Çünkü din bu farklılığı bir zenginlik olarak görür.

Ahlâkî değerlerin dinle ilişkisi

Din ilk insanla birlikte başlar. İnsanlık tarihi boyunca insanlar hangi kültür kümesinde yer alırsa alsın hep topluluklar hâlinde yaşamıştır. Bu birliktelik insanın

din, dil, sanat, ahlâk, hukuk, iktisat gibi değerler, onun doğuştan getirdiği varlık yapısında bulunan değişmez niteliklerdir. İnsan, bu değerlerle insandır. Onu diğer canlılardan ayıran temel özellik de budur.

İnsanlık tarihinin derinliklerine indiğimizde din ve ahlâk yaşayışının temelleri, insan hayatında eylem plânına çıkmaktadır. Bu da insanın ahlâkî bir varlık olduğunu ortaya koymaktadır. Bununla birlikte din alanında yaşananlar, din, sanat gibi alanlarda nasıl çeşitlilik gösterirse, ahlâk alanında da son derece büyük çeşitlilik yani zenginlik gösterir. Bütün bunlar söz konusu olguların, insanın fitratında bulunduğunu ve inkârı mümkün olmayacak bir derinliğe sahip olduğunu da ortaya koyar.

Ahlâk kuralları, insanın uymakta sorumluluk hissettiği ve insanlar arası ilişkileri ilgilendiren isteklerdir. Ahlâkın kendine özgü bir varlığı olmakla birlikte, onu biçimlendiren temel olgunun aslında din olduğunu söylememiz gerekir. Ancak dinî yaşayışın dışında ahlâklılığın olmayacağını söylemek de doğru değildir.

Ahlâk öteden beri dinin ve din anlayışlarının içinde yer almıştır. Şöyle söylemek de mümkündür: Her dinin bir ahlâk anla-

yışı ve dünya görüşü vardır. Bütün ilâhî dinlerde bu özelliği görmek mümkündür. Zaten ilâhî dinlerin mesajında özü itibarıyla insanın fıtratını buluruz. Bu da bize ahlâklılığın din ve hukuk yaşayışı ile sıkı bir ilişki içinde olduğunu gösterir. Ahlâkın iyi ve kötü kuralları dindeki günah ve sevap gibidir.

Ahlâk ile dinin amaçları birbirine uygundur, hatta birbirinin sebep ve sonuçlandır. Ahlâkın amacı insan hareketlerini güzelleştirmek ve bu hareketlerin insana yakışır bir biçim kazanmasını sağlamaktır. Dinin amacı da insanı ahlâkî olgunluğa ulaştırır. Her ikisinin de öznesi insandır.

İnsan ahlâk kurallarına aykırı davranırsa birtakım yaptırımlarla karşılaşır. Bu yaptırımların kontrol aracı vicdandır. Vicdan, din ve ahlâk kurallarının doğru kabul edilmesi ve bu kurallara aykırı davranıldığında sorumluluk duygusunun oluşmasıdır. "Vicdan azabı" duygusu, bu duygunun somut bir göstergesidir. Bu anlamda vicdan azabı insanî bir tavidir. Din, vicdanın insan üzerinde daha etkin olmasını sağlar, çünkü insanın yaptığı her davranışın bir karşılığının olduğunu söyler.

Bu bağlamda din, insan topluluklarında hep merkezî bir rol oynamıştır. İnsanın diğer aktivitelerinden farklı bir özellik gösterir. Din, insanın kendisini yaratan ile ilişkisini ve yaratıcı varlık bilincini ifade eder. Bu da, insanın bir yandan evrendeki uyumun ritmini yakalamasına vesile olmakta, diğer yandan da kendi kişilik bütünlüğünü korumasını sağlamaktadır.

İki defa Nobel ödülü alan Fransız düşünür Alexis Carrel, duayı (ibadet) solunum sisteminin insan vücudunda oynadığı role benzetir. Ona göre zihni ve fikri gelişmesi normal olan, fakat ibadet eden kişilerde şahsiyet,

ibadet etmeyenlere, göre daha çok gelişmiştir. Din bir duadır. Dinin direği de yine bir dua olan namazdır. Bu sebeple din duygusu gelişmemiş bir insan, ne kadar olgun bir kişi olursa olsun, kişilik bütünlüğü açısından önemli bir noksanlık içerisindedir. Çünkü yaratıcı bilincini ve buna dayalı olarak evrenin ve insanın bütünlüğü anlayışını yitirmiştir. Böylece, varlığın temel dayanağından yoksun kalmıştır.

Bu sebeple din, kişilik parçalanmasını önleyecek en önemli etkidir. Din, safiyeti ve birleştirici gücü esas alınarak yaşandığı sürece, toplumların refah ve mutluluğunda inkârı mümkün olmayan bir role sahiptir.

Kişilik gelişiminde değerlerin etkisi

İnsan, gelişimini tamamlayabilmesi için birtakım aşamalardan geçmesi gerekmektedir. Fakat onun maddî ve manevî gelişimi, ilâhî kurgunun bir gereği olarak, birtakım sorumlulukları içermektedir. Meselâ yeni doğmuş bir çocuğun annesi tarafından emzirilmesi ve büyütülmesi gibi...

Çocuğun maddî eğitiminin sağlıklı bir şekilde gerçekleşebilmesi için ailenin, çevrenin ve toplumun fonksiyonları büyüktür. Herkesin üzerine düşen görevi yerine getirmesi gerekir.

Hiçbir şey kendiliğinden meydana gelmediği için her varlığın evrende bir oluşum süreci vardır. Bu süreçte insanlar üzerlerine düşen yükümlülükleri yerine getirdikleri müddetçe hayat olağan seyri içinde devam eder. Meselâ, aileyi meydana getiren annenin 'anne', babanın da 'baba' olarak görevini yerine getirmesi gerekir" demek, çocuklarının maddî ve manevî gelişimiyle ilgili bütün oluşumları göz önünde bulundururlar demektir. Sevgi ise sevgi, yemek ise yemek, okutmak ise okutmak gibi görevlerin yerine getirilmesi bu

kurgunun bir gereğidir.

İnsan eylemlerde bulunan bir varlıktır. İnsanın eylemlerini gerçekleştirmesi, onun değerleri duyup yaşayan bir varlık olması demektir. Bu özelliği sebebiyledir ki, insan karşılaştığı sorunların üstesinden gelebilmektedir. Hayatta tesadüflere yer yoktur, dolayısıyla insanın, hayatı iyi okuması ve anlaması gerekir. İnsan hayatı, yönü belli eylemlere ve bunların ihtiyaç gösterdiği kararlara dayalı olarak sürmektedir. Bu durum, insanda mevcut olan değer duygusundan kaynaklanmaktadır.

İnsan yaratılışı gereği ahlâkî yönü olan bir varlıktır. Günlük aktivitelerinde birtakım farklılıklar olsa bile, özde ortak değerler çerçevesinde hayatını biçimlendirir. İnsan hayatını biçimlendiren değerlerden olan sevmek, yardım etmek, acımak, üzülme, sevinme gibi hususlar nereye gidilirse gidilsin hep aynıdır. Bu sebeple, hayatın her alanında değerlerin insan yaşayışı üzerindeki hakimiyetini görmek mümkündür.

Bütün bu olaylar bize, insan varlığındaki saklı değerleri farketirir. Buradan da anlarız ki, değerler insanın gerçekleştirdiği eylemlerle kendini gösterir ve aynı zamanda o eylemleri yönetir.

İnsan hayatına yön verme açısından en güçlü değer dindir. Din, insanı maddî ve manevî anlamda kuşattığı gibi, dünya ve âhiret bağlamında da insanın yapıp etmelerini değerlendirir. Yaptığı iyilik ve kötülüklerin mutlaka bir karşılığı olduğunu ve bunların bir değerlendirmeye tâbi tutulacağını haber verir. Bu da, insanın başı boş olmadığını, hayatı boyunca kendisini geliştirmesi gerektiğini ifade eder.

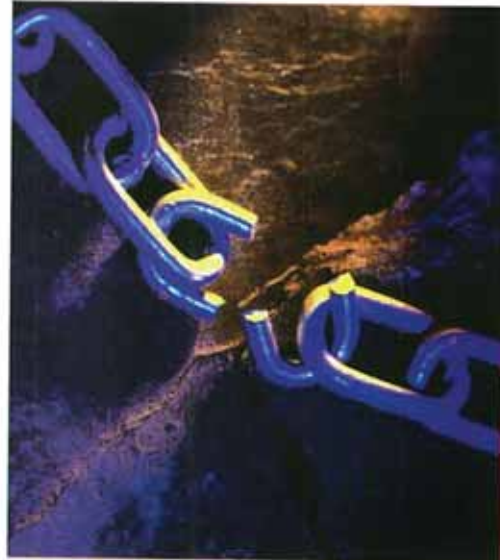
Millî ve Manevî Değerleri Zayıflatan Unsurlar

Değerler insanın vaz geçilmezleri arasında yer alır. Değer yargıları olmadan hayatın yaşanamaz olacağını söylemek abartılı sayılmamalıdır. Para dediğimiz aracın sağladığı rahatlığı özel bir kağıda yahut maden parçasına yüklediğimiz değere borçluyuz. Haklarımıza değer veririz, bu değer çok kere hayatımızla özdeşleşir, uğrunda canımızı bile feda edebiliriz. Malımız kıymetli, çocuklarımız "her şeyimiz"dir. Bu değer yargıları olmadan bir hayat düşünebiliyor muyuz?

Söz konusu ettiğimiz değerler, maddî yönümüzün "ürettiği" değerleri temsil ediyor. İnsanı insan yapan manevî alana ait değerler ise konumuzun temel unsurlarını oluşturuyor.

Maddî varlığımızın iz düşümüdür manevî yönümüz. Felsefi-tasavvufi bir yaklaşımla bu yargıyı tam tersine çevirerek, maddî yönümüz manevî yönümüzün iz düşümüdür de diyebiliriz. Buna göre birer insan olarak hayatımızı anlamlı kılan şey manevî yönümüzdür. Sırlarının henüz eteklerinde dolaştığımız ruh ve kalp dünyamız ayrı bir değerler manzumesine ev sahipliği yapar. Bir dinimiz vardır, inanır ve onu yaşarız. Burada bir manevî değerler yapısı söz konusudur. Ahlâk anlayışımız bizi bir dizi manevî değerlerin sahibi yapar. Bu iki değerler bütünü birbiri ile kopmaz biçimde bağlantılıdır. Hayat sürecimiz bu değerlerin "organize" işbirliğinin mimarlığında sürüp gider. Severiz, güveniriz, saygı duyarız,

Ahlâk anlayışımız bizi bir dizi manevî değerlerin sahibi yapar. Bu iki değerler bütünü birbiri ile kopmaz biçimde bağlantılıdır. Hayat sürecimiz bu değerlerin "organize" işbirliğinin mimarlığında sürüp gider. Severiz, güveniriz, saygı duyarız, merhamet ederiz. Bu yönelişlerimizin her biri bir değer yargısının kaynağıdır.

merhamet ederiz. Bu yönelişle-
rimizin her biri bir değer yargısı-
nın kaynağıdır. Sevdiğimiz, gü-
vendiğimiz, saygı duyduğumuz,
merhamet ettiğimiz insanlara bir değer atfederiz.

İçinde yaşadığımız toplu-
mun bireyleri ile bir kader birli-
ğimiz vardır. Ortak bir yurdu-
muz, bir tarihimiz, bir bayrağı-
mız var. Ortak kaderimizin çiz-
gisi bu bağlantı noktalarından
geçerek uzar gider. Temel milli
değerlerden söz ediyoruz.

“Millî” ve “manevî” kav-
ramlarının asıl ilişkisi, her ikisinin
de maddî olmayışında, temelde
kalbî ve duyguya yönelik olu-
şunda ortaya çıkmaktadır. “Mil-
lî”nin mayasında “manevî” var-
dır. Bu bakımdan birbirlerini et-
kilerler. Özellikle bizim toplu-
mumuzda “millî” kaynağını
“manevî”den alır.

Değerler sistemi insanlığa
hakim bir sistemdir. İnsanlık tarihinin en önemli belirleyicilerinden biridir bu sistem.

Ne var ki dinî, ahlâkî ve millî değerlerin bu etkinliği bazen zayıflar, bu yüzden de “küser” ve çekilir. Ama yok olmaz, mayada sürer gider, tekrar gün yüzüne çıkacağı bir ortamı bekler. Fakat bu zayıflamanın derecesine göre toplum çeşitli büyüklüklerdeki depremlerin, bunalmaların ve kayıpların tehdidi altındadır. Bu tehdit toplumun topyekün yok oluşuna kadar genişleyen bir içeriğe sahiptir. Roma ve Bizans, çok daha eskilerde “Sodom” ve “Gomore” bu son noktanın gerçek şahitleridir.

Değer aşınmaları ne zaman ortaya çıkar? Bu sorunun cevabı bizim, “Taş düştüğü yerden kalkar” atasözümüzde gizlidir. Değerleri oluşturan kaynaklar ne ise onların aşınması, değer aşınmasının da etkenidir. Bu kay-

nakların bulanması, kirlenmesi, zehirlenmesi ya da kuruması bu değerler üzerinde çeşitli derecelerde tahribat yapar.

Değer oluşturan unsurları geniş bir bakış açısı ile “dünya-ahiret” yahut “madde-mânâ” dengesi ekseninde birleştirmek mümkündür. Din, ahlâk, millî ve insanî değerler... hepsi bu kaynaktan beslenir. Öyle ise bütün değer aşınmalarının arka plânında bu alandaki denge kaybının yer aldığını söyleyebiliriz.

Değerlerin aşınmasının ilk basamağı yetersiz eğitimidir. Aile bu alanda ilk akla gelen kurum oluyor. Zira özellikle manevî değerlerin kazanıldığı ilk ocak burasıdır. Aile örnekliliği plânında yaşanacak zaaf ve sapmalar, çocukların değer oluşturma aşamasında yalnız bırakılması anlamına gelecektir. Anne-babala-

rının, sahip olunması gereken değerleri yaşayarak, örnek oluşturarak, öğretmek bir sonraki nesle aktarma yükümlülüğünün temelinde bu gerekçe yer alır. “Ey iman edenler kendinizi ve ailenizi, yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun” (Tahrim, 6) ayeti bu noktaya dikkat çekiyor.

Değerlerin “verildiği” asıl kaynak örgün eğitim safhasıdır. Daha doğrusu öyle olmalıdır. Milli Eğitim Temel Kanunu (Madde 2/1) “Türk milletinin bütün fertlerini; Türk milletinin... millî, ahlâkî, insanî, manevî ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren, ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan... yurttaşlar olarak” yetiştirilmesini temel amaçlarından biri olarak öne çıkarır. Bu amacın ne ölçüde gerçekleşebildiği sorusuna tatmin edici bir cevap bulabilir miyiz zihinlerimizde? Okullarda-

ki şiddet ve uyuşturucu kullanımı bu alanda hep birlikte ciddi bir sorgulamalar yapmamız gerektiğini gösteriyor. Eğitimde dinin/manevî değerlerin birleştirici, uzlaştırıcı niteliğinden yararlanmayı başarmalıyız. Bütün değerlerin temelinde inancın yattığı, ahlâkın inanç ile başladığı gözden uzak tutulmamalıdır.

Değerlerin aşınmasında temel etken olan "madde-mânâ" dengesinin mânâ aleyhine bozulması, geniş anlamı ile materyalist dünya görüşünün boy attığı yer konumundadır. Materyalist dünya görüşü/materyalist felsefe insanları çıkarıcı ve "fayda"ya "perestiş" eden, amacına ulaşma yolunda hiçbir kural tanımayan bireyler hâline getiriyor. Bu felsefenin ürettiği hayat biçimleri dünyayı güçlünün yaşayabileceği bir savaş alanı olarak görmektedir. İnsanların ihtiyaçları ve tutkuları alabildiğince

tahrik edilmekte ve bunların tatmini için her türlü yola başvurma ön görülmektedir. Hayat dünya ölçüleri ile sınırlı sayıldığı için, vahye dayalı hiçbir değer kabul edilmemekte, insan "akıllı hayvan" konumuna indirgenmektedir. Dengesiz ve aşırı doyumun kiskacına aldığı sayısız insan, nice sapmaların, sapkınlıkların, aşırılıkların çaresizliğinde kıvranıp duruyor.

Aşırı maddî doyum kadar, maddî imkânsızlıklar da tahripkardır. Savaş hallerinin ve olumsuz ekonomik şartların da önemli ölçüde değer yıpratıcı bir etken olduğunu hatırlamak gerekiyor. Özellikle uzun süren savaşların geride bıraktığı ağır tahribatın pençesinde kıvranan bir kısım insanlar "hayatta kalma" uğuruna bazı değerlerinden vaz geçebiliyorlar. Hz. Pey-

maddeperestlik olan bu kesim değer aşınmalarının topluma nelere mal olduğunun bir örneğidir.

Bu tür çalkantılı ortamlar aile kurumunun tehlikeye daha çok maruz kaldığı ortamlardır. Kadın her zamankinden fazla istismar edilebilir. Sosyal ve ekonomik çalkantılar, ailenin sarsılması ve kadının istismarı gibi olgular ciddi bir problemi, sokak çocukları problemini gündeme getirmektedir. Victor Hugo kendi yaşadığı sosyal ortam üzerinden konuya şöyle vurgu yapıyor: "Paris'in sararmış, kansız sokak çocukları dinsiz bir medeniyetin kurbanıdır. Kiminin annesi, evi de vardır. Fakat onlar yine de sokağı tercih ederler. Böylece dayak yememiş olurlar." (Victor Hugo, Sefiller, Çev. Ali Çankırılı, İst. 2006. s. 233)

Din, ahlâk, millî ve insanî değerler... hepsi bu kaynaktan beslenir. Öyle ise bütün değer aşınmalarının arka plânında bu alandaki denge kaybının yer aldığını söyleyebiliriz.

gamber Efendimiz "Fakirlik neredeyse küfür olacaktır" (Beyhakî, Şuab, V, 267, No. 6612) buyurarak maddî imkânsızlıkların ne büyük tehlikelere kapı aralayabileceğine işaret etmiştir.

"Harp zengini" tipinin önümüze koyduğu tabloda fırsatçılık, hukuk-tanımaz tutum, haksızlık, tecavüz gibi ana unsurlar hemen göze çarpar. "Karaborsacı", "istifçi", "tefecî", "vurguncu" gibi tipler harp sonrası bozuk ekonomik şartlarda kolaylıkla boy atabilen tiplerdir. Başkalarının alın teri, günlük gıdası ve birer lokması üzerinden servet yığarlar. Hepsinin ortak özelliği

Aşâğılık duygusu ve taklitçilik unsurları da değerlerin yenik düştüğü farklı bir alandır. Kendinden utanan, değerlerini küçümseyen yönelişler sığınmak için başka hayat biçimleri ve yabancı değerler arar, bulur ve onları yüceltir.

Değer yıpratıcı etkinliklerin arkasındaki düşünce, çok kere bunları değişik isim ve kılıklar altında ve "makul" gerekçelerle vitrinlemeyi tercih eder. Değerler, toplum hayatının her alanında "değer ifade eden" yapı taşlarıdır. Onların aşındırılması, toplumun kendine kıyması ile eş değerdedir.

Gençlerin Değer Algısı “BEN” Mİ, “BİZ” Mİ?

İnsanlık tarihindeki en uzun soluklu çatışmalardan biri, toplumsal menfaatlerle kişisel çıkarlar arasında yaşanagelendir şüphesiz. Kimi sistemlerde; insan, tarihi belirlemekten uzak bir öge olarak görülmüş, toplumun yüksek menfaatleri için birey feda edilmiştir. Kimi sistemlerde ise kişisel çıkarlar her şeye yön veren bir faktör hâlini almıştır. Bu çatışmanın sadece makro düzeyde kalmadığını; değerlerimizi, tercihlerimizi, olaylara bakış açımızı ve hatta çocuklarımızı eğitme yöntemimizi etkilemekte olduğunu görmek ise oldukça şaşırtıcı.

Günümüzde, yeryüzünün büyük kısmına hakim olan ekonomik sistemin temel kavramlarına bakıldığında, ibrenin “birey” tarafına kaydığı gayet açık. Ortaya çıkan tabloda, herkes karşısındakinin bencilliğinden dert

Gençlerimizin çevreden sürekli olarak benlikleri ile ilgili uyarılar aldıkları şu dönemde, ailenin bu tür ahlâkî değerleri çocuklarına aşılatabilmek için daha çok gayret sarfetmesi gerektiği aşikâr.

yanıyor, kişisel çıkarlar yüzünden harcanıldığını iddia ediyor. Yaşlılar, gençlerin fedakârlık, yardımlaşma gibi değerlere sahip olmadığını ifade ediyor. Hani çocuk gelişiminde 3-4 yaşlar ben-merkezli (ego-santrik) dönem olarak tanımlanır ya, çağımızın bazı yetişkinleri de bu devreyi atlatabilmiş durumda. Çocuklar 3-4 yaşlarında, her şeyin merkezinde kendilerinin olduğunu zannederler. Bir nesnenin özelliklerini kendi gördükleri kadıyla tanımlarlar. Başkalarının isteklerinin kendilerinininkilerle aynı olduğunu sanırlar. En sık kullandıkları zamir “ben” dir vs. Tüm bunlar yaş özelliği olarak kabul edilir ve 7 yaşa kadar azalarak devam etmesi beklenir. Lakin kişisel çıkarlara bu kadar çok vurgu yapıldığı ve değerlerin kaybının yaşandığı zamanlarda, bırakın yediyi 17 yaşındaki gençlerimizin ben-merkezlilikten kurtulamadığını görebiliyoruz.

Böyle bir zihinsel yapıya sahip olan yeni nesiller, tüm kararlarını kişisel fayda sağlayıp sağlamadığına göre veriyor. İş tercihlerini ele alalım, örneğin. Üniversite

sinavına hazırlanan öğrencilerimizin kaç tanesi hedefini "vatanıma, milletime, insanlığa faydalı" olan bir meslek sahibi olabilmek şeklinde belirliyor? Öğretmenlik gibi bölümleri getirisi az olmasına rağmen sadece idealleri uğruna kaç gencimiz tercih ediyor? Bu konuda, değerli bir aile büyüğümün sergilediği davranışlar beni gerçekten şaşırtıyor ve aramızdaki 35 yılın ne kadar büyük bir tutum değişikliğine neden olduğunu görme yardımcı oluyor. Şu an 60-70 yaşlarında olanlar için; okumak çok büyük bir nimet, lise mezunu olabilmek büyük ayrıcalık, hele üniversiteye gidebilmek az sayıda insana nasip oluyor, malum. Ancak o dönemin öğrencileri öyle bir hizmet bilinciyle yetiştirilmişler ki yaptıkları yeni neslin aklına gelecek cinsten değil. Sürekli olarak çevrelerine faydalı olmaya çalışmak gibi bir amaç edinmiş bu insanlar. Örneğin, ömrü eğitimcilikle geçen bu büyüğüm sitelerinin bahçesine komşularıyla beraber oturmaya inerken dahi cebine birkaç tane takvim yaprağı koyuyor. O ortamda uzun, tumturaklı sohbetlerin yapılamayacağını pekâla bildiğinden takvim yapraklarından okuduğu bir iki hadis-i şerif, kıssalı söz vs. ile çevresine değer katmaya çalışıyor. Çardak sohbetlerine bu güzel sözler ilham kaynağı oluyor. Böylece kendisi gibi eğitim alabilme şansı bulamayan komşularına yeni ufuklar açmaya, faydalı olmaya çabılıyor. Bu küçük gibi görünen gayretin arkasında çok önemli bir motivasyon olduğu inancındayım. Ülkemin üniversitelerindeki öğrencilere böyle bir nosyon verildiği takdirde neler olabileceğini düşündüğümde her şey farklılaşıyor.

İyi eğitim, piyasa şartlarına en uygun olan anlamında kullanılmakta. Bu okullardan mezun olan gençlerimizin pek çoğu-

Çocuklarımızı hizmet etme bilinci ile yetiştirmesek, hizmet etmeleri gereken konuma geldikleri halde sadece kendilerine yarar sağlamaya çalışan insanlara kızmaya hakkımız olur mu?

nun öncelikli hedefi "çok para kazanmak" hâlini almış durumda. Kişisel fayda üstte tutuluyor. Peygamber Efendimiz'in "Sizin en hayırlınız, insanlara faydalı olanınızdır" şeklindeki ifadesi yeni neslin değerlerine ve tercihlerine yön veremiyor, maalesef. Bu gidişat, gelecekte büyük toplumsal defektlere neden olacaktır, korkarım ki.

İnsanlara faydalı olmak değil de kendine fayda sağlamak hedefine sahip olan yeni nesil, hizmet ehli olmaktan çok uzak bir yerde, şüphesiz. Ailesinden ve çevresindekilerden hep kendisine hizmet etmesini bekliyor. Ebeveynler, çocuklarının hiçbir sorumluluk almadığından dert yanyor. Gerçekten de sadece kişisel çıkarlar ön plâna alınırsa başkalarına hizmet etmek, fedakârlık, hiçbir karşılık beklemeden yardımlaşmak gibi kavramlar ne değer ifade edebilir ki? "Halka hizmet etmek, Hakk'a hizmet etmektir" gibi düsturlara kim sahip çıkabilir ki? Çocuklarımızı hizmet etme bilinci ile yetiştirmesek, hizmet etmeleri gereken konuma geldikleri halde sadece kendilerine yarar sağlamaya çalışan insanlara kızmaya hakkımız olur mu? Terbiyedeki hizmet etme metodu anlamlı bulunabilir mi?

Gençlerimizin çevreden sürekli olarak benlikleri ile ilgili uyarılar aldıkları şu dönemde, ailenin bu tür ahlâkî değerleri çocuklarına aşılayabilmek için daha çok gayret sarfetmesi gerektiği aşikâr. Ancak bir taraftan da yeni çocuk eğitimi yöntemleri, karakter gelişiminde bağımsız birey olmanın önemini o kadar çok vurguluyor ki; aileler dengiyi tutturmakta iyice zorlanıyor.

Çocuğunuzu hem kendi tercihleri, fikirleri olan sizden farklı bir birey olarak kabul edip yetiştirmeniz gerekiyor, hem yeri geldiğinde başkası için fedakârlık etme bilinci vermeniz gerekiyor. Aksi halde "Benim hayatım, kimse karışamaz" şeklinde aşılması güç bir kalkanla karşılaşmak işten bile değil. Böyle bir tutum, sadece insanlığın gelişmesinin en önemli yollarından biri olan, eski tecrübelerin yeni nesillere aktarılmasına engel olmakla kalmaz. Pratik açıdan da, bireyleri bu formatta olan bir toplumda ne kayıncı ile oturan, ailedeki hastaya bakan gelin, ne gurbette okuyan öğrenciye evinin kapısını açan aile yakını, ne hayatını özürle çocuğuna bakmaya adayan ebeveynler bulunur korkarım. Hele sırtındaki gömleği çıkartıp ihtiyaç sahibine verebilecek, servetinin tamamını vakfedebilecek bir baba yiğide rastlayabilmek hiç mümkün olmaz.

Sadece güçlü olana yaşam hakkı tanıyan bir topluma dönüşmemek için yapılması gerekenler ulaşılması kolay olmayan "denge" kavramı etrafında şekilleniyor. Hem özgüveni gelişmiş, hem "yeryüzünde tevazu içinde yürüyen"(Furkan, 63) gençler yetiştirebilmek gibi zor bir görev düşüyor ebeveynlere. Her insan bambaşka fikir ve kabiliyetlerle donatılmış özel bir birey olarak yaratıldığının farkında olmalı elbette. Ancak "Ben mi, biz mi?" sorusu ile karşılaştığı zaman tercihini her zaman "ben"den yana yapmamalı. Fedakârlık, yardımseverlik, hizmet etmek gibi değerler eski önemlerini kazanmalı zihinlerde.

Prof. Dr. Mustafa Kara
Uludağ Üniv. İlähiyat Fak.

hâl eğitiminden geçmek

Babam dün sabah yine odasında asılı olan meşhur beyti büyük bir zevkle yüksek bir sesle ve kendine has bir makamla okuyordu: Allahümme yâ Muhavvile'l-havli ve'l-ahvâl. Havvil hâlenâ ilâ ahseni'l-hâl.

Geçen yüzyılın en büyük hattatlarından olan merhum Necmeddin Okyay'ın kaleminden çıkmış olan ve orijinali Bandırmalı Ali Ağabey'in nezdinde bulunan bu yazı, en güzel hâle ulaşmak için bütün hâllerin yaratıcısı olan Rabbimize gönülden yakarışımızı ifade etmektedir.

Bir anlamda "hayat" adıyla bize sunulan zaman dilimi güzel hâlleri yakalamak, güzel insanlarla haşır neşir olmak, hoş sedalar bırakabilmek için bir fırsattır. Bunun için Rab isminin tecellilerine; terbiyenin parıltılarına açık olmak gerekir.

Muhavvil olan Allah (c.c.)'ın lutfettiği hâllere, mübelliğ olan Muhammed (s.a.s.)'in hayat verici tebliğlerine müessil olan âriflerin (r.a.) ufuk açıcı temsillerine gönül ve kulak vermek gerekir.

Hâllerimizin "en güzel" noktaya ulaşabilmesi için Muhammedî hâllerle hemhâl olan hâlâdaşlar bulmak gerekir.

Hâl ve ahvâlimizin lahutî âlemlere doğru kanatlanabilmesi için hâlden anlayanlarla gönül bağı kurmamız gerekir.

Hâl-i pürmelâlimizi yok ederek derûnî âlemlere doğru dalabilmek için hâlden bilenlerle dost olmamız gerekir.

Allah'ın ve Ravza'nın yolunda yürüyebilmek için işlerimizi hâle-yola koymamız gerekir.

Hâllerimizin zenginleşebilmesi, derinleşebilmesi ve güzelleşebilmesi için hâl ilmine sahip olanların hâl-hatırını sormamız gerekir.

İman deryasının incilerini derebilmek için gönül adamlarıyla hâlleşmemiz gerekir.

Hâl ve gidişimizin sağlıklı olabilmesi için hâllerimizi gözden geçirmemiz, şuurlu ve plânlı bir takip anlayışı ile peşlerine düşmemiz gerekir.

"Eyvah! hâlimiz yaman" dememek için tam vaktinde yollara düşmek gerekir.

İlm-i hâli okumak gerekir.
İlm-i hâli temsil edenlerle oturmak gerekir.

İlm-i hâli yaşayanların tecrübelerini paylaşmak gerekir.

Bu tecrübe de paylaşıldıkça artan, paylaşıldıkça bereketlenen tecrübelerden olduğunu unutmamak gerekir.

Mazi-hâl-istikbâl çizgisinde emin adımlarla yürüyebilmek için hâl dilini öğrenip lisân-ı hâl ile konuşmayı öğrenmek gerekir.

İlm-i hâl sahiplerinin formülüne göre maziye takılmamak, istikballe boğuşmamak gerekir.

Her ikisinin hâl çaresi için "hâl"; şu anı değerlendirmek, "ân-ı dâim"i yaşamak gerekir.

Yetmiş yıl önce rahmet-i Rahmân'a kavuşan ilm-i hâl sahiplerinden Mehmet Akif Ersoy bu konuyu açıklıyor:

Halkın kimi müstakbele rekz-i nazar eyler
Müstakbel ise kendiliğinden güzer eyler
Müstakbel için hâli fedâ eyleyen âdem
Nâ-hak yere gâyetle büyük bir zarar eyler
Mâziye te'essüfle geçene ömre yazık kim
Beyhüde esef ömrü hebâ vü heder eyler
Âkil diye ol âdeme derler ki zamanda
Boş durmayarak kesb-i kemâl ü hüner eyler
Gâfil diye ol âdeme derler ki cihanda
Dâim oturup eski zamâna keder eyler
Maksad ne imiş bilmeli dünyâya gelişden
Dünyâya gelen sanma ki bir hoş sefer eyler
Mahzar olur âmâline eshâb-ı tahammül
İkdâm ise her mukdimi sâhib-i zafer eyler
Tedbire tevessülde olanlar mütেকâsil
Bilmez de hatîâtını haml-i keder eyler
Aşk olsun o eslâfa ki ahlâfını mes'ûd
Eyler de anın nâmı gönüllerde yer eyler
Binlerce kişi hayr ile yâd olmayı ister
Binlerce kişi lâ'nete kendin siper eyler
Âlemde ne ekinse biçersin anı mutlak
Öyleyse nedir şer yaparak fâide ummak

“toprak olmak” ya da “toprağa benzemek...”

-Toprak, özümüzdür, örtücüdür, mümbittir.-

Toprak olmayı dilemeden önce yapılacak çok şey var aslında: Kalbimizi ışıkla doldurmak, gönlümüzü gül bahçesine çevirmek için toprağa benzemek... Ama toprak olmayı dilememek için gerekli yükümlülüklerimizi yerine getirmek... İnsan olmayı öğrenmek...

Topraktan geldik, toprağa gideceğiz. Toprak, her şeyi paklar. Ya toprak olmasaydı? Nereye giderdik biz!” dedi kadın. Hüzünlendi. Elindeki - yıllar önce vefat eden kayınvalidesinden kalma- nakışlı örtüye bakarak. Gözlerim dolmuştu. Ölen kadın babaannem, karşımdaki de annemdi. “Ölüm şaka geliyor bizlere,” dedi. Ardında gözyaşı bırakan bir yokluk belki ama bir 'yok'luk değil.”

...

Annemdeki bu tevekkülü anlayamayacak kadar küçüktüm onunla bu konuşmayı yaptığım zamanlar... Nedense anneleri toprağa benzetirim o günden beri... Mümbittir, yumuşaktır, besleyicidir, güçlendiricidir, onarıcıdır anneler, toprak gibidir... Bu benzetmeyle uyudum işte o günün gecesi de. Rüya mıydı gerçek miydi hâlâ karıştırdım, hatırladığımda yaşadıklarımı:

Bir ses duydum ilkin

“Kadim zamanlardan beri içimdedir hayat benim... Bir tohum nasıl ki benim içimde yaşam bulur, yerşerir; insan da içimden gelmiştir bu dünyaya...”

İrkilmiştım:

Ey Yaratıcım! Ey Rab-bim! Ruhundan üflediğin ilk insanı benden aldığın balçıkla yarattın. Son gün geldiğinde, sur üflediğinde, belki de "Yâ leytenî küntü tûrâbâ - Ah ne olurdu, keşke toprak olsaydım!" diyecek; ayaklar altında, rüzgarla sağa-sola savrulan toz-toprak olmayı temenni edecek olan insanoğlunu...

"Kimsin sen? Ne istiyorsun benden?"

"Korkma, toprağım ben!"

"Korkmadım ama niye buradasın sen? Niye yanımdasın? Senin yerin burası değil kil!"

"Belki de burasıdır kim bilir! Hem sen merak etmiyor muydun beni? Benimle konuşmayı hayal etmemiş miydin gündüz?"

"Öyle ama... Sen cevap verebilir misin içimdeki sorulara?"

"Bilmem sormayı dene istersen önce... Yardımcı olmaya çalışırım!"

"İnsan, diyorlar bize... Daha doğrusu biz kendimize 'insan' diyoruz. İnsanlar da topraktan yaratılmış. Annem öyle anlattı bana. Toprak, bize hiç benzemiyor ama..."

"Evet, ben sana hiç benzemiyor gibi gözüküyorum. Ama biliyor musun, ikimizin içindeki atomlar da aynı... Atomun ne olduğunu biliyorsun değil mi? Hani evrendeki tüm varlıklar atomlardan oluşmuştu ya..."

"Evet, evet hatırladım! Hem elementleri de görmüştük o derste..."

"Hah! İşte onlar... Çünkü topraktaki elementlerin birçoğu insan vücudunda da bulunur. Yeryüzündeki nitrojen, karbon, hidrojen, fosfor, oksijen, sülfür

gibi elementler insan vücudunun çok büyük bir bölümünü oluşturur. Kutsal kitaplarda da, bu böyle anlatılır... Allah, ilk insan Adem'i ilk başta toprağı kullanarak yaratmış, yani yoktan var etmiştir."

Çocuk aklımla sorduğum sorularla anlamaya çalışıyordum yaratılış öykümüzü.

"Yani ilk insan topraktan yaratıldı. Daha sonra gelen insanlar farklı şekillerde yaratıldı. Doğru mu anlamışım?"

"Evet, aynen öyle... Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyrulur: "Allah sizi topraktan yarattı, sonra bir damla nutfeden. Sonra da sizi çift çift kıldı. O'nun bilgisi olmaksızın, hiçbir dişi gebe kalmaz ve doğurmaz da. Ömür sürene, ömür verilmesi ve onun ömründen kısaltılması da mutlaka bir kitapta (yazılı)dir. Gerçekten bu, Allah'a göre kolaydır." (Fatr, 11)

O sırada çocuğun aklından

geçenler

"Evet, anladım. Allah, ilk insan olan Adem peygamberi topraktan yarattı. Ondan sonra yaratılan insanlar da kadınla erkekten... Peki ya öldükten sonra nasıl dirileceğiz? Onu anlamakta gerçekten zorlanıyorum. Aslında çok da zor değil ama... Meselâ, her sene sonbahar ve kış mevsiminde yemyeşil olan tabiat cansız bir hal alıyor. Ama bahar gelip yağmurlar yağmaya başlayınca, kupkuru bu tabiat birden canlanıp yeşeriyor. Bu da öldükten sonra tekrar dirilebileceğimizi gösteriyor."

"Duydum içinden geçenleri. Gerçekten de ikinci yaratmanın birinci yaratmadan daha kolay olması gerekir. Çünkü birinci yaratma, ortada bir madde ve örnek olmaksızın gerçekleşmiştir. İkinci yaratmada ise, hem madde vardır, hem de örnek mevcuttur. O halde ikinci yaratma daha kolaydır."

Topraktan yaratılan ilk insanın, tüm isimleri öğrenen o ilk peygamberin, yüzlerce hatta binlerce yıl sonrasına tuttuğu ışıkla arınıyor ruhum. Ben, toprak değilim ama topraktan gelen, toprağa giden bir yolcuym bu handa... Kaç günlük saltanatım olur bilinmez şu dünyada, ama bildiğim tek şey toprağı seviyorum ve toprağa karışmaktan korkmuyorum hiç...

sanın, tüm isimleri öğrenen o ilk peygamberin, yüzlerce hatta binlerce yıl sonrasına tuttuğu ışıkla arınıyor ruhum. Ben, toprak değilim ama topraktan gelen, toprağa giden bir yolcuym bu handa... Kaç günlük saltanatım olur bilinmez şu dünyada, ama bildiğim tek şey toprağı seviyorum ve toprağa karışmaktan korkmuyorum hiç...

Ben toprak...

Ruhuna ruhundan üflediğin ilk insanın özü olma şerefini bahsettin bana. Daha başka ne isterim ki! İçimde barındırdığım milyonlarca tohum, bir o kadar bitki, bir o kadar da hayvana yataklık ederim şefkatli bir şekilde... Kış geldiğinde soluyorsam, rengim değişiyorsa; bu öldüğümünden değildir benim. İbret olmak içindir insanoğluna. Benzeriz biz birbirimize. İnsan topraktır biraz, toprakta da insan vardır azıcık... Ondandır insanoğlunun, ayakkabılarını çıkartıp toprağa bastığında tüm elektriğinin gitmesi, kendini kuş gibi hafiflemiş hissetmesi... Ondandır insanın toprakla uğraşırken çok yorulsa dahi çok mutlu olması... Ondandır bağıma serpiştirdiği tohumların çatlayıp da çiçek açtığı, meyveye durduğu günleri heyecanla beklemesi... Ondandır beni cennet bahçesine benzetmeye çalışmak için günlerce didinip sonra karşıma geçip seyretmesi ve çayını yudumlaması...

Toprağım ben...

Bazen sapkın kavimlerin

üzerine yığılsam da tonlarca kum ağırlığında, bazen dayanamayıp lavlar püskürtsem de... Yine de insanoğlunun dostuyumdur, sırdaşıyım... Medeniyetler su ve toprağın üzerinde kurulmuştur. İnsana benzerim ben... Bir tek şansı olan ve onu iyi değerlendirmesini istediğinin...

Ey Yaratıcım! Ey Rabbim! Ruhundan üflediğin ilk insanı benden aldığın balçıkla yarattın. Son gün geldiğinde, sur üflediğinde, belki de "Yâ leytenî küntü türâbâ - Ah ne olurdu, keşke toprak olsaydım!" diyecek; ayaklar altında, rüzgarla sağa-sola savrulan toz-toprak olmayı temenni edecek olan insanoğlunu...

Yazının son sözü

Toprak olmayı dilemeden önce yapılacak çok şey var aslında: Kalbimizi ışıkla doldurmak, gönlümüzü gül bahçesine çevirmek için toprağa benzetmek... Ama toprak olmayı dilememek için gerekli yükümlülüklerimizi yerine getirmek... İnsan olmayı öğrenmek...

Çok şey mi isteniyor bizden: "Toprağa benzemek" ya da "toprak olmak..."

Tercih bizim!

...
Ben böyle bir yazı tasarlamamıştım aslında. Toprağın ağzından toprağın insanla, insanın da toprakla olan münasebetini anlatacaktım. Bir sürü kavram girdi araya. Hem ben bu konuda uzman da değilim. Satırlarımı mazur gösterecek bir birikimim de yok. O yüzden hızlı uzaklaşmalıyım terimlerden ve yumuşak bir manevrayla duygulara yönelmeliyim.

"İnsanın yaratılış olgusu ve toprak..." Böyle bir konuyu hiç düşünmemiştim derse bir insan çok inandırıcı gelmez bana. Bir gerçeklik varsa, kişiden kişiye değişir ama ortada bir hakikat varsa o tektir. Dünyada gelmiş-geçmiş-gelecek tüm insan sayısı kadar gerçeklik vardır basit bir mantıkla düşünecek olursak! Bütün bunları anlatmaktaki amacım, benim gerçekliğim de hakikatten besleniyor bu konuda... Topraktan yaratılan ilk in-

kırmızıda geçtiğimiz sadece ışık mı?

5494 insanın ölmüş yakınlarının sigortadan emeklilik maaşını senelerce almasını nasıl açıklayabiliriz? Kanununun suç saydığı bir eylemi yapan kişiyi ilgili mercilere bildirenleri ispiyonculukla damgalayanları? Evine ayakkabı ile insan kabul etmeyen ev hanımının evin çöpünü sokağa atmasını? Bir ilçedeki evlerin pek çoğunda kaçak elektrik kullanılmasını? Bu ülkede hatırı sayılır derecede para kazanıp devlete vergi vermemek için her türlü çareye başvuranları? Trafikte kuralları ihlâl edip veya teknik olarak yetersiz araçla trafiğe çıkıp yakalandığında rüşvet vererek işini halledenleri? Kırmızı ışığı gördüğü halde durmayanları?

Ülkemizde her gün şahit olduğumuz yukarıdaki sorulara ait açıklamalar hemen bir çırpıda verilen hızlı kabullere dayanır ki; bunlar dilimizde ifade edebildiğimiz en kötü sıfatlardan, işini bilen uyanık kategorilerine kadar çeşitlilik gösterir. Bu tür değerlendirmeler olaya sonundan bakar ve toplumumuzun yoğun olarak yaşadığı karmaşayı, huzursuzluğu açıklamaya yetmez. Biz olaya baştan bakmalı ve ilk önce şu soruyu sormalyız: Sıradan bir insanın ve müslümanın yapmaması gereken bu davranışlar nasıl bu kadar rahat ve normal olarak yapılabilmektedir? Eğitim noksanlığı tek başına bu konuyu açıklamak için yeterlidir mi? Bu konular dinî kurumların ve din görevlilerinin öncelikleri arasında yer alıyor mu?

Bu tür alternatif yorumlar mensupları yargılamaz ve failleri sorumlu tutmaz. Da-

ha çok bu fiilleri işleyen insanların ortak noktalarını bulmaya çalışır. Bu insanların davranışlarına sebep olan aykırı ama güçlü yatkinliklerine kendimizin de meylettiğini düşünürsek, bunlardan kendimizi korumak için imkanlar arayabiliriz.

Ülkemizde kamu kaynakları ve alanlarına yönelik suç işleyen insanların tek tip insanlar olmadıkları aşikardır. Yukarıda sayılan hususların bazıları aynı zamanda yürürlükteki kanunlara göre suçtur. Görülen o ki; kanunlar tek başına düzeni sağlamaya kafi gelmemektedir. Bazen en yetkili yerde olup kanunun suç saydığı fiili yapması düşünülemeyen bazı makam sahiplerinin de suç işlemesi günlük hadiselerden olmuştur. Bunun yanında toplumun en alt tabakalarını oluşturan bir kısım insanlar da bu tür fiilleri işlemeye son derece meyaldirler. Son yıllarda artan kapkaç olaylarının faileri bunlara örnek olarak zikredilebilir.

Kamusal kargaşanın arka planı

Kamusal kaynakları çalmaya ve ortak kullanım alanlarına zarar vermeye, oluşturulmaya çalışılan düzeni bozmaya yönelik davranışlar üzerinde düşünürken, karşımıza ülkemizin son yıllarda yaşadığı yoğun şehirleşme olgusu çıkmaktadır. Şehirleşmenin sonucu olarak halkımızın eskiye ait değerlerini muhafaza etmede ve şehir hayatının ihtiyaç duyduğu yeni değerler üretmede çaresiz kaldığı söylenebilir. Şehirleşme orada bir apartman daire si satın alıp taşınmaktan çok daha öte bir durumdur. Şehirleşme, belirli kaide ve kurallara uymak, hayata ve düzene müdahil olmak, apartmana girip çıkmaktan, alış-verişe kadar pek çok konuda belirli şartlara göre hayatı tanzim etmek demektir. Şehirleşme öncesi yaşam tarzının hayat alanı olan köy, komünal karakterini, köye ait çayırlar, harman yeri, su kaynakları ve özellikle de otlaklar gibi ortak kullanım yerlerinden alıyordu. Köyün arazisini ve tarlalarını başkalarına özellikle de çobanlara karşı korumak gerektiğinde köy halkı kolektif eylem içine girerdi. Meranın korunması da köyün ortak sorumluluğuydu ve bu komşu köylerle zaman zaman "otlak kavgaları"na yol açardı. Köy hayatının "iyi hayat" ve "yaşanmaya değer" olarak kabul ettiği yaşam biçimi daha çok kadercilik, kanaatkarlık, tanımadıklarına karşı güvensizlik, sınırlı rekabet, zamanlama ve planlama endişesinden uzak, basit bir üretim biçimine yönelmekle tanımlanabilen bir görünüm arz etmekteydi. (Tesev; Üniversite Gençliği Değerler Araştırması s 16) Geleneksel toplumda evi, işi ve çevresi ile kendi kuralları içinde uyumlu bir hayat yaşayan, bütün suç ve günahı bir başka bireyin malına, maneviyatına veya namusuna zarar vermekte gören, hayatı tarlası, bahçe-bahçesi ve evi ile yukarıda sayılan kamusal alan-

lara sahip köyü arasında geçen insanların sosyal sorumluluk duyguları da içinde buldukları köy şartları gereği oluşmaktaydı. Büyüklere saygı, köyün geleneklerine bağlılık, geleceğe yönelik mütevazı beklentiler ve ibadete dayalı dindarlık bireylere güvenli bir ortam sağlıyordu.

Ancak bu insanlar, göç ettikleri fakat kendisi ile bütünleşemedikleri şehir hayatında ortak oldukları kamu malları ve kamusal hizmet alanlarını usulüne uygun olarak kullanma ve onları koruma, kamu düzenini bozan birey ve gruplara karşı tavır alma, şehirli bir birey olarak yaşadığı şehre ve mahalleye karşı sosyal bir sorumluluk duyma gibi konularda büyük bir şaşkınlık ve ne yapacağını bilememe durumu ile karşı karşıya kalmışlardır. Burada belli şartlar altında oluşmuş kurallara göre hayatı tanzim eden bireyin, tamamen farklı hayat şartlarının gerektirdiği kurallara göre hayatını yeniden tanzim etmesi/edememesi sözkonusudur. Böylece toplumun manevi değerlerinin önemli bir kısmını kaybetmesi bile kuvvetle muhtemeldir.

Diğer taraftan şehir hayatı ile beraber modern topluma geçiş, bir toplumsal hareketlilik, seferberlik yaratır. Ekonomik gelişmenin sağladığı işbölümü ve ihtisaslaşma toplumsal hareketliliğin temelini oluşturur. Sosyal hareketlilik kavramından üretim ilişkilerindeki değişiklikler, köyden şehre ve bölgelerarası göçlerle meydana gelen değişiklikler, meslek değişiklikleri, kurumlardaki rollerdeki, davranışlardaki, ihtiyaçlardaki ve geleneklerdeki değişiklikler anlaşılmaktadır. Modern toplumda değişimin büyük kısmı teknolojik kökenlidir. Modern toplumda teknolojiye olan bağımlılık nedeniyle, değişimin sonuçları ancak daha sonraları görülebilmektedir.(Robert Frager; Yabancılaşma ve Anomi, İçinde:Habitat II Kent Zirvesi İstanbul 96 . İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İşleri Daire Başkanlığı Yayınları C. 2 S:51-52 İstanbul.1997)

Köyden şehre göç eden insanların burada belirtilen değişim ve hareketliliğe uyum sağlamaları uzun bir zaman gerektirmektedir. Göçün ilk yıllarında nüfusun çok az kısmı şehir hayatının gerektirdiği şekilde kalifiye olabilmekte ve rekabet güçlerini arttırabilmektedir. Buna karşın nüfusun büyük kısmı, şehirlerin bazı imkânlarından istifade ederek modern yaşamın gerektirdiği araçlara sahip olabilmekte ancak eğitim, bilinç ve sorumluluk bakımından yetersizlikler trajik sonuçlar ortaya çıkarmaktadır. Konuyu bir örnekle açıklamak gerekirse, otomobil sahibi bir insanın bu arabayı trafikte kullanabilmesi için trafik yasasında öngörülen bilgilere sahip olması, sahip olduğunun bir sınavla belirlenmesi, daha sonra bir beceri sınavını geçmesi gerekir. Bu özelliklere sahip bir insanın araba

kullanırken "araba sürmenin bilinci"nde olması da gerekir. Ancak günlük yaşantıyı takip edersek, söz konusu bilince ne kadar sürücünün sahip olduğunu tespit etmekte epey güçlükle karşılaşırız. Artan gelir düzeyi birçok insanın araba sahibi olmasını mümkün kılabılırken, bilinçli sürücü sayısı o derece azalmaktadır. Ülkemizde bir yılda trafik kazalarında ölen insan sayısının tarihimizde herhangi bir savaşta kaybedilen insan sayısından fazla olması bu bilinçsizliğin bir sonucudur.

Bugün şehirler, elde ettikleri gelirleri artarken, para ile her şeyi satın alacağını zanneden, şehirde yaşamının bedelini ödemeyi reddeden, şehirliliğinin sorumluluğunu taşımayan, şehrin sorunları konusunda kendisinden başka herkesi suçlayan birbirinin sınırlarına saygısı olmayan ayrıcalıklı insanlarla doludur.

Sahipsiz kamu malı

Artan şehirleşme ve devlet imkânlarının gelişmesi sonucu bugün ülkemiz insanların tamamı az veya çok kamu imkânlarından istifade edebilmektedir. Kamu kimimize iş vermekte, kimimize emekli, dul ve yetim aylığı ödemekte, kimimizin sağlık giderlerini karşılamakta, bu ülkede yaşayan herkes için yol yapmakta, hastane yapmakta, mahkemeler kurmakta, güvenliği sağlamak için asker ve polis istihdam etmekte hatta din hizmeti sunmaktadır. Kamu birçok işini de özel şirketler vasıtasıyla görmektedir. Bütün bu alanlarda hepimiz kamu malı ve imkânlarıyla karşı karşıya bulunmaktayız, konumuzun bir boyutunu da kamu malı oluşturmaktadır ve giriş kısmında zikrettiğimiz olumsuzlukların hemen tamamı bu kavramla ilişkilidir. O halde kamu malı nedir?

Yasal anlatımıyla kamu malı, kamunun ortak kullanımına ve kamu hizmetinin görülmesine ayrılan yerlerle, devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan her türlü yer, mal ve eşyadır. Bir mal kanunla, tüzük ve yönetmeliklerle yada örf ve âdetle dayalı kurullar ile tahsis edilerek kamu malı niteliği kazanabilir.

Kamu ve özel girişim arasındaki fark gerçekte kamunun malının sahipli mal olmayışıdır. İnsanların çoğu diğer insanlara ait para ve eşyayı kendilerine ait olanlardan çok daha müsrifçe harcamaktadırlar. Bu durumda kamu idaresi ihmalkâr ve müsrif olmaktadır. Aynı durum kullanıcılar için de geçerlidir. Kamu malı herkesin kullanımına arz edilen ve herkesin beğenisine sunulan bir mal veya hizmettir. Burada rekabet söz konusu değildir. Bu yüzden kamu malının potansiyel kullanıcıları "bedavacı" olma eğiliminde olup, özel olarak sağlanan kamu malına ödememe veya az ödeme isteğindedirler. Kamuya ait makamların ve maddi

kaynakların dağıtımında da aynı eğilim gözlenmektedir.

Her gün kullandığımız yollar, bize sunulan eğitim, sağlık, güvenlik, haberleşme hizmetleri, kamusal kaynakların paylaşımı konularında yapılacak bir kısa araştırma yukarıdaki tespitlerin ülkemiz için ne kadar geçerli olduğunu gösterecektir. Devletin malı deniz mantığı, objektif kriterler yerine sübjektiflik, adam kayırma, ihtikar, rüşvet vb gibi hayatımızı kökten etkileyen unsurlar günümüzde normal hadiseler olarak algılanabilmektedir.

Bugünün toplumsal ahlakını gözden geçirdiğimizde kamu malının korunması hususunda pek iç açıcı bir durumda olmadığımızı görürüz. Ülkemiz, kamu kaynaklarının rasyonel ve hakkaniyet ölçülerine uymayan tarzda dağıtılmasının, insanların refahı ve mutluluğu için konulan kurallara uyulmamasının sonucu derin acılar ve büyük zararlarla yıllardan beri uğraşmaktadır. Aslında bu sorunların içinden nasıl çıkılacağı bilinmektedir, eksik olan bunu yapmak ya da yapmayı dert edinmektir. İnsanların kendi mallarını korurken gösterdikleri özeni burada göstermeleri bu sorunların aşılmasında önemli bir unsurdur. Ancak bu konuda büyük bir sorunla karşı karşıya olduğumuz aşikârdır.

Ne yapmalıyız?

Yaşama tarzı ve kendisini kuşatan hayat şartları değişen insanlar yeni duruma uygun değerler üretme, çevreye uyum sağlama, yeni düzlem içinde kendini ifade etmede büyük güçlüklerle karşılaşır. Bu güçlerle başa çıkabilmek için yeni bilgi ve beceriler edinebilme, değişik bağlantılar ve ittifaklar kurabilecek bir esnekliğe sahip olmak gerekiyor. Ancak bu esneklik geliştirilirken, bağlanma kabiliyetimizi yitirme riskiyle karşılaşırız. Devamlı değişen bir dünyada sadece geçici bağlanmalara girmek çok kolaylaşmaktadır. Çevremizde toplum sürekli değişirken ayaklarımızı basacağımız kalıcı bir zemin inşa etmeyi öğrenmeliyiz. Bu zeminde derin manevî ihtiyacımız ve dinî inancımız bulunmalıdır. Burası, ilelebed dayanabileceğimiz tek dayanak noktası olan ezeli değerlerin yeridir. (Frager, a.g.e s 52-53)

Türkiyedeki toplumsal yapıya ait istatistikler ülke nüfusunun önemli bir kısmının şehirlere taşındığını ve artık bir daha geri köy hayatına dönmeceğini gösteriyor. Bunun yanında iletişim ve diğer kültürlerle karşılaşma yoğunluğunun artması toplumda daha önce yaşanmamış bir güvensizlik ortamında yeni ve acı bir sürecin varlığını göstermektedir. Kaldı ki bu günün köyleri de eğitim, iletişim, sağlık, ulaşım gibi konularda bundan 15-20 yıl öncesinin şehirlerinden daha fazla imkanlara

kavuşmuş durumdadır. Ekber Ahmed'in dediği gibi birinci dünya savaşından sonra atalarımızın modernizmin etkisinden kurtulmak için sığındığı ne çöllerde vaha kaldı ne de dağ başı.

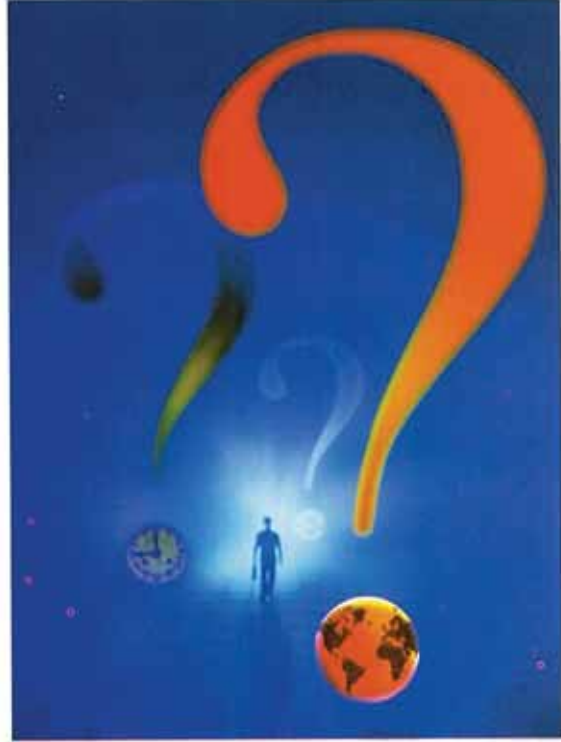
Gerçekten de din modern çağlarda kendine ait değerleri, normları nasıl muhafaza edecek ve gelecek nesillere aktaracaktır? Hayatımızı kökten değiştiren bu toplumsal savrulmalara karşı dinî kurumların önceliklerinde ne gibi değişiklikler olmalıdır? Günlük hayatta, tüketimde, hayat felsefesinde yaşanan toptan değişimin getirdiği yeni ve yabancı değerler dinî olarak nasıl değerlendirilmelidir? Dinî kurumların bu değerler hakkında acelelikten uzak, tutarlı, makul, açıklayıcı, ikna edici bir tutum almaları gerekmez mi? Yoksa klasik fetva kitaplarından yapacağımız kıyaslarla teknik olarak yetersiz bir araçla trafiğe çıkıp kaza yapan ve ölüme sebebiyet veren bir adamın sorumluluğunu açıklayabilir ve ona ait bir yargı da bulunabilir miyiz? Bu konulara, olayların ahlâkî, manevî, fikhî ve insanî boyutlarını göz önüne alan toplumsal bir ilgi gerekmez mi ve eğer gerekiyorsa bu nasıl sağlanabilir?

Ülkemizdeki dinî kurumlar ile ilâhiyat camiasının bu tür sorunların üzerinde önemle durmalı ve toplumu yönlendirici bir rol oynamalıdır. Öyle görünüyor ki, modernlik sürecinde ortaya çıkan problemleri dinî bir yaklaşım içinde değerlendirme çabaları çok kere modernliği üretenler çözsün anlayışı ile gerekli ilgiyi uyandırmamakta, yaşanan fiili hayatı, haram-helâl, günah-sevap kategorileri içinde ele alarak insanlara mevcut şartlar içinde ahlâkî ve dindar yaşama konusunda kılavuzluk yapacak dini bir gayret ortaya çıkmamaktadır. Bu alanda İslam fıkhnının bilinen enerjisinden de yeterli kadar istifade edilememektedir.

Günümüz medyasının çeşitli amaçlarla geniş halk kitlelerini tüketim ve lüks harcamalar için durmadan tahrik ettiği bir ortamda, talan etmek kasdıyla saldırılan sahipsiz kamu malına sahip çıkacak, ona karşı işlenen cürümleri mahkum edecek bir mülkiyet düşüncesine ihtiyaç vardır. Burada konu edindiğimiz olumsuzlukların tek bir sebebi yoktur. Olaya tarihi, kültürel, ekonomik ve daha başka açılardan yorumlar ve açıklamalar getirilebilir.

Hemen her gün olumsuz bir örneğini yaşadığımız ve zararını toplum olarak ödediğimiz kamusal kaynakları yağmalamaya ve onun enerjimizi, ümitlerimizi, geleceğimizi, topyekün toplumsal servetimizi yok eden sonuçlarına karşı bir tavır geliştirme zamanı geçmektedir. Bu konuda özellikle din hizmetleri alanında çalışan kurumlara ve bireylere önemli görevler düşmektedir. Günümüz

şartlarında dinî kurumların ve din görevlilerinin inandırıcılıkları ve toplumdaki itibarları modernizmin ürettiği hastalıklarla mücadeleleri ile doğru orantılıdır. Bu görevin tarihi önemi vardır. Dini otoritenin belirli bir plan dahilinde, yaşanan toplumsal bellek kaybına ve değer aşınmasına karşı bilinen tavrını daha ön plâna çıkarması ve kamu malına karşı işlenen suçları dinen mahkum etmesi gerekmektedir. İnsanları şehir ortamında suça iten unsurları ortadan kaldırmak için plânlı, programlı

ve özverili çalışmalara yönelmek, geleceğe ümitle bakamayan genç nüfusa, "var olduğunu, saygı gördüğünü, toplum tarafından kendine özen gösterildiğini" hissettirmek için toplumsal dayanışma müesseselerini güçlendirmek, hiçbir art niyet çağrışımına meydan vermeksizin bu faaliyetleri belirli bir düzen ve sistem içinde yapmak, kaçınılmaz bir görev olarak önümüzde durmaktadır.

Günümüz şartlarında yabancılaşmaya karşı biz duygusunu verecek, parçalanmaya karşı bütünlüğü sağlayacak, ayrılmaya karşı katılmayı teşvik edecek, bir toplum vizyonuna ihtiyacımız var. Bünyesinde çalışkanlığı, dürüstlüğü, fedakârlığı, hakkı, adaleti, namus ve iffet duygusunu, meslek ahlâkını barındıran, fertlerine güven ve gurur veren bir sosyal nizamın oluşması ülkemiz ve coğrafyamız açısından hayati önem taşımaktadır. Ülkemizin aralarında yer almak için yoğun çaba harcadığı modern dünyada biz olarak ayakta kalabilmenin en önemli şartı budur.

görüntü kirliliği

Görüntü kirliliği, dış dünyada görmek istemediğimiz ya da insanın göz zevkini bozan unsurların ve bunlara bağlı olarak gelişen olumsuz süreçlerin toplamıdır.

Görüntü kirliliği esas itibarıyla çarpık kentleşmeyle başlamış, tüketim kalıplarının hızla değiştiği âdeti bir tüketim patlamasının yaşandığı günümüzde ise devasa boyutlara ulaşmış bir çevre kirliliğidir.

Başta, özellikle kentsel bilgilendirme enstrümanları olarak gelişen tabelalar olmak üzere, tüm görsel tanıtım ve pazarlama materyallerinin, toplumsal taleplerin boyutlarına bakılmaksızın hemen her mekân ve zamanda dayatılmasıdır. Öyle ki,

günümüz insanı bu görüntü kirliliğinden âdeti yakasını kurtaramaz duruma gelmiştir. Ana yollar, cadde ve sokaklar, binalar, bahçe duvarlarına asılan irili ufaklı tabelalar, hatta yol zeminlerine yazılan gereksiz yazılar da insanları bunaltmış durumdadır.

dır.

Olay sadece bunlarla sınırlı değil. Ülkemizde, başta kaldırımlar ve yaya geçitleri olmak üzere rasgele park edilen otomobiller, anıt ağaçlar da dahil olmak üzere, ağaçlara asılan hatta çivilenen tabelalar da çirkin örneklerdendir. Toplumsal ihtiyaçları karşılamak üzere hizmete sunulan kent mobilyalarının tahribi, amaç dışı kullanımı, park yasağı vb. amaçlara dönük olarak yol ve kaldırımlara konulan standart ve kural dışı ilkel tabelalar da görüntü kirliliğinin diğer boyutlarını oluşturmaktadır.

Cadde, sokak ve işyerlerinde kullanılan süpürge, faraş vb. temizlik gereçlerinin bunlar için ayrılmış kısımlarda bulundurulması yerine, herkesin görebileceği yerlerde estetikten yoksun bir anlayışla sergilenmesi hem iş kazalarına hem de hijyen şartlarına uymamaktadır.

Temizlik hizmetlerinin verilmesi sırasında da estetik unsurlara azami riayet edilerek, görüntü kirliliğine neden olunmaması gerekmektedir.

Peki bu konuda gelişmiş ülkelerle, gelişmekte olan ülkeler arasında bir fark var mı? Fark şu; sivil toplum ve gönüllü kuruluşların etkin lobiler oluşturduğu ülkelerde, özellikle yerel yönetimler üzerinde baskı ve şikâyetlerin yoğunlaşması sonucu bir çok önlem alınabiliyor.

İçinde bulunduğumuz yüz yılı tüm çirkinliği ile karşılayan küresel bir sorun olarak maalesef görüntü kirliliği gündemdeki olumsuzluğunu sürdürmektedir. Binlerce kilometre ötedeki ülkelerin duvarlarında hemen

aynı çirkin yazı ve sloganlarla karşılaşılması bir vakia olarak görülmektedir. Esasen çevre kirliliğini bütün boyutlarıyla bir bütün olarak kabul etmek gerekir. Buna yaşantımızın çirkin bir parçası hâline gelen televizyon yayınlarındaki görüntü kirliliğini de eklemek gerekir. Bunlar da hafızalarımızı ve göz zevkimizi anlamsız binlerce kareyle karalamaktadır.

Öte yandan geçmişten günümüze görüntü konusu esasen bir medeniyet önceliği olarak algıлана gelmiştir. Bizim medeniyet tarihimizde de çevresel öncelikler ve görüntü konusu daha rafine bir anlayışla estetik

yaklaşımıyla ele alınmıştır. İnanç sistemimiz de görüntü, zarafet ve estetiğe büyük önem vermiş, her türlü çirkinliği yasaklamıştır. Bizim mimari ve kentleşme anlayışımızda görüntü ve estetik mükemmeliyeti vazgeçilmez bir hayat tarzı olarak kabul edilmiştir.

Günümüz insanı ve özellikle yerel yönetimler başta kentlerimizi ve tüm yerleşim ünitelerinde sürdürülebilirliği sağlamak için öncelikle görüntü kirliliği ile mücadele etmek durumunda dırlar. Başarılı insanlar ve mutlu bir toplum için kentlerimizi görüntü kirliliğinden arındırmak zorundayız.

Bizim medeniyet tarihimizde çevresel öncelikler ve görüntü konusu daha rafine bir anlayışla estetik yaklaşımıyla ele alınmıştır. İnanç sistemimiz de görüntü, zarafet ve estetiğe büyük önem vermiş, her türlü çirkinliği yasaklamıştır. Bizim mimari ve kentleşme anlayışımızda görüntü ve estetik mükemmeliyeti vazgeçilmez bir hayat tarzı olarak kabul edilmiştir.

kundak, beşik ve süt

Gelenek neyse ondan dokunur kundağın bezi, ailenin hâli vakti nasılsa o kadar para ayrılır kundak bezi almak için, kendine göre bir süs yapılır geleneksel bezeklerden. Annenin ninnisi de türküsü de ona göredir.

Doğarız dünyanın kıyısında, kulağında bir yere. Gurbetçiliği bir yana bırakırsak, orası bizim ana vatanımız, baba ocağımızdır. Dünyaya orada başladığımız için dünyanın merkezi de orasıdır. Dönüp dolaşıp geliriz; yol uğrattırız gurbetteyse, sılay-ı rahim deriz uzaklarda yaşıyorsak. Nedir işin özü? Evimiz gibi yer yok mudur? Anamızdan daha güzel yar olmaz mı? Var, var olmasına ama onların vazgeçilmezliği bambaşka. Vazgeçilmezliğin özünde bedenimizin acı var. Bir koruyucu gerek. Ana ve süt; anayı da sütü de koruyup kollayan yuva, ocak dediğimiz kelimeyle aklımıza gelenler. Kundak, beşik ve süt her yerde olmaz öyle; anamız olmalı, yuvamız, ocağımız olmalı. Okumuş yazmışlar toplumsallaşma derler, kültürlenme derler, eğitim derler evdeki hayatına çocuğun.

Kundak, şu zamanlarda eskisi kadar kullanılmıyor Anadolumuzun şehir yerlerinde. Çocuğa sarılan bez olmaktan başka derin anlamları var onun. Gözleri buluşur ana ile evladın ve derinden bir anlaşma, bir muhabbet doğar aralarında. Aslında kun-

Beşik, insanlığın insana hediye edeceği beslenme, ekonomik hayat, bilim, sanat, tıp, teknoloji, yazı gibi değerli şeylerin ortaya çıktığı bölgeler için kullanılmaktadır. Demek ki gelişimin, ilerlemenin, ilginin, insanlığın olduğu yerler beşik oluyor. Beşik olan yerde insanlık ve kültür gelişiyor, serpiliyor.

duk bahanedir, onu sarıp sarmalarken olur ne olursa. Etkileşim, iletişim denilen; dokunmak, sevmek denen, daha ne olsun? Bu olmalı temelde. Ana dili öğrenmek, gelecekte hayatı onunla sürdürmek, onunla konuşmak, onunla anlaşmak. Kundağa sarılırken, başlayan hayatıdır bebeğin. Kundağ nasıl bağlanır. Kundağın bezi neden dokunur, kenarına kulağına nasıl bir süsleme yapılır? Bu soruların cevabı üzerinde düşünmez ana, öyle uzun uzun. Gelenek neyse ondan dokunur kundağın bezi, ailenin hâli vakti nasılsa o kadar para ayrılır kundağın bezi almak için, kendine göre bir süs yapılır geleneksel bezeklerden. Annenin ninnisi de türküsü de ona göredir. Bebek belemek de herkesin aklına estiği gibi olacak bir şey değildir.

Ama zaman değişip için içine şehir hayatı, annenin evi dışında çalışmaya başlaması gibi konular girince kundağ bambaşka bir şekil alıyor. Anne gene süt veriyor dar zamanlarda. Ana ve çocuk temel ilişkisini sürdürüyor, ana dilini öğreniyor gene; gene dokunuyor annesinin ellerine, yüzüne. Gene bakıyor gözlerinin içine. Sevgi denilen, tadından doyulmaz değer böylece öğrenilip gidiyor.

Beşik de kundağ gibi artık unutulmaya yüz tutuyor. Belirli yerlerde kalmış, müzelerde görülüyor. Belki de ileride tamamen müzelerde göreceğiz. Oval ayaklarıyla ırgalanmaya, sallanmaya, bir yana yatırılarak bebek emzirmeye, kundağı bağlamaya, bir yerden bir yere taşınmaya uygun tasarımıyla, binlerce

yıllık tecrübeleri yansıtıyor. Beşik kolay devrilmez, kundağı yere atmaz. Beşik sözü sadece bebekle, kundağla anılan bir şey değil; uygarlık beşiği diye bir kavram da kullanıyoruz. Beşik, insanlığın insana hediye edeceği beslenme, ekonomik hayat, bilim, sanat, tıp, teknoloji, yazı gibi değerli şeylerin ortaya çıktığı bölgeler için kullanılmaktadır. Demek ki gelişimin, ilerlemenin, ilginin, insanlığın olduğu yerler beşik oluyor. Beşik olan yerde insanlık ve kültür gelişiyor, serpiliyor. Bundan olsa gerek ailenin beşiği önemsemesi, kundağın insanı sarmalaması, beşiğin kundağı benimsemesi. Beşiğin beşik olması. O nedenle olmalı, uygarlığın kendisini koruduğu yerlere beşik denmesi. Az önce söylemiştik ya kültürlenme, eğitime, toplumsallaşma denilen şeyler kundağlanmayla başlar, dil böyle öğrenilir, hayat da.

Zaman ilerler, çocuk, beşikte artık bir aile üyesi olarak evin bir kenarında konuşulanları duyar, biri ninni söyleyerek onu uyutursa, uykuya ihtiyacındandır. Biri uyanсын diye beşiğini ırgalarsa, onun ihtiyaçlarını gidermek içindir. Böylece farkına varır olup bitenlerin ve bir gün kendi sözünü söylemeyi öğrenir. "Agu-gugu" olan ifadesi kendi sözü, kendi fikri olur ve ele-âleme karışmak için, söze-sohbete girmek için, bir işin ucundan tutmak için dışarıya doğru ayaklanır, yola çıkar. İkincil toplumsallaşma, evin dışında bir şey öğrenip kendini geliştirme dediğimiz dünya böylece açılır ayaklarının altına, gözlerinin önüne.

Evin tedirginliği de başlar

böylece. Artık elden avuçtan çıkmaya yüz tutmuştur, beşiğin kundağın sarıp sarmaladığı çocuk. Ana-baba kaygılanır başına bir şey gelmesin diye; kontrol etmek ister, bir yere giderse haber almak, bilgi edinmek ister. Ne yazık ki, çocuklar bundan rahatsız olurlar bir süre sonra, oysa ana-baba başına bir şey gelmesin diye bunu yapmaktadır. Bu nedenle evin dışına çıkan çocukla, ana-baba arasında bir sürütüşme de başlar. Sonrası ver elini hayat; mektep-medrese, işgüç, kâr-zarar, ölüm-kalım derken şekillenir hayat ellerimizde. Anadan ayrı düşmek, el kızına, el oğluna yâr olmak, ele-güne karışmak derken, hayallerimiz ve gerçeklerimizin arasında şekillenir adımız soyadımız.

Süt kundakta, beşikte ana ile buluşmak; onun rızıkından rızıklanmak, onun hakkından kendi hakkımızı almak. Bir gün biter anamızın sütü, sonra evin çorbası, yemeği derken yaşadığımız konforlu hayat, bizim eve süt getirmemizi gerektirir, çorba ekme getirmemizi gerektirir. Rahatı kaçır çocuğun yükümlüdür evin derdiyle. Beslenmek artık çocukluktan çıkıp "adam olmaya" doğru giden yolun dönemeçlerinde, düzünde, yokuşundadır. Kısmet eder de Allah evlat ve mürüvvet gösterirse, o zaman başa döner çark. Evladın beşiği kundağı sorulur, sütü yiyeceği boynumuzun borcu olur.

onlar için

Yeni eğitim yöntemleri bireyin güçlü yanlarının desteklenmesi, hatalı ve eksik yanlarının ise genellikle söyleşi konusu yapılmaması üzerine inşa edilmiştir. Anne - babalar, okullar artık bu yolu daha çok benimser hâle gelmektedir. Gencin sorumluluk alma davranışlarını geliştirme görevi aile ve okula düşmektedir.

Uygun modellerin işleme konulması

Yetersiz hayat koşullarından gelen bir genç bütün gün iş aramış, bir türlü iş bulamamıştır. Elindeki son parayla bir kutu kalem alıp, kapı kapı dolaşarak kalemleri satmaya çalışır.

Gün batımında elinde kalan son kalemi bir kadına satmaya çalışırken kadın, gencin açlıktan bayılmak üzere olduğunu anlar.

Kapıyı açan kadın bitkin genci görür görmez, kendisi için hazırladığı elindeki sütü hemen gence uzatır, "Bana bir şey satmak istiyorsan önce bu bir bardak sütü içmelisin." der. Genç utana sıkıla bir bardak sütü içer ve derin bir nefes alır.

Aradan yıllar geçer. Bir gün gence yardım eden kadın rahatsızlanır. Acilen ameliyata alınır. Başarılı bir ameliyatın ardından hastaneden taburcu edilir. Yüksek sağlık faturaları çıkacağı fikri yaşlı kadını endişelendirmektedir. Taburcu olma işlemleri yapılırken, merak ve sabırsızlık içinde doktora faturaya ilişkin kaygılarını iletir. Doktor, "Meraklanmayın teyzeciğim, faturanız ödendi." der ve bir reçete kağıdına yazılmış yazıyı hastanın eline tutuşturur.

Kağıdı titrek elleri ile eline alan yaşlı kadın, "Bedeli ödenmiştir: Bir bardak süt." yazısını gözleri yaşararak okur.

Pek çok insan gelişme çağında birilerini örnek alır. Örnek aldığı kişi gibi yürür, onun gibi konuşur, onun gibi giyinir. İlk modeller öncelikle ana babalardır. Büyüyünce ne olacağı sorusuna verdiği cevaplar; "anne olacağım", "gelin olacağım", "baba olacağım", "taksi şo-

İletişim hataları zaman zaman öyle önemli boyutlara ulaşmakta ki; bazen komşu kavgalarına, bazen aile içi kırınlıklara, bazen meslekî çatışmalara, hatta töre cinayetlerine kadar gidebilmekte.

förü olacağım.” diye uzar gider.

İlköğretim çağında ise öğretmenler sembol olurlar. Ortaöğretimde popülaritesi olan bir sanatçı, bir arkadaş, derdini paylaşan sırdaşı olan bir eğitimci, bunların hepsi model olabilir. Bu da bireyin gelişmesinin bir aşaması ve gerçeğidir. Okul aile iş birliği ile fırtına habercisi olan bu dönem daha yumuşak geçişlerle atlatılabilir.

Dil gelişimi-kendini ifade

Düşündüğünüz, söylemek istediğiniz, söylediğinizi sandığınızı, söylediğiniz, karşınızdakinin duymak istediği, duyduğu, anlamak istediği, anladığını sandığı ve anladığı; bütün bunlar farklı kavramlardır.

Bize söylenenler için aklımızdan pek çok fikir geçer. Acaba karşımızdaki insan, bize neyi anlatmak istemektedir?

Diyelim ki çok basit bir şey anlatmak istiyoruz: Çocuğunuza dediniz ki; “Terzi Hüsrev Amcana git de ki; Veli Amcanın oğlu Almanya’dan gelmiş, Ayşe Teyzelere gideceklermiş. Arzu ederlerse onlar da onlara gidebilirler.” Ve çocuğunuz haberi götürdü.

Akşam olduğunda Ayşe Hanımların evine, Veli Amcanın Almanya’dan gelmiş oğlunu görmek üzere gittiniz. Ancak Terzi Hüsrev Amca’yı orada görmediniz ve merak ettiniz. Oysa çocukla haber göndermişsiniz. Ertesi gün Hüsrev Amcaya, “Akşam yoktunuz, neden gelmediniz?” diye sordunuz. O da dedi ki, “Ne, gelecek miydik? Vallahi haberim yoktu.” Siz çocukla haber gönderdiğinizi söyleyince muhtemelen şöyle bir şey duyacaksınız. “Senin oğlan; akşam Ayşe Teyzelere gideceğiz. Veli Amcanın oğlu Almanya’dan gelmiş

dedi yalnızca.”

Bakın cümle içinde belki söylenmesi beklenen pek çok şey söylenmiş, fakat çocuk mesajın en önemli bölümünü iletmemiş. Burada çok masumane ve çok kötü olmayan bir hata var. Ancak iletişim hataları zaman zaman öyle önemli boyutlara ulaşmakta ki; bazen komşu kavgalarına, bazen aile içi kırgınlıklara, bazen meslekî çatışmalara, hatta töre cinayetlerine kadar gidebilmekte.

Bize gelen bir mesajı getirenlerde değil, anlamakta farklılık ortaya koyabiliriz. Hakimler karar verebilmek için aynı olay hakkında en az iki kişiden bilgi alırlar. Tercihlerimizi; doğuştan getirdiğimiz özellikler, ailemizin eğitim yolu ile bize kattıkları, içinde yaşadığımız ortamın sosyoekonomik ve kültürel yapısı belirler. Bu donanımlarımızla bazı konuları duyar, bazı konuları duymaz, bazen anlamak istediğimiz gibi duyar, anlar ve çevremize de öyle anlatırız. Böylece mesajı getirenin ne söylediği değil, mesajı alanın ne anlamak istediği ön plana

çıkarak. Tabi ki mesajın nasıl aktarıldığı da doğru anlaşılıp anlaşılmaması da etkilidir.

Anlamak ve anlaşılma ile iletişimin en önemli iki kutbudur. İletişim hatalarına olabildiğince az düşmek için öncelikle iyi bir dinleyici olmak, herhalde iletişim sorunlarının en aza indirgenmesinde en önemli adımlardan biridir.

Bazen ne demek istediğimizi kestirmeden anlatmaya çalışırız. Cümleler eksik ve yetersiz kalır. Bu durumda dinleyen, konunun çok dışında bir yerde olmasına rağmen, sanki ona söyleniyormuş gibi tepki gösterebilir. Anlatan şaşırır bu tepkiye, “Allah Allah, niye alındı ki şimdi bu?” der kendi kendine.

Bazen bir olayın olası sonuçlarını konuşurken, sizin hiç de öyle yorumlamayacağınız bir kanaatin oluştuğunu görürsünüz karşı tarafta.

Anlamak, anlaşmak, anlaşılma: Zihinlerimizden geçen sözcükler dış dünyamız ile bağlantı noktalarımızdır. İçine doğduğumuz kültürümüz aracılığı ile ifade yeteneğimiz ve seçeneklerimiz oluşur. Be-

bekliğimizde duyduğumuz ninnideki ritim, odamıza ışığı vuran ay, musluktan damlayan su, komşunun seherde öten horozu, gökyüzünde süzülen kuşların resmi hayatın renklerinin kâh dili, kâh sesi, kâh nefesi olmakta. Bizler onlara ailelerimizden edindiğimiz deneyim ve kazanımlarla birer anlam yükleriz. Her bir öğrencinin olayı anlaması, dersi yorumlaması farklıdır. Davranış repertuarında oluşan dağarcıktan yola çıkarak genç, kendini ve yaşadıklarını anlatmağa çalışır.

Bazen o kadar çok sancılanır ki, hiddetlenir, haykırır, hırçınlaşır. Bütün bu tepkilerin altında, “Beni de bir birey olarak görün!” sancuları yatar. Çoğunlukla (iletişim kazalarının dışında) yeterli anlaşılmadığından şikayetçidir genç. Yakın çevre özenli, sabırlı, alaya almadan davranırsa, genç de yakın çevresinin değer veren koruması ile ruhsal bakımdan az yara alarak kendini ifade olanağını bulabilir.

Sorumluluk alma

Çoğunlukla gençlerin sorumluluk almadıklarından, iş-

Gencin ilerideki hayatında çevresine duyarlı, kendisine saygılı, içinde bulunduğu kültürel değerlerin farkında bir birey olması, onun için hayat kalitesini de beraberinde getirecektir.

lere yeterli özen ve önem göstermediklerinden yakınız.

Konuları azıcık sorguladığımızda; onlara yeterli güveni ve inancı göstermiş miyiz, yeterli fırsatları sağlamış mıyız, doğan sonuçlar karşısında yıkılmamayı, yapamadıklarımızı yeniden denemek zorunda olduğumuzu öğretmiş miyiz? soruları karşımıza çıkar.

Şöyle bir baktığımızda, yaptıklarımızın sadece beğenmediklerimizi dile getirip onları eleştiri yağmuruna tutmak, başarılarını değil başarısızlıklarını konuşmak olduğunı görebiliriz.

Yeni eğitim yöntemleri bireyin güçlü yanlarının desteklenmesi, hatalı ve eksik yanlarının ise genellikle söyleşi konusu yapılmaması üzerine inşa edilmiştir. Anne – babalar, okullar artık bu yolu daha çok benimser hâle gelmektedir. Gencin sorumluluk alma davranışlarını geliştirme görevi aile ve okula düşmektedir.

Sevme, sevilme, değer ve kabul görme

Dört yaşındaki cin gibi akıllı Nedim, "Çizmeli Kedi" masalını çok seviyor ve annesin-

den her gece kendisine bu masalı okumasını istiyormuş.

Tek başına üç çocuk büyüten ve işten yorgun argın gelen anne, sonunda oğluna aynı masalın kasetini almış ve böylelikle her gece aynı masalı okumaktan kurtulmuş.

Kaset işe yaramış, çünkü Nedim kasetten gelen sestene ve düğmelere basıp masalı durdurup tekrar tekrar dinleyebilmekten çok hoşlanmış. Fakat bir gece Nedim yine annesini yanına çağırmış ve masalını okumasını istemiş ondan.

"Beni şaşırtıyorsun Nedim. Kasetçaları çalıştırmayı biliyorsun, değil mi?" demiş annesi. "Evet," demiş Nedim, "Biliyorum; ama senin kucağında dinlemek istiyorum."

Hepimizin sevme, sevilme, kabul görme ve onaylanmaya ihtiyacımız var.

Bu, küçük bir çocuk için kucağa alınma, ergen için hafif bir baş sallama ile onay verme olabilir.

Fizyolojik gereksinimlerimizin karşılanması ne kadar zorunlu ise, ben'lerimizin gelişebilmesi için de değer görmeye ihtiyacımız var. Yemek yemek ne kadar gerçekçi bir gereklilik ise, sevildiğini hissetme ve onay görme de o oranda zorunlu.

0-6 yaş arasında daha abartılı ve görkemli destekler; öpüşmeler, kucaklaşmalar gerekli gibi görünür. Yaş ilerledikçe bu tarz davranışlar küçümsenir, yerine olayları ve başarıları ön plana çıkaran daha abartısız sevgi gösterilerinin öne çıkması beklenir. Yaptığı güzel şeylere atıflarda bu-

lunması, genci son derece mutlu eder aynı zamanda iyi davranışlarını artırır.

Hayat kalitesi

"New York'ta bir grup iş arkadaşı, yemek molası için sokağa çıkarlar. Gruptan birisi Kızılderili'dir. Kızılderili, trafiğin ve iş makinelerinin çıkardığı onca gürültüye rağmen cırcır böceği sesi duyduğunu söyler ve böceği aramaya başlar. Arkadaşları, bu kadar gürültünün arasında bu sesi duyamayacağını söylerler, ama Kızılderili binaların arasındaki bir tutam yeşillikte cırcır böceğini bulur. Arkadaşları Kızılderili'nin insan üstü güçleri olduğunu söylerler. Kızılderili bunun için insan üstü güçlere sahip olmaya gerek olmadığını söyler ve cebinden çıkardığı bozuk parayı kaldırımda yuvarlar. Para sesini duyan birçok insan yerlere bakıp ceplerini kontrol ederler. Kızılderili, arkadaşına dönerek, "Önemli olan, nelere değer verdiğin ve neleri önemsendiğindir. Etrafındaki her şeyi ona göre duyar, görür ve hissedersin." der.

Kişinin hangi koşulda olursa olsun kendini iyi hissetmesi temel hedeftir. İyi hissedebilmek de kişinin alt yapısına, yani temeline bazı değerlerin zamanında yerleştirilmesiyle mümkündür. Gencin ilerideki hayatında çevresine duyarlı, kendisine saygılı, içinde bulunduğu kültürel değerlerin farkında bir birey olması, onun için hayat kalitesini de beraberinde getirecektir.

benim babam

Ne annenin boşluğunu baba doldurabilir, ne de babanın boşluğunu anne. Herkes sadece kendisine düşen vazifeleri yerine getirebilir o kadar...

Çocuklar bu dünyaya iki kanat ile gelirler. Kanatlarının birisi sevgi, şefkat kanadıdır ki, bu kanadı annesi verir yavrusuna; diğeri ise güven, güç, kanadıdır ki, bunu da babalar verir evlatlarına. Nasıl kuşlar iki kanatları ile uçabilirlerse; çocuklarımız, geleceğimizin teminatı olarak gördüğümüz evlatlarımız da ancak bu iki kanada birden sahipseler uçabilir, hayatın zorluklarını aşabilirler. Çünkü bir kanat ancak kendine yeter, diğeri için hiçbir şey yapamaz. Bir kanadı olmayan çocuklar uçamaz, belki biraz hızlı koşabilirler o kadar...

Ne annenin boşluğunu baba doldurabilir, ne de babanın boşluğunu anne. Herkes sadece kendisine düşen vazifeleri yerine getirebilir o kadar... Anne ve babasının her ikisinin de varlığı, çocuk için büyük bir ni-

mettir, çünkü duygusal, ruhsal, sosyal açıdan her ikisinden de kazanacağı büyük özellikler vardır.

Komşum ile sohbet ediyordum. Cumartesi günü kızı, babası ile birlikte parka gitmiş. Park dönüşü komşum bir de ne görsün! Kızının üstü başı kum içinde, kıyafeti çim yeşiline bulanmış. Çocuk mu? Neşe içinde annesine; 'Beni bir daha parka sen götürme babam götürsün, O benim kaydırağa da binmeye izin verdi, kumlarla oynamama da izin verdi, sen benim hiçbir şey yapmama izin vermiyorsun.' O kadar sevinçliydi ki diyor komşum, evin içinde ben her şeyi başarıyorum havasında geziyordu. Kontrollü, ama güven verici rehberlik çocukta hemen kendini göstermiş. 'Ben biraz sıkıyorum galiba' dedi. Çocukların demek ki babaları ile geçirdikleri zaman

diliminde, davranış yelpazelerine zenginlikler katılmakta. En önemlisi de kendilerine güvenmeyi ve bir şeyleri başarabilme güzelliğini öğrenmekte.

Babaları ile kaliteli vakit geçiren çocukların daha sosyal oldukları, daha kolay arkadaş edindikleri, kendilerine daha çok güvendikleri, sorumlulukları daha kolay üstlendikleri, yapılan araştırmalarda tespit edilmiş.

Babanın varlığı, bir yuvada, çocuklar için büyük bir güven ve emniyet sebebidir. Babam sağ iken, kapımız açık bile yatsak, aklımıza hiçbir korku gelmezdi. Ne zaman ki babamızı kaybettik; sokak kapısı kilitli mi diye birkaç kez bakmaya giderdim. Sonradan öğrendim ki, aynı şeyi ablam da yaparmış. Hayret! Babamızı varken hiç düşünmemişiz bile. Halbuki benim babam o kadar da iri yarı bir adam da değildi. Demek ki bize dağ gibi büyük, bir o kadar da güçlü geliyordu. Çocuklar boşuna babaları ile övünüp; 'Benim babam senin babandan daha güçlü' demiyorlar birbirlerine. Çünkü gerçekten öyle olduğuna inanıyorlar ve bu durum da onların, dünyaya daha güvenli ve emniyet içinde bakmalarına sebep oluyor.

Sabahtan akşama kadar anemle birlikte olurduk. Babamın gelme saati hepimiz kapının önünde onu beklerdik. Motoru ile sokağın başında gözükmüce koşarak onu karşılardık. İnanın o merasim sabahları da aynı idi. Sevgi ile uğurlardık babamızı. Babamın ayakkabılarını boyamak için sıraya girerdik. Ceketini tutmak için de, çıkarınca asmak için de... Çünkü benim babam sınırsız bizi kucağına alırdı ve o bıyıkları yanaklarımıza bata bata bizleri öper, dua ederdi. Babamı sever, saygı ile birlikte korkardık da. O evimizin gizli

otoritesi idi. Halbuki bir kere bile bizi dövmemişti. Bir defasında kulağımı çekmişti, çok da haklıydı. Bir daha beni sevmez mi diye çok üzülmuştum. O'nun yüzüne bakardım, bana kızgın mı diye, ben bakınca babam da bana bakıyor mu diye. Hiç bir şey söylemediydi de, o gün benim için ne zor geçtiydi. 'Babamın sevgisini kaybetmek' benim için ne büyük kabusmuş, onu da böylece öğrenmiştim. Sevgisi bitmiş miydi? Yok canım! Çocukların hayal dünyası o kadar büyük ki, mukayese kabul bile etmez.

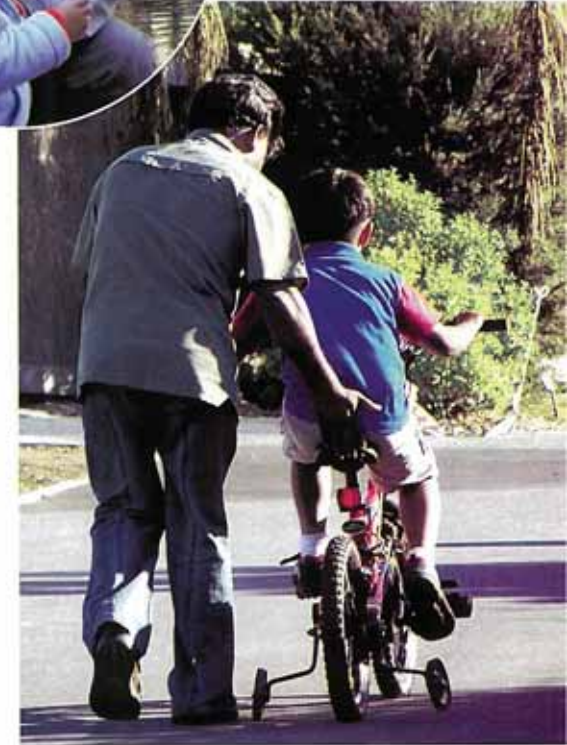

Ortaokula giderken babamın dükkanı benim yolumun üzerinde idi. Okula giderken de okuldan dönüşte de onun yanına uğrar, sınırsız arkasından kucaklayıverirdim, bazen de gözlerini kapatırdım, o ise her seferinde benim olduğumu bilirdi. Babamın iş yerinin yakın olması ne güzeldi. Aralarda görrebiliyordum. Şimdi çocuklar için gerçekten üzülüyorum, şehrin dışında sitelerdeki iş yerlerine koca koca servislerle gidiyor babaları. Akşamın karanlığında yorgun evlerine geliyorlar. Alışveriş ya da okul dönüşü, çocukları babalarını görmeye gidemiyorlar. Ya da anneler, eşlerinin sıcakık öğle yemeklerini çocuklarının eli ile gönderemiyorlar.

Babam ve annemin birbirlerine nasıl davrandıklarını çok yakından takip ederdim. Annem babama danışırdı, babam da anneme... Güzel istişare ederlerdi. Bazen bizi de o istişareye katarlardı da koca adam olduk zannederdik kendimizi. Anne-

min ve babamın birbirlerine karşı saygısı ve sevgisi bizleri çok mutlu ederdi. Onlar gülüştü mü biz de gülerdik, sebebini bilmesek de... Ya da kara kara düşünüyorlar mı bizim de tadımız kaçardı. 'Kim demiş, çocuk küçük bir şey, o, belki de en büyük şey...'

Babamız bizim için çalışır, para kazanır. Her gün, işine bizim için gider, bizim geleceğimize dair umutlarını da kendisi ile birlikte

Babaları ile kaliteli vakit geçiren çocukların daha sosyal oldukları, daha kolay arkadaş edindikleri, kendilerine daha çok güvendikleri, sorumlulukları daha kolay üstlendikleri, yapılan araştırmalarda tespit edilmiş.

Babalarımız; bizim esas kahramanlarımız, yeri asla doldurulamayan parçalarımız, varlık sebeplerimiz, hayatımızın anlamı, bir tanelerimiz...

getirir, götürürdü. Bir keresinde Konya'da çok şiddetli bir kar fırtınası oldu. Okullar tatil edildi. Tipiden dört kardeş birbirimizin elini sımsıkı tutarak evimize güçlükle dönmüştük. Annem yarı yolda bizi karşıladıydı. Akşam oldu, tipiden elektrikler kesik, gaz lambasını annem yaktı duvara astı. Şükür evimiz aydınlandı, sobamızda çıtır çıtır yanıyor. Annem yemekleri sobanın üzerine getirip hazırladı, sıcacık. Babamız gelsin oturup yiyeceğiz. Gecenin geç saati oldu ba-

bam daha eve gelmedi. Hepimizin gözleri pencerede... Sokak lambaları da yanmıyor ki, geleni gideni görelim. Annem hissettirmiyor ama çok endişeli. Biz de ondan geri kalmayız. Küçük kardeşim başladı; 'Bizim babamız neden gelmedi?' Anam! Hepimiz başladık ağlamaya... Annem bize sofrayı hazırlamak istiyor, yemek kimin umurunda, babamız gelmemiş bizim... Annem amcazadelerimize babamın gelmediğini haber vermeye gitti, biz büyükler de kardeşlerimize bakmakla görevlendirildik. Ne zor avuttuyduk onları. Geceleyin 23.30 da babamız akrabalarımızın da yardımı ile eve geldi. Matbaada yapılması gerekli dizgi varmış, işini bitirince kar ve tipiden motorunu çalıştıramamış, otobüslerde çalışmıyor tipiden, 'yürüyeyim' demiş, tipiden onu da başaramamış. Telefonumuz yok ki haber versin, çaresiz dükkanda kalmış. Akrabalarımız, arabaları ile gidip, babacığımı alıp getirmişlerdi, bizim için. Babam eve gelince kimimiz boynuna, kimimiz koluna, kimimiz sırtına sımsıkı sarılıp babacığımıza nefes aldirmadık. O gün küçük kardeşim, babamın kucağından hiç inmedi, yemeği de onun kucağında yedi. Uyuyana kadar da babamı bırakmadı. Biz de aynı durumdayız ama büyüklüğe toz kondurmuyoruz. Babamız meğer bizim her şeyimizmiş. Evimizin direği, bizim kolumuz kanadımızmış. Anne ve babamız, bizim hayata tutunduğumuz can damarımızmış.

Haydar Ergülen, 13.5.1999 tarihli Radikal gazetesindeki köşe yazısında bakın babasını nasıl anlatmış; 'Babam ve ustam': Ne baba oldum, ne de herhangi bir konuda usta. 'Oğullar oğulluktan sessizce çekilmesini bilmelidir' der Ece Ayhan, ben onu da yapamadım. Yıllarca yakından

uzaktan sessiz bir hayranlıkla seyrettim babamı ve ustamı. İkisini de birlikte tanıdım. Akşamları elleri yağlı, tulumlu bir adam gelirdi eve, zeytin karası gözleri ışıl ışıl...

Arap sabunu ile yıkardı ellerini. O adam hem babam, hem ustamdı.

...Şimdi Orhan Alkaya'nın: 'İnsan ilkin usta olur, sonra sonra çırak' dizesindeki, sezgi ve tecrübeden yoksun olduğumu anlıyorum. Usta olamadık, bari çırak olalım demenin manasızlığını da biliyorum. Fakat tamir gerektiren öyle çok şey var ki evde, dilde, ilişkilerde, işlerde, hayatta, kimse neresinden tutacağını bilmiyor. Yanlış tutunca daha çok kırılıyor, yanlış eyleyince tamiri imkansız oluyor. Babam, çıraklıktan yetişmişti, usta oldu, babalık da ustalık gerektirir. Ondandır çok şey öğrendim; öğretmedi, gösterdi, şimdi anlıyorum asıl çıraklık yaşamın geldiğini...'

Babalarımız; bizim esas kahramanlarımız, yeri asla doldurulamayan parçalarımız, varlık sebeplerimiz, hayatımızın anlamı, bir tanelerimiz... Adnan Bilgiç 'in şiiri ile bitirelim yazımızı...

Coşkundum,

Mutluluğumdum,

Dünye olmayan bugünümde, kalemime düşen gözyaşımdaydı,

Benim babam, düşlerimi süsleyen kitaptı!

Sevgisiyle aç yaşadığım yıllarımın sayfalarıydı...

Benim babam olsaydı eğer!

İşte bu adam, benim babam diye nara atacağım adam gibi adamdı...

Siz,

Hiç

Benim babamı tanıdınız mı?

Tanımadınız mı!

Dinî değerlerle alay edenlerin âkıbeti

"Değer" kelimesi; kıymet, önem ve itibar ifade eder. Söz gelimi alınıp satılan objelerin "değeri", o şeyin bedeli ve karşılığıdır. Kıymetli olan şeylerin değeri daha fazla olur. Bir şeyin değerini, o şeyi takdir eden ve anlayanlar bilir. Mesela altının değerini sarraf, nimetin değerini tadan, hoş sohbetin değerini dinleyen bilir. Bazen insana bir şeyin değerini o şeyin yokluğu öğretir. Mesela sağlığın kıymeti, hastalanınca; malın, mülkün, servetin ve nimetin değeri bunlar yitirilince; boş vaktin değeri, bir iş, bir görev yaparken zaman daralınca bilinir. İmanın ve salih amellerin değeri ise âhirette daha iyi anlaşılır. Ama bu takdirde iş işten geçmiş olur, pişmanlık da fayda vermez.

Nimetlerin, dinin, imanın, ibadetin, ahlâkın ve salih amellerin kıymetini bilemeyen, bu yüzden inkâr eden, Allah'a ortak koşan, ayetleri ve peygamberleri yalanlayan, Allah, peygamber, ayetler, dinî değerler ve müminlerle alay edenler mutlaka pişman olacaklar, "keşke" diyecekler ama iş işten geçmiş olacaktır. Bize her konuda rehberlik eden Kur'an (bk. Bakara, 185; İsrâ, 9) bu gerçeği birçok ayette bildirmektedir. Mesela yüce Allah, kendisine nimet verip de bu nimetin kıymetini bilemeyen, nimeti ile azan ve şirk koşan kimsenin nimetlerini alivermiştir. (bk. Kehf, 32-42) Bunun üzerine hatasını anlamış, "Keşke Rabbime hiçbir kimseyi ortak koşmasaydım" (Kehf, 42) diye pişmanlık duymuş, ancak iş işten geçmiştir. Aynen bunun gibi, "Kur'an, evvelkilerin masallarından başka bir şey değildir" deyip Kur'an'dan uzak duranlar, insanları Kur'an'dan alıkoyanlar, böylelikle farkına varmadan kendilerini helake sürükleyenler; (En'âm, 25-26) cehennem ateşi ile karşılaşınca;

"Keşke dünyaya döndürülsek de Rabbimizin ayetlerini yalanlamasak ve müminlerden olsak", (En'âm, 27)

"Keşke Allah'a ve Resûl'e itaat edeydik," (Ahzâb, 66-68)

"Ne olurdu ben de peygamberle beraber aynı yolu tutsaydım, yazıklar olsun bana, keşke fanî dost edinmeseydim!," (Furkân, 27-28)

"Keşke kitabım verilmeseydi, hesabımın ne olduğunu bilmeseydim, keşke ölüm her şeyi bitirseydi," (Hâkka, 25-27)

"Keşke toprak olaydım!," (Nebe', 40)

"Keşke bu hayatım için önceden bir şey yapsaydım" (Fecr, 24) diyecekler, ancak pişmanlıklarını fayda vermeyecektir.

Bu nedenle ölmeden önce hayatın, imanın, ibadetin, kulluğun kıymetini bilmek, dinî değerlere sahip çıkmak gerekir. Dinî değerleri; Allah'ı, peygamberi, ayetleri önemsememek, alaya almak ve inkâr etmek, pişmanlığı gerektiren davranışlardır.

Tarih boyunca, yüce Allah (c.c.) ile, peygamber ile, ayetlerle, ibadetlerle ve müminlerle alay edilmiştir. (bk. Bakara, 14; En'âm,

5; Tevbe, 64-65; Lokman, 6; Câsiye, 9) Kur'an'da, "Onlar, kendilerine gelen her peygamberle alay ediyorlardı" (Hicr, 11; bk. Kehf, 56; Enbiya, 41; Şuarâ, 6, Rum, 10; Ya-sin, 30) "Siz namaza çağırduğunuz vakit, onu alaya alıp eğlence yerine koyuyorlar." (Mâide, 58) anlamındaki ayetler ve benzerlerinde bunlar bize haber verilmektedir. Yüce Allah, dini değerlerle, ayetlerle, peygamberlerle ve müminlerle alay edenleri cezalandırmış, birçok insanı ve toplumu bu yüzden helak etmiştir. (bk. En'âm, 6,10; Hüd, 8; Enbiya, 41; Ahkâf, 26) İşledikleri kötülüklerin cezası onlara ulaşmış ve alay ettikleri şey kendilerini kuşatmıştır. (Nahl, 34; bk. Zümer, 48; Mümin, 83) Alaycılar Allah, âhirette de cezalandırılacak (bk. Câsiye, 33-35) ve onları cehenneme atacaktır. (Kehf, 106; A'raf, 51)

Alaycıların akibetine uğramamak için yüce Allah, müminleri uyarmakta, ayetlerle alay etmemelerini ve ayetleri eğlence yapmalarını istemekte, "Sakin Allah'ın ayetlerini eğlenceye almayın" (Bakara, 231) buyurmaktadır. Ayetleri inkâr etmek ve alaya almak şöyle dursun, ayetlerin ve peygamberlerin inkâr edildiği ve alaya alındığı bir mecliste bile bulunmalarını istemektedir: "Allah size Kitapta / Kur'an'da, "Allah'ın ayetlerinin inkâr edildiğini ve onlarla alay edildiğini işittiğiniz zaman, başka bir söze geçemedikleri müddetçe, onlarla oturmayın, aksi halde siz de onlar gibi olursunuz" diye hüküm indirmiştir. Şüphesiz Allah, münafıkların ve kâfirlerin hepsini cehennemde toplayacaktır." (Nisa, 144.)

Bir şeyi "inkâr etmek", onu beğenmemek ve doğruluğunu kabul etmemektir. Mesela Kur'an'ı inkâr etmek, Kur'an'ın Allah sözü ve verdiği bilgilerin doğru olduğunu kabul etmemek, emir ve yasaklarını, hüküm, öğüt ve tavsiyelerini beğenmemektir. Hz. Muhammed'in peygamberliğini inkâr etmek, onu yalancılıkla, gerçeği söylememekle itham etmek, örnekliğini ve rehberliğini kabul etmemek, öğüt ve tavsiyelerini beğenmemektir.

Bir şeyi "alaya almak"; o şeyi inkâr etmenin ve beğenmemenin sonucudur. Bir şeyi inkâr etmek ile alaya almak eş değerdedir. Ayet de bu gerçeği ifade etmektedir.

Ayette iki grup insandan söz edilmektedir. Biri, Allah'ın ayetlerini inkâr eden ve alaya alanlar, diğeri bunların meclisinde bulunup onların inkâr ve alaylarını dinleyenler. Yüce Allah, ikinci grup insanlara hitap etmekte ve onlara, inkâr edenlerin ve alaya alanların bulunduğu yerde bulunmalarını, o meclisi terk etmelerini emretmektedir.

Allah'ın ayetlerinin inkâr edildiğini ve alaya alındığını duyduğunda mümin, iki tavır sergileyebilir:

Biri, inkârcı ve alaycılara müdahale etmek, gereken cevabı vermek, inkâr ve alay edilmesini önlemek. Bu her zaman mümkün olmadığı gibi böyle bir müdahale uygun da olmayabilir, hatta birtakım sıkıntılara da sebep olabilir.

Diğeri, inkârcı ve alaycıların bulunduğu meclisi terk etmektir, ayette istenen de budur. "(Ey müminler!) Sizden kim bir münkeri (İslâm'ın hoş görmediği söz, fiil ve davranışları, bir haramın işlenişini) görürse hemen onu eli ile değiştirsin; (eliyle değiştirmeye) gücü yetmezse dili ile değiştirsin; (dili ile değiştirmeye) gücü yetmezse kalbi ile (kötülüğü tasvip etmesin, onu protesto etsin). Bu son durum imanın (gerektirdiği amellerin) en zayıf olanıdır." (Müslim, İmân, 78, I, 69) anlamındaki hadis de bu hususu ifade etmektedir.

Hadiste geçen "münker" kelimesi, ayetleri inkâr etmeyi ve alaya almayı da içeren bir kavramdır. Bu itibarla "kötülüklerin dil ile değiştirilmesi"; yerine ve zamanına göre kötü ve yanlış söylem, eylem ve davranışların; söz, ikaz, öğüt, tavsiye vb. yollarla mücadele edilmesidir. Kötü söz ve eylemleri bu şekilde değiştirmeye gücü yetmeyen mümin, hiç olmazsa bu tür söz, eylem ve davranışlara meyletmemeli, onların davranışlarını tasvip etmemeli ve onlara herhangi bir şekilde destek vermemelidir. Çünkü küfre rıza küfür, alaya rıza alay, isyana rıza isyandır. Ayetin, "Aksi halde siz de onlar gibi olursunuz" cümlesi bunu ifade etmektedir. Yüce Allah inkârcı ve alaycılara destek vermek şöyle dursun, onlara en küçük bir meyil gösterilmesini bile yasaklamaktadır: "Zulmedenlere en küçük bir meyil gös-

termeyin. Yoksa size ateş dokunur. Sizin Allah'tan başka dostlarınız yoktur. Sonra size yardım da edilmez." (Hüd, 113)

Dolayısıyla tahlil ettiğimiz ayet; küfür, zulüm, alay ve isyandan sakınılmasının gerekli olduğunu beyan etmektedir. Bu davranışlara doğrudan veya dolaylı katkı sağlanması veya desteklenmesi veya tasvip edilmesi, bu söz ve eylemlere razı olmak demektir. Böyle bir davranış sergileyen kimse, ayetleri inkâr eden ve alaya alan kimselerin konumuna düşer.

Mekke'de müşrikler, Peygamberimiz ve Kur'an ile alay ediyorlardı. Bunun üzerine yüce Allah, "Ey Peygamberim! Şimdi sen, sana emredilene açıkça ortaya koy ve Allah'a ortak koşanlara aldırış etme. Şüphesiz biz, Allah ile beraber başka ilâh edinen alaycılara karşı sana yeteriz. Onlar ileride bilecekler." (Hicr, 94-95) anlamındaki ayet ile alay edenlere aldırış etmemesini; "Ayetlerimiz hakkında ileri geri konuşanları gördüğün vakit başka bir söze dalıncaya kadar onlardan yüz çevir, uzaklaş. Şayet şeytan sana unutturursa hatırladıktan sonra (kalk), o zalimler grubu ile beraber oturma." (En'âm, 68) anlamındaki ayet ile müşriklerden uzak durmasını ve onların meclislerine katılmamasını emretmiştir. Peygambere verilen emir, müminler için de geçerlidir.

Yüce Allah, ayette mümin olmayanlarla konuşmayın, onların bulunduğu meclise gitmeyin, onlarla iş ve ticaret yapmayın, komşuluk etmeyin, sosyal ilişkilerde bulunmayın şeklinde bir yasak getirmektedir. "Allah sizi, din konusunda sizinle savaşmamış, sizi yurtlarınızdan da çıkarmamış kimselere iyilik etmekten, onlara adil davranmaktan men etmez. Şüphesiz Allah adil davrananları sever." (Mümtehine, 8) anlamındaki ayet de bunun delilidir.

Tahlil ettiğimiz ayetin, "Allah, münafıkların ve kâfirlerin hepsini cehennemde toplayacaktır" cümlesi, Allah'ın ayetlerini inkâr eden ve alaya alanların âkibetini, âhirette uğrayacakları cezayı beyan ettiği gibi, alay etmenin inkâr anlamına geldiğini de beyan etmektedir. Bu husus, Kehf sûresinin 103-106. ayetlerinde de açıkça bildirilmektedir: (Ey Peygamberim!) De ki: "Yaptıkları işler bakımından en çok ziyana uğrayan; iyi iş yaptıklarını sandıkları hâlde dünya hayatındaki çabaları kaybolup giden kimseleri size haber verelim mi?" Onlar, Rab'lerinin ayetlerini ve O'na kavuşmayı inkâr eden böylece amelleri boşa çıkan, o yüzden kıyamet gününde amelleri için bir terazi kurmayacağımız kimselerdir. İşte böyle, inkâr etmeleri, ayetlerimi ve Peygamberlerimi alaya almaları sebebiyle onların cezası cehennemdir."

Sonuç olarak; ilk insandan itibaren yaratılıştan sahip olduğu din duygusuna kulak vermeyen birçok insan, Allah'ın ayetlerini, peygamberlerini inkâr etmişler ve alaya almışlardır. Bu yüzden Allah, birçok insan ve toplumu cezalandırmış ve helâk etmiştir. Bu kimselerin âhiretteki cezası da cehennemdir.

Yüce Allah, müminlerin bu tür insanlara meyletmemelerini, ayetlerin inkâr edildiğini ve alaya alındığını duydukları zaman onların yanında durmamalarını, aksi takdirde onların konumuna düşeceklerini bildirmektedir. Geçmişte ayetleri inkâr edip alaya alanlar olduğu gibi, günümüzde de çeşitli vesilelerle, yazı, söz ve tavırlarla aynı şekilde ayetleri inkâr edenler, dinî değerleri ve müminleri alaya alanlar, İslâm'ı beğenmeyenler ve dinî hükümleri çağ dışı görenler vardır. Bu durum karşısında müminlerin ezilmemeleri, inkârcı ve alaycılara meyletmemeleri, meşru yol ve yöntemlerle inançlarını ve dinî değerlerini savunmaları, dinî değerlerle alay edenlerin oyunlarına gelmemeleri ve şu ayetlerin hükmüne uymaları temel görevleridir:

"İşte bu (Kur'an), benim dosdoğru yolumdur, artık ona uyun, başka yollara uymayın, yoksa o yollar sizi bölüp parçalar ve Kur'an yolundan ayırır. İşte Allah, bunları size sakınsınız diye emretti." (En'âm, 15)

"Allah'a karşı gelmekten sakınanlara, ayetler hakkında ileri geri konuşanların hesabından bir sorumluluk yoktur. Fakat üzerlerine düşen, bir uyarı ve hatırlatmadır, belki sakınırlar. Dinlerini oyun ve eğlence edinenleri ve dünya hayatı kendilerini aldatmış olanları bırak(in)..." (En'âm, 69-70)

Hakkına razi olmak

Hız. Hamza'nın eşi Havle binti Kays anlatıyor: (Bir gün) Allah'ın Rasulü (s.a.s.), Hamza'nın yanına girdi. Dünyadan bahsettiler. Rasulullah (s.a.s.) şöyle buyurdu: "Dünya tatlı ve iştah açan bir yeşilliktir. Kim ondan hakkı olanı alırsa bu onun için hayırlı ve mübarektir. Allah'ın malından (nimetlerinden) ve Rasulü'nün malından (beytülmal'den) tasarrufda bulunan niceleleri var ki, Allah ile mülaki olacakları günde onlar için cehennem vardır." (Ahmed b. Hanbel, 6/364)

Sevgili Peygamberimiz bu hadislerinde üzerinde yaşadığımız dünyanın ve orada sunulan nimetlerin bize yüklediği sorumluluğu hatırlatmaktadır. Dünyada yaşayan ve Allah'ın nimetinden faydalanan diğer canlılardan insanları ayıran en önemli özelliklerden birisi de bu sorumluluk bilincidir. Bu bilinç, dünya üzerindeki her tasarrufumuzda, atalarımızdan yaşanabilir hâlde tevarüs ettiğimiz yeryüzünün, kıyamete kadar sürecek insan neslinin ve diğer mahlukatın yaşama alanı olduğunu da bize hatırlatacaktır.

19. yüzyıldan itibaren başlayan sanayi devrimi ve onun körüklediği kapitalist hayat tarzı, dünyanın, hatta bütün evrenin harcanıp tüketilebilen bir meta gibi algı-

lanmasına yol açtı. Onu en çok harcıyan tüketen en gelişmiş kabul edildi. Yeryüzünün bütün zenginliklerini hoyratça sömüren zihniyet, güçsüz insanları ve toplumları sömürme hakkını da kendisinde buldu. Böylece dünya, sömüren ve sömürülen ülkeler olarak ikiye ayrıldı. Bugün, köle olarak alınıp satılan insanlar olmasa da, görünürde yüzlerce bağımsız ülke bulunsada bu sömürü hâlâ devam etmekte, bir yanda, fazla semirdiği için nasıl zayıflayacağını düşünen, diğer yanda, bir lokma ekmek, bir yudum su bulamadığı için ölüme terk edilen insanların dramatik çelişkisi yaşanmaktadır. Kıyasıya rekabet, anlamsız bir ilerleme paranoyası ve alabildiğine kısırlatılan bir üretim ve tüketim çılgınlığı bizleri, yaşadığımız dünyayı her yönüyle çoraklaştıran ve gelecek nesiller için belki de yaşanmaz hâle getiren bir noktaya götürmektedir.

Göklerde ve yerdeki her şeyi insana mu-sahhar kılan (boyun eğdiren) yüce Allah (Lokman, 20; Casiye, 13), onları nasıl kullanacağımızı da imtihan konusu kılmıştır. Diğer yaratıklar, hayatlarını idame ettirirken, Cenab-ı Hakk'ın çizdiği program dahilinde, ölçülü, dengeli, birbirini destekleyen, ihtiyacı kadar tüketen ve doğada hiçbir tahribata yol açmayan bir hareket tarzı sergi-

lerler. Çünkü onlar yaşadıkları tabiatın bir parçasıdır ve bütünü diğer parçalarıyla doğal olarak uyum içindedirler. Yine o tabiatın bir parçası olan insanın da aynı uyum içinde olması beklenir. Akıl nimetine sahip olması onun, içinde bulunduğu tabiatın daha çok faydalanmasına yol açsa da, bunun, her şeye tahakküm ederek uyumu bozacak bir noktaya gelmemesi gerekir. Çünkü, bu nokta imtihanı kaybettiğimiz yerdir. Yukarıda anlamını verdiğimiz hadisten de anlaşılacağı üzere, bu dünyadan sadece hak ettiğimiz kadarına talip olmak, diğer insanların ve mahlukatın hakkına tecavüz etmemek imtihanın önemli bir kuralıdır. Başka bir ifadeyle Allah'ın yarattığı her şeyi onun bir emaneti olarak görmek ve bu bilinçle hareket etmek Müslümanın şiarı olmalıdır.

Hadiste "mâlu Rasulillah" olarak geçen tamlama, şarihlerce ganimet, daha geniş anlamıyla "beytülmal", yani devlet hazinesi olarak açıklanmıştır. Daha sonra genel olarak, "devlet malı" olarak kavramlaşan ve bir ülke insanların çabaları, kazançları ve birikimleriyle oluştuğu için o toplumun ortak servetini ifade eden devlet hazinesi, İslâm'ın ilk dönemlerinden beri üzerinde önemle durulan bir kurum olmuş, beytülmal'den yapılan haksız tasarruf, bütün bir toplumun hakkına yapılan tecavüz sayılarak uhrevî cezasının cehennem olduğu belirtilmiştir. O yüzden Hz. Peygamber, henüz taksim edilmemiş bir ganimetten gizlice mal alıp saklayan kimsenin cenaze namazını kıldırmamıştır. (Ebu Davud, Cihad, 143; Nesâî, Cenâiz, 66)

O günden bugüne, işin mahiyeti itibarıyla değişen bir şey yoktur. Devlet malı, o dev-

leti yönetenlerin şahsî malı değil, toplumun ortak malıdır. Bu mala yapılan bir tecavüz, örneğin günümüzde kaçak elektrik ve su kullanımı veya muvazaalı yollarla ya da kanuna karşı hile yaparak kamu malından elde edilen haksız kazanç, doğrudan o toplumun hakkına yapılmış bir saldırdır. İhlâl edilen bu hakkın adı İslâmî terminolojide kul hakkıdır ve tek tek sahipleri affetmedikçe Allah'ın affına konu olmayan ağır bir suçtur. Bu ihlâli yapanlar, faraza, kendilerine yabancı gördükleri devleti kandırdıklarını zannedip yaptıklarını meşrulaştırmaya çalışabilirler. Ancak bu, kendilerini kandırmaktan öte bir sonuç vermez. Çünkü haksızlık söz konusu olunca, devletin niteliğinin bir önemi yoktur. Örneğin bir Müslüman, gayri Müslim bir devletin tebaası olarak da, hak etmediği bir şey el uzatamaz ve başka din mensuplarının hakkına tecavüz edemez. Bu konu tamamen İslâm ahlâkıyla ilgili bir husustur ve Müslüman her zaman ve zemin de ahlâklı olmak, harama el uzatmamak, çoluğuna çocuğuna haram yedirmemekle mükelleftir. Onun için örneğin iyi bir Müslüman, ölen babasının maaşını alabilmek için kocasından mahkeme yoluyla boşanıp, sözde dinî nikâhla evliliğini sürdürdüğünü söyleyemez. Böyle yaparak belki yetkilileri atlatabilir, bu şekilde davranmak zorunda kaldığına insanları ikna edebilir, ama her şeyi görüp gözeten ve hesabını yüce mahkemede soracak olan Cenab-ı Hakkı aldatamaz.

Şurası unutulmamalıdır ki, birçok kötülük, kişinin, hakkına, yani hak ettiğine niza göstermemesinden kaynaklanmaktadır. Hakkına razı olmayanın, Hakk'ın rızasına nail olamayacağı da aşîkârdır.

zaferleri

sağlayan temel dinamikler

Tarihteki ihtişam günlerimizi iftiharla söylemekten elbette göğsümüz kabarıyor, bundan sevinç duyuyoruz. Bu milletin cesareti kadar feragati, feragati kadar erdem ve doğruluğu; geçmişten bugüne hep zaman güzergâhının vahasını süslemiştir.

Geçmiş ve bugünü anlamak; gelecek hakkında doğru bir kanaate varabilmek için tarihin ışığına ihtiyacımız var. Bu ışığın parıltısında görüyoruz ki, hayatın akışına yön veren büyük ve nadide zaferleri büyük milletler kazanmıştır. Tarihin bu teyidinde biz millet olarak şeref defterinin baş köşesindeyiz. Büyüklüğümüzün tescili olan zaferlerimiz, tarihin ve zaman gergefinin göğsüne işlenmiş harika nakışlar gibi ışılıyor, göz kamaştırıyor.

Tarihteki ihtişam günlerimizi iftiharla söylemekten elbette göğsümüz kabarıyor, bundan sevinç duyuyoruz. Evet bu milletin cesareti kadar feragati, feragati kadar erdem ve doğruluğu; geçmişten bugüne hep zaman güzergâhının vahasını süslemiştir.

Ağustos ayına "Zaferler ayı" diyoruz. Bu bizim yahut bir başkasının mesnetsiz keyfi yakıştırması değil, tarihin hükmü.

Hemen belirtmeliyiz ki, tarif ve tahlillerimiz aklımıza yeni sular getiriyorsa eksik ve yetersizdir. Ağustos ayı zaferler ayıdır da diğer aylarımız nedir? Bu millet yılın on bir ayında âtil kalıp, sadece bir ayda mı faal idi?

Batıya, doğuya seferlere giden şanlı orduların hareket tarihlerinin; baharın ilk günlerine rastladığını hemen hatırlayalım. Evet dile kolay, 1, 2 bazan 3 ay yolculuk... Sonra, en az bir kaç milletin kollektif gücüyle karşı karşıya gelişi... Zafer ve tekrar dünyanın en güzel payitahtına geri dönüş. Milletimiz için ayların, mevsimlerin fazla bir önemi yok! Harim-i ismete yan bakan düşmana karşı koymanın zamanı olur mu? Elbette olmaz; biraz sonra göreceğimiz gibi zamanı değil belki zamanlaması olur o kadar...

Bu millet zaman gelmiş, kış ortasında Allahu Ekber dağlarında Rus birliklerini önüne katmış, vatanından kovalamış; hem öyle bir kovalamaca ki, sonuç Rus birliklerine değil, ama tabiatın haşın ve dayanılmaz donduruşu karşısında 60 bin yığidin kimi kıyamda, kimi rükûda ve secdede kalırcasına, beyaz makberine gömülüp gitmişler ama her birinin sicili onları öldüren tufan

Zaferin birinci temel şartı, milletin zorlukları aşacağına, zaferi kazanacağına kesin inanmasıdır. Tarihte aşılması gerekli bu zorluk gün gelmiş, 40 bin cengaverin 200 bin Bizanslıya karşı durup Anadolu kapılarını açtırması; gün gelmiş gemileri karadan yüzdürüp inanmış bir millet için kara ile denizin çok da farklı olmadığını dünya âleme göstermesi; gün gelmiş alaf alaf yanan bir Sina çölünü aşmak için ter dökmesidir.

dolu kar gibi beyaz ve lekesiz. Dönmek ve kaçmak suçu asla göremezsiniz. Kış ortasında, dondurucu ayazlarda, kağnısıyla cepheye top mermisi taşıyan Şerife Bacılar yeri gelmiş çekmeyen sarı öküzün yanına koşulmuş: tek korunma aracı yorganını mermilerin üstüne örtmüş, onlar üşümesin dercesine... sonunda kendisi donup ölmüştür; ama cephe yolunda, vazife başında...

Bir çağ kapayıp, bir çağ açan büyük Fetih olayının Nisan ayı içerisinde fiilen başladığını, hazırlıkların kış mevsiminde, hareketin ise baharın ilk günlerinde yapıldığını hatırlayacak olursak, baharlarımız sadece çiçeklerin tomurcuklarını değil, aynı zamanda görkemli zaferlerin dinamiklerini de koynunda saklıyordu. Burada Ağustos haricinde, cephe gerisinde ve ilerisinde yaşanan birkaç olayı anlatmaya çalıştık.

Başka misaller mi? Elbette! Ama niçin? Milletimizin ruh karakterini belgelemek istiyorsak o zaman baştan sona destanlar külliyatı olan Türk tarihini buraya aktarmamız gerekir. Bu ise kar'ın ak olduğunu savunmak kadar boş bir iştiğaldir, diyor ve esas konumuza geçiyoruz.

Bize zafer sağlayan temel disiplinler nelerdir?

Seferleri zaferlere dönüştüren temel disiplinler bir elin parmaklarından çok değerlidir.

Zaferin birinci temel şartı, milletin zorlukları aşacağına, zaferi kazanacağına kesin inanmasıdır. Tarihte aşılması gerekli bu zorluk gün gelmiş, 40 bin cengaverin 200 bin Bizanslıya karşı durup Anadolu kapılarını açtırması; gün gelmiş

gemileri karadan yüzdürüp inanmış bir millet için kara ile denizin çok da farklı olmadığını dünya âleme göstermesini; gün gelmiş alaf alaf yanan bir Sina çölünü aşmak için ter dökmesidir.

Bunlardan Malazgirt zaferini ele alalım.

Malazgirt'te Alpaslan ordusu zaferi kazanacağına kesin inanıyordu. Çünkü Müslüman için kazanıp yaşamak da zafer, ölmek de... Zaferi kazanır gazi olursa, Allah'ın dinini yaydığı ve bunu dünya gözüyle gördüğü; kaybeder şehit olursa, bir insanın erişebileceği en yüksek makama ulaştığı için sevinecekti. Böyle bir inançla dopdolu insanlardan müteşekkil ordunun yenilmesi elbette mümkün değildi. Oysa Bizans İmparatoru Diogenes'in kahramanlığına rağmen, imparatorun en yakınlarından başlayarak üst yönetim fitne kazanı gibi kayıyor, savaş sonrasına yönelik hesaplar yapılıyordu. Yani her şey yaşamak üzerine endekslenmişti. Yaşamak her şeydi onlar için... Nitekim Diogenes'in destek kuvvet komutanı, ordunun dağılmakta olduğunu öğrenince, yenilen ordusuna destek vermek şöyle dursun, önce kendisi kaçmaya başlamıştı...

Alpaslan'ın: "Burada Allah'tan başka bir Sultan yoktur; benimle birlikte savaşmakta veya benden ayrılmakta serbestsiniz" hitabı karşısında askerler hep bir ağızdan: "Asla emrinden ayrılmayacağız" mukabelesinde bulundular.

Yavuz Sultan Selim büyük doğu seferine giderken "İsteyenler hanımlarının yanına dönebilir, hiç kimse gelmezse ben tek başıma gidip düşmanla savaşacağım" dedikten sonra ar-

dına bile bakmadan atını ileriye doğru sürmesi, askerler arasında başlamış bulunan gevşekliği tümüyle silip yok etmiştir.

Alpaslan'ın savaş öncesi orduya hitabıyla Yavuz'un ki içerik olarak değişik olsa bile, mânâ ve maksat olarak aynıdır, denebilir. Yani inancı pekiştirme, şüpheleri silip yok etme gayreti...

İkinci temel şart; milletin hayat damarları onun vazgeçilmez değerleriyle beslenip, amaç gönüllerde bir meş'ale gibi yandığı sürece yapamayacağı iş, aşamayacağı engel yoktur. Fetih toplumunda gönüllerde yanan meş'ale sadece Fatih'te değil, milletle de bir aşk halini almıştı. Tarihte 28 defa kuşatıldığı halde fethedileme-

yen İstanbul, 29. kuşatmada gerçek sahibine teslim olacaktı. Zaten Fatih için İstanbul, nihai bir hedef sayılamazdı. Belki ara hedefti ama mutlak aşılması, geçilmesi gereken bir ara hedefti, denebilir.

Üçüncüsü, hedefe varırken bütün ihtimallerin hesaplandığı bir strateji...

Evet Fatih çok iyi biliyordu ki Haliç'e zincir çekilecek. Zincir çekilince "Ne yapayım zincir çektiler, gemilerimiz geçemiyor mu diyecekti." Tedbirini aldı. Gerilen zinciri anlamsız kılmak için gemileri Haliç'e indirmenin hesabı kitabı yapıldı, bir gece içinde düşündüğünü fiiliyata geçirdi. Surları eldeki toplarla yıkma imkânı yoktu. Bunu da düşündü. Surları yıkmak için

Milletimiz için ayların, mevsimlerin fazla bir önemi yok! Harim-i ismete yan bakan düşmana karşı koymanın zamanı olur mu? Elbette olmaz; belki zamanlaması olur o kadar...

daha önceden büyük toplar döktü. Surların arkasına tesis edebilmek için havan topunu icat etti.

Ve sevgili İstanbul. Bizans'ın işgalinden kurtarılacak gerçek sahiplerine kucak açtı.

Yine Malazgirt'e dönecek olursak, Alpaslan'ın savaş ve zafer stratejisinde en küçük taktik ve metot bilgilerini dahi geçmeden üzerinde durduğu, yeri ve zamanı gelince bunları tek tek devreye koyduğu görülür. Nitekim savaş başlayınca daha

önce kararlaştırdığı savaş taktiklerini aynen uyguladı. Malazgirt Muharebesinde düşman evvela öncü birliklerle kışkırtılmış, sonra sahte bir kaçışla düşman üzerlerine çekilmiş, çok önceden yanlardan ve arkadan çevirme hareketi yapıldığı için bir hilâl içine alınan düşman kısa zamanda imha edilmiştir.

Tarihimizde benzeri tablolara başka zaman dilimleri içerisinde de rastlıyoruz. Mesela yakın tarihimizden Milli Mücadelede Trikopos'un on iki bin Yunan askeriyile teslim alınışı. Mil-

li Mücadelenin üç Mustafası diye bilinen komutanlarının çok ince hesaplarına dayanıyordu.

Yunanlı Zafer sarhoşluğuyla Ankara'ya doğru koşup gelirken Türk askeri aylar önceden çok geniş bir çevirme harekâtına geriden başlamıştı bile...

Dördüncüsü zamanlama; evet bu çok önemli disiplinleri birbirinden ayrı düşünmek mümkün değildir. Çünkü bunlar birbirini tamamlayan ve biri olmadan diğeri anlamsızlaşan temel unsurlardır.

Mustafa Kemal'in Yunanlılar, İngilizler ve Fransızlar için söylediği (1918), "geldikleri gibi defolup gideceklerdir" sözünde bir zamanlama hesabı götüğü görülür. Yine 26 Ağustos sabahı şafakla birlikte Türk topçuları ateşe başladığı zaman, ısmarlama galip ordu (Yunan ordusu) Anadolu'nun bağrında çöreklenmiş bir yılan gibi kıvrılmış son uykusundaydı.

Bunları, eğitilmiş insan, ekonomi, araç-gereç, haber alma imkânları vs. gibi ihtiyaçlarla çoğaltmak mümkün. Ama esas itibarıyla vazgeçilmez şartları bunlardır diyebiliriz. Kaldı ki üçüncü madde, saydığımız ve saymadığımız daha pek çok unsurları bünyesinde saklamaktadır. Bunlar, zaferlerimiz üzerinde yapılan tahlillerin ortaya koyduğu ortak paydalardır.

Siz bu altın bilgileri ister harp sanatında, ister ekonomik kalkınma savaşında, isterseniz sosyal barışın sağlanması için uygulayınız; tavizsiz uygulandığı süre içerisinde zaferi gülümser yüzüyle kollarını açmış size doğru koşar bulacaksınız ve inanın siz ona koştuğunuz o daha fazla bir hararetle size doğru gelecektir.

bir katre alevdir bu karanfil

Gülmek kadar sevmeli ağlamayı, bahar kadar sevmeli hazanı. Ağlamak merhamet mayalar gönülde. Onun için severiz belli ki karanfili bütün renkleriyle. Onun için mabetlerimizin duvarlarında güller, karanfiller, lâleler sarmaş dolaş. Her çiçek kendi yaprağıyla, ateşin harında 'hamdım piştım yandım' makamlarından geçtikten sonra cami serinliğinde cennet müjdesi almış gibiler.

Güle özel bir muhabbetimiz vardır ama biz karanfil de severiz, lâleyi de sümbülü de... Muhabbet bağımızda mahcubiyetin hümeıra hümeıra açan çiçeğidir karanfil.

'Gül güler, karanfil ağlar' derler ama Bahtiyar Vahapzade'nin;

"Men sevirem, sevirem yaşayırım demek men

Men sevirem, sevgisiz kuş da bala uçurmaz.

Men sevirem, çölü de, men sevirem dağı da

Gülmek geder (kadar) sevirem dolup ağlamağı da."

Dediğı gibi; gülmek kadar sevmeli ağlamayı, bahar kadar sevmeli hazanı. Ağlamak merhamet mayalar gönülde. Onun için severiz belli ki karanfili bütün renkleriyle. Onun için mabetlerimizin duvarlarında güller, karanfiller, lâleler sarmaş dolaş. Her çiçek kendi yaprağıyla, ateşin harında, 'hamdım piştım yandım' makamlarından geçtikten sonra,

camı serinliğinde cennet müjdesi almış gibiler.

Çinilerimizde ve taş üzerinde, kimi zaman bir sakı içinde, kimi zaman yalnız karanfil kompozisyonları dikkat çeker. Özellikle Şahkulu ve Karamemi gibi nakkaşbaşlarının idaresinde çalışan nakkaşların, çini ustaları için hazırladıkları çeşitli karanfilli desenler, nakış nakış işlendikleri mevsimlerden evvel zaman esintileriyle dolar gönlümüze.

Diplerinden fıskıran lâle, karanfil gibi natüralist çiçeklerin yer aldığı çiniler ile mihrap duvarı bahar açmış İstanbul Süleymaniye Camii, kayıtlara göre, 21043 çininin kullanıldığı Türk çini sanatının en parlak dönemine ait örneklerin toplandığı İstanbul Sultan Ahmed Camii'nin, özellikle üst kat mahfillerinin duvarlarını kaplayan çini panolardaki karanfil demetleri görülmeye değer örneklerdendir.

İçten tahassüslerin ifadesidir karanfil. Ahmed Haşim'in;

"Bir katre alevdir bu karanfil

Ruhum acısından bunu bildi
Düştükçe vurulmuş gibi bir yer
Kızgın kokusundan kelebekler
Gönlüm ona pervane kesildi.”

Şiirinde olduğu gibi, sessiz ve derinden kanayan bir yara gibidir. Güneşe sevdalıdır karanfil, onu gördüğü yerde açar en güzel çiçeklerini.

Lâle gibi bir devre adını vermede, gül gibi şeydaları olmasa da mütevazı ama soylu, mahcup zevklerin dili olmuştur karanfil güneşe sevdalıların elinde, dilinde, kaleminde, kağıdında.

Edirne ve İstanbul mezar taşlarında çeşit çeşit açan karanfiller, kalbi ötelere uyandırır çiçek dokunuşlarıyla. Şair Nailî'nin diliyle;

“Mestâne nukuş-i suver-i âleme baktık

Her birinin bir özge temaşa ile geçtik.”

Ölümü, şeb-i arus görmenin ifadesidir mermerde, taşa açan karanfiller. Ölümüne bir karanfil gülümsemesi belki kim bilir. Aslanan mânâ, onun bizde uyandırdığı duygu değil midir zaten.

Kumaşlarımızda ferahlatıcı güzellikte bol bol dokunmuştur karanfil. Meşhur müsteşrik H. Glück'ün dediği gibi, Türk kumaşının ayırt edici özelliğidir lâle ve karanfil motifleri.

Kitapların güzelliğine güzellik katmıştır karanfil. Topkapı Sarayı Nakışhanesi Baş Hocası Karamemi de Kanunî Sultan Süleyman'ın kendine ait Divan nüshası tezhibinde, 700 sahifenin her yaprağına tek veya çift, renkli “Şikâf” halkârîde, sayısı pek çok stilize karanfil yapmıştır ki, bu da bize Kanunî asrında karanfilin de lâle gibi rağbette bir çiçek olduğunu gösterir.

Kitapları süsleyen karanfiller, bir gün gelmiş (isimleri cinsleri ve yetiştirilmesi hakkında) kendinden bahseden, “Ferahname” diye bir risaleye konu olmuştur.

Necmettin Okyay ve Mustafa Düzgünman gibi üstadların teknelerinde ebru ebru açmıştır karanfil. Kâh duvarları süsleyen bir levha olmuştur kâh bir kitaba kapak.

Oyalarla ve kadın başlıklarıyla kadın zerafetinin bir parçası olmuş katmer, kavuniçi, çaylak, pembe, yediveren, dağ, boz, zehli dağıl ebru, san karanfiller. Bazı yörelerimizde ise karanfil çiçeği oyasını gelirler, evli kadınlar takmışlar sadece.

Hızın insanı tüketmediği zamanlarda, huzur mekanı eski evlerde, pencere önlerinde karanfil açmış saksılar, gözün gönlün ferahlığı, gönülden gönüle yürünen yolların rengi, kokusu olmuş.

Çiçek üzerine sohbet edenler olmuş, sohbetlerin konusu olmuş karanfil. Sultan Mecid'e Hekimbaşı olan Dr. Salih de karanfile büyük merakı olanlardanmış. Karanfil hakkında; ‘karanfil alıp hemen burnuna götürerler, karanfilin ne olduğunu bilmeyenlerdir. Karanfil şöyle alıp bakmalıdır’ diyerek, şehadet ve orta parmaklarının arasıyla karanfilin ke'sini ölçmesini söyler, biraz iri karanfilleri kendilerine gösteren gençlere: -Oğlum biz bunlara pazar pehlivanı tabir ederiz- der, beğenmezmiş. Hele ke'sinde patlamış olan karanfillere hiç itibar etmezmiş.

Karanfil hakkında Hekimbaşı Salih Efendi için şöyle bir fıkra nakledilir:

Kendisi zabtiye nazırı iken, narhtan fazlaya karanfil satan bir karanfilciyi getirirler. Daha ucuza verilmesi lâzım bir karanfilci bir mecidiyeye satar. Ona 4 mecidiye belediye cezası keser ve der ki:

-Ben sana bu cezayı şu sebepten verdim ki, bunca emek vererek yetiştirilen bu karanfilci insan bir mecidiyeye satar mı?

Sadrдан satırlara dökülmeyenlerle birlikte kendini çoktan aştı karanfil. Ruhumuza plastiğin çöktüğü zamanlarda, İstanbul'u lâleye bezeyerek içimizi ferehlatanlar, bir senede karanfil açtırsalar diye umut büyütüyorum içimde. Karanfil koksa her yer, karanfil konuşulsa, karanfil yazılrsa, karanfil çizilirse, karanfilin dili çözülsün.

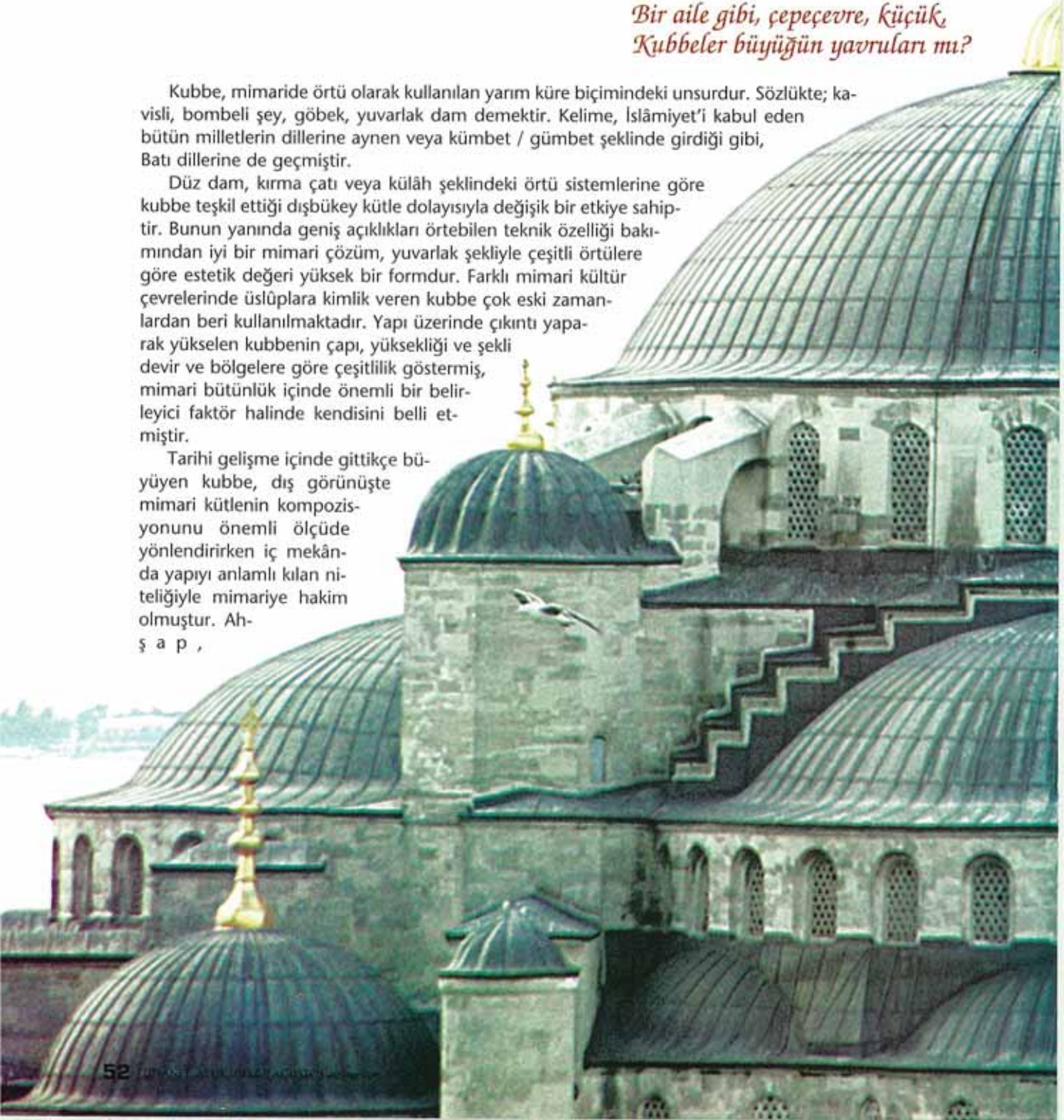
Kubbe

*Bir aile gibi, çepeçevre, küçük,
Kubbeler büyüğün yavruları mı?*

Kubbe, mimaride örtü olarak kullanılan yarım küre biçimindeki unsurdur. Sözlükte; kavisli, bombeli şey, göbek, yuvarlak dam demektir. Kelime, İslâmiyet'i kabul eden bütün milletlerin dillerine aynen veya kümbet / gümbet şeklinde girdiği gibi, Batı dillerine de geçmiştir.

Düz dam, kırma çatı veya külâh şeklindeki örtü sistemlerine göre kubbe teşkil ettiği dışbükey kütle dolayısıyla değişik bir etkiye sahiptir. Bunun yanında geniş açıklıkları örtebilen teknik özelliği bakımından iyi bir mimari çözüm, yuvarlak şekliyle çeşitli örtülere göre estetik değeri yüksek bir formdur. Farklı mimari kültür çevrelerinde üslûplara kimlik veren kubbe çok eski zamanlardan beri kullanılmaktadır. Yapı üzerinde çıkıntı yaparak yükselen kubbenin çapı, yüksekliği ve şekli devir ve bölgelere göre çeşitlilik göstermiş, mimari bütünlük içinde önemli bir belirleyici faktör halinde kendisini belli etmiştir.

Tarihi gelişme içinde gittikçe büyüyen kubbe, dış görünüşte mimari kütlelerin kompozisyonunu önemli ölçüde yönlendirirken iç mekânda yapıyı anlamlı kılan niteliğiyle mimariye hakim olmuştur. Ah-
ş a p ,

tuğla ve taş örgü teknikleri kullanılarak mimarlık tarihi boyunca denenmiş kubbe, asıl dikkat çekici gelişmesini Türk ve İslâm mimarisinde ortaya koymuştur. Özellikle Osmanlı mimarisinde tam ve yarım kubbeler halinde düzenlenerek en gelişmiş şeklini almıştır.

Kubbenin asıl gelişimi Doğu mimarisinde gerçekleşmiş, Türk çadırlarıyla yola çıkan mimarlar bu düzeni geliştirerek sonunda Osmanlı cami mimarisine kadar ulaşan bir çizgiyi takip etmişlerdir. Türklerin kullandığı ve Hz. Peygamber zamanında Arapların "Türk kubbesi" dedikleri topak ev veya yurtlar kubbe biçimindedir. Ayrıca Doğu ülkelerindeki köylerde küçük ölçülü de olsa tarihin her devresinde kubbeli bir yapı bulmak mümkündür. Birçok araştırmacının kâgir mimarının çadırları taklit ederek ortaya çıktığını ileri sürmesinin sebebi de budur.

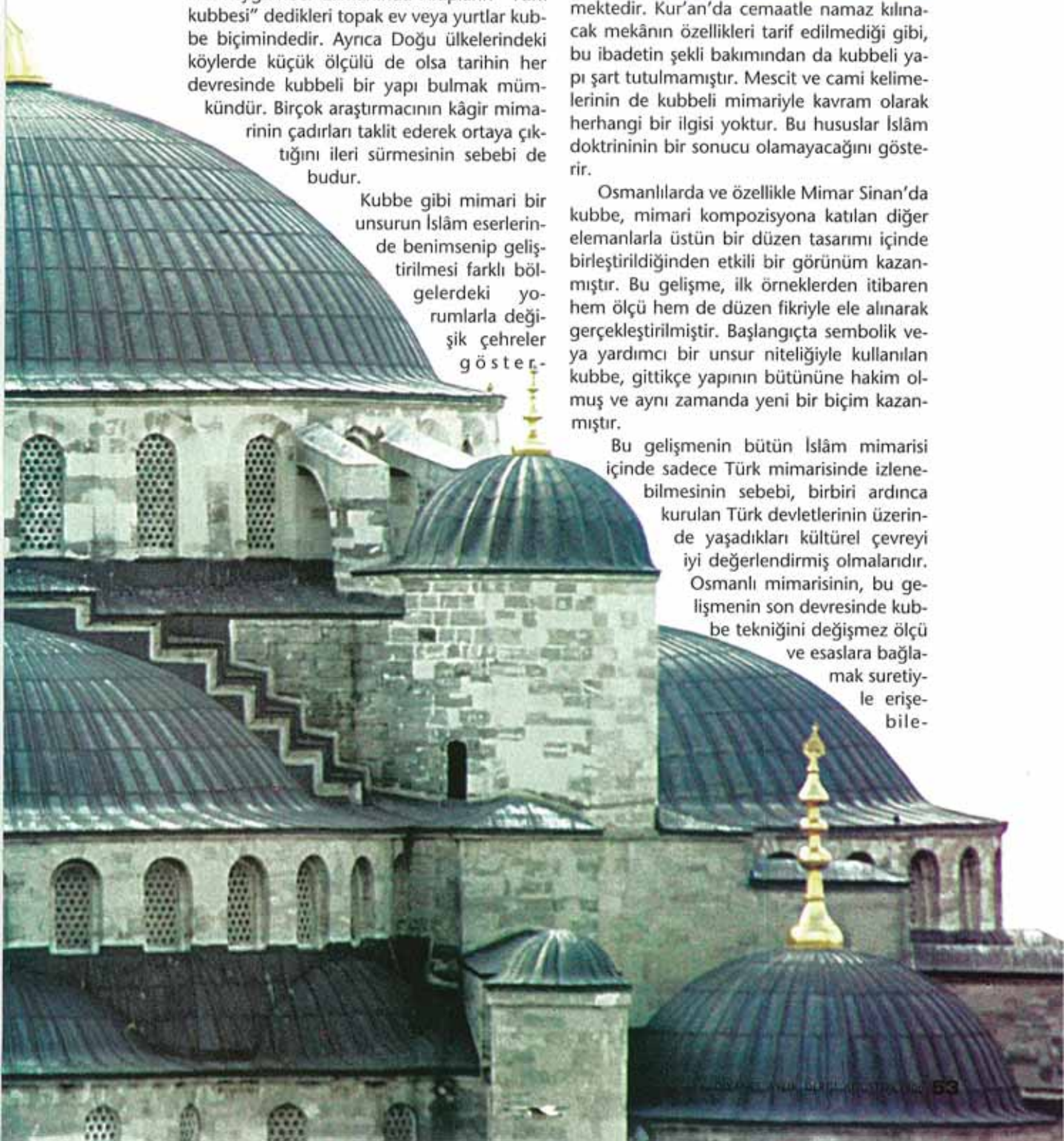
Kubbe gibi mimari bir unsurun İslâm eserlerinde benimsenip geliştirilmesi farklı bölgelerdeki yorumlarla değişik çehreler göster-

mektedir. Kur'an'da cemaatle namaz kılınacak mekânın özellikleri tarif edilmediği gibi, bu ibadetin şekli bakımından da kubbeli yapı şart tutulmamıştır. Mescit ve cami kelimelerinin de kubbeli mimariyle kavram olarak herhangi bir ilgisi yoktur. Bu hususlar İslâm doktrininin bir sonucu olamayacağını gösterir.

Osmanlılarda ve özellikle Mimar Sinan'da kubbe, mimari kompozisyona katılan diğer elemanlarla üstün bir düzen tasarımı içinde birleştirildiğinden etkili bir görünüm kazanmıştır. Bu gelişme, ilk örneklerden itibaren hem ölçü hem de düzen fikriyle ele alınarak gerçekleştirilmiştir. Başlangıçta sembolik veya yardımcı bir unsur niteliğiyle kullanılan kubbe, gittikçe yapının bütününe hakim olmuş ve aynı zamanda yeni bir biçim kazanmıştır.

Bu gelişmenin bütün İslâm mimarisi içinde sadece Türk mimarisinde izlenebilmesinin sebebi, birbiri ardınca kurulan Türk devletlerinin üzerinde yaşadıkları kültürel çevreyi iyi değerlendirmiş olmalarıdır. Osmanlı mimarisinin, bu gelişmenin son devresinde kubbe tekniğini değişmez ölçü ve esaslara bağlamak suretiyle erişile-

Osmanlı mimarisinde kubbe, ne bir süsleme alanı, ne dikkatleri üzerine çekmesi istenen mimari bir motif, ne de binanın boyut ve nispetleriyle çelişme pahasına birtakım değerleri görüntüleme bölümüdür. Osmanlı mimarisinde kubbe, yapı ile sımsıkı kaynaşan, iç mekânı düzenleme rolüne sahip bir mimari öge ve örtü elemanıdır.

ceği en son noktaya çıkardığı kabul edilir. (Mülâyim, Selçuk, DIA, 26/300-303)

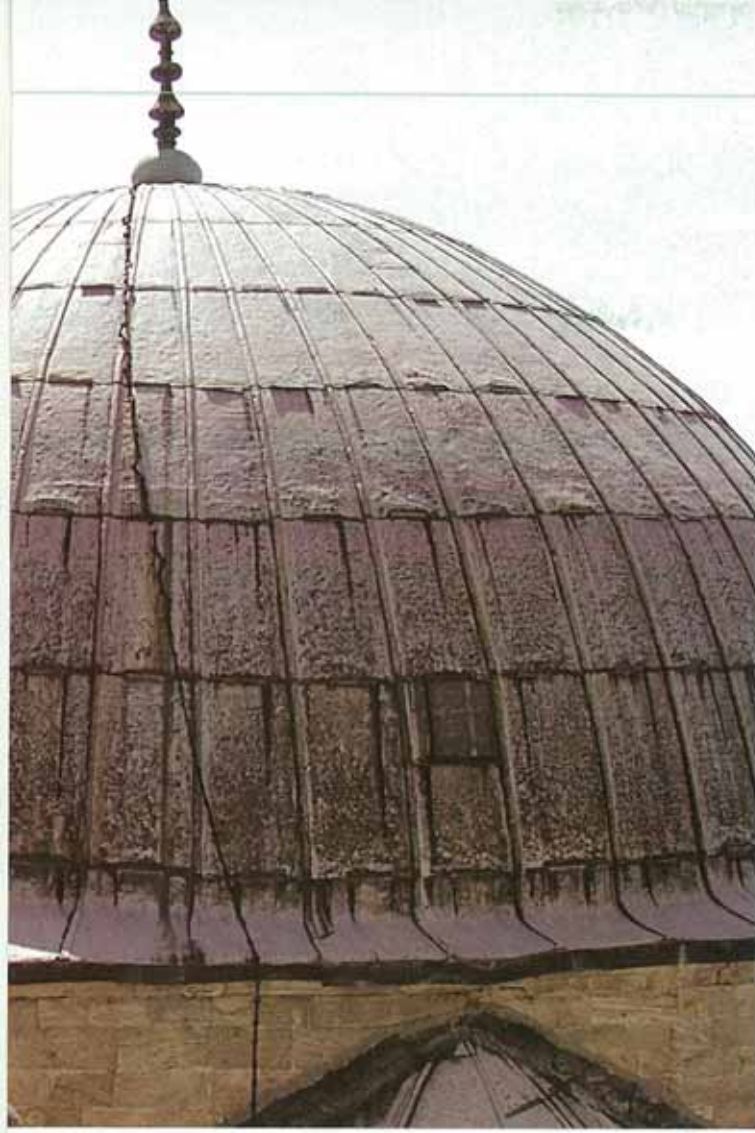
Dünyanın çeşitli yerlerinde çeşitli toplumların mimarilerinde kubbelere yer verilmiştir ama, Osmanlı devri Türk mimarisinde olduğu kadar hiçbir toplumun mimarisinde kubbe, yüzyıllar boyu uygulama sürekliliğini koruyamamıştır.

Bir örtü sistemi olarak kubbe Türk icadı değilse de, Türklerin gerek yapılarındaki kubbe ile, gerek çadırlarının kubbe biçimindeki örtü sistemleriyle haşır neşir olmaları çok gerilere uzanır. Türk mimarisinde kubbe biçimi esas itibarıyla yarım küredir. Bunda kararlılık; kubbeye bir örtü elemanı gözüyle bakılmasından doğmuştur. Bin yılı

aşan uygulama süresinde bu biçim, genellikle hiç değişmemiştir. Osmanlı devrinde ise, yarım küre durumu sadece bir biçim özelliği olmakla kalmayarak kubbenin yapı ile bütünleşmesi gerçek bir yüceliğe ulaşmış, böylece Osmanlı devri Türk mimarisinde kubbeli mimari olmanın karakteristiğini tam anlamıyla yansıtır hale gelmiştir.

Osmanlı mimarisinde kubbe, ne bir süsleme alanı, ne dikkatleri üzerine çekmesi istenen mimari bir motif, ne de binanın boyut ve nispetleriyle çelişme pahasına birtakım değerleri görüntüleme bölümüdür. Osmanlı mimarisinde kubbe, yapı ile sımsıkı kaynaşan, iç mekânı düzenleme rolüne sahip bir mimari öge ve örtü elemanı-

dır. Şunu unutmamak gerekir ki, özellikle XV. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren Osmanlı mimarisinin ana teması olan mekân bütünlüğüne varma ve bunun geliştirilmesinde bu tür kubbenin önemli bir payı olmuştur.

Osmanlı kubbesinde başlangıçta kiremit kaplama kullanılmış bulunmakla beraber, daha bu devir dolmadan kurşun tercih edilmeye başlanmış ve bunda tam anlamıyla kararlı davranılmıştır. Kurşun kaplama köken itibarıyla Roma Çağına kadar uzandığı cihetle aslen Batılı bir teknik olsa da, Türkler bunu uygulamadaki düzen, kararlılık ve başarıları ile Türk mimarisinin karakteristik bir malzemesi hâline getirmişlerdir. Bu vesile ile şunu da belirtmek gerekir ki; kurşun kaplama Türk mimarisinin temel ilkeleri arasında kubbenin fonksiyonu ile tam bir bağdaşma kazanmıştır. (Cezar, Prof. Mustafa, Türk Mimarisinde Kubbe, Türkiyemiz, sayı: 27, sayfa: 34-36)

Camilerimizin kubbeleri sırf inşâ zaruretten doğmuş olmakla beraber, camiye en elverişli bir tavan şeklidir. İbadet edenlerin üstünde kubbe-i semayı tanzir eden bu yuvarlak tavan nazarları tepeye doğru toplayarak ruhta bir yükseliş hissi meydana getirir ve onu vahdet alemine doğru götürür. Kubbenin tesirinden biri de dua seslerini aksettirmesidir.

Bayrak şairimiz Arif Nihat Asya'nın kubbelerle ilgili duygularını mızralara döktüğü "Kubbeler" şiirinden dörtlükler:

Dün başlar seferber, eller seferber;
Kurşun eritildi, mermer çekildi.
Bunlar, bu kubbeler bu minareler
Akçayla olacak şeyler değildi.

Böyle bir gemide yendi suyu Nuh.
Ve bu yelkenlerle kanatlandı ruh.

Taşıtıp kalyonla pırlanta inci
Abide haline koydu sevinci
Gergefte işleyip bir inci sultan
Ki çiçek verirdi saksıya koysan.

Bulabilinse ey yolcu yerini
Hepsinin alnında altından bir ay,
Seyret İstanbul'un camilerini
Minare minare, kubbe kubbe say!

Açılır masmavi burda gökyüzü,
Gümüşten sütunlar üstünde durur...
Kiminin gövdesi dinlenir yerde,
Kiminin beyazı sulara vurur.

Kapılar açılır şerefelerden
Burdan uğurlanır mübarek aylar,
Bayram burda başlar arifelerden,
Mihraplar, kemerler, kubbeler yapmış,

Sultanı, çerisi, piri, veziri
Nesilden nesile götürsün diye
Kanatlar üstünde şanlı Tekbir'i.

Kuşun uçuş, gülün açış saati;
Tanrının fermanı yüce kubbeye...
Duyulur uyanık Fatih'in "Uyan!"
Dediği uzaktan Sultan Ahmed'e.

Diken dikmiş, yakan yakmış mumunu,
Şamdanlar, şamdanlar ulu şamdanlar...
Ki aydınlığıyla, asırlar boyu,
Yolunu bulurdu yolda kalanlar.

Geçersen altından bu loş kemerin
Menekşe menekşe gül güldür içi...
Kapanmaz kapısı Allah evinin
Ki beş vakit gürül gürüldür içi.

Biri hattın, biri mermerin, tuncun
Kurşunun sırrını aramış, bulmuş;
Yesari elinde "Lâfza-i Celâl"
Sinan'da kubbeye minare olmuş.

Taraf taraf kol kol şu yamaçlardan
Aktıkça fetihler tarihi Türk'ün
Kubbeler erecek bir gün murada
Ve minareler dal verecek bir gün.

Bir başka şiirinde:
Çıkabildiğim gün içten kubbene,
Başıma tac olmuş kurşunlarının,
Altında derine bakıp gördüğüm, bir
Kökten geldiğini sütunlarının.

"Bu ne hikmet" derken kendi kendime!
"Bu ne hikmet" dedi ses oyunları...
Ululuk, incelik, mana, renk, oyun...
Nasıl birleştirmiş Sinan bunları?

Bir aile gibi, çepeçevre, küçük,
Kubbeler büyüğün yavruları mı?
Yahut onlar da bu kutlu yuvanın,
Güvercinleri mi, kumruları mı?

Doç. Dr. Ahmet Kavas
Istanbul Üniv. İlahiyat Fak.

KATAR

Başkent

Devha (Doha)

Yüzölçümü

11.437 km²

Nüfus

885.359 (2006)

Başlıca şehirleri

Devha (339.847), Reyhân (272.860), Umm Salâl (31.605), Havr (31.547) ve Vekre (31.441).

Ülkenin en yüksek noktası

Cebel Duhân (90 m.)

Para birimi

Katar Riyali

Kişi başına milli gelir

39.607 dolar

Resmi dil

Arapça

Millî gün

3 Eylül 1971

Ülkenin adı

Devletü Katar

Fiziki ve beşerî coğrafya

Katar devleti Arap yarımadasının Basra Körfezi'ne doğru 160 km. uzanan ve en geniş yeri 80 km.'yi bulan bir yarımada olup, güneyinde 60 km.lik bir sınırla Suudi Arabistan ile çevrilidir. Ülkenin çok az yerinde sonradan yapılan çiftliklerde ziraat yapılmaktaysa da tamamına yakını kumlarla kaplıdır. 1940'lı yılların sonunda işletilmeye başlanan petrol yatakları Duhân yükseltisinin olduğu bölgede iken, doğalgaz yatakları yarımada'nın kuzeybatısındaki denizdedir.

Ülke nüfusunun büyük bir kısmı şehir merkezlerinde bulunmaktadır. Ancak toplam nüfusun %83 gibi oldukça yüksek bir oranı, başkent Devha ve Reyhân şehirlerinde yaşamaktadır. Halkın hayat şartları gelişmiş ülkelerin seviyesindedir. Nüfusun çoğunluğunu oluşturan yerli Araplar'ın dışında değişik ülkelerden petrol endüstrisinde çalışmak üzere gelen Asya kökenliler ve Arap ülkelerinden gelenler oluşturur. Yabancı iş gücünün üçte biri Hindistan ve çevresindeki ülkelerden gelmiştir. Ayrıca Mısırlılar, Suriyeliler, Filistinliler ve Mağribliler gibi Arap soylulara da rastlanmaktadır. Yabancılar içinde İranlılar %10 gibi oldukça yüksek bir orana sahiptir. Dışarıdan gelenlerin çoğu erkek olduğu için ülkedeki her üç kişiden ikisi neredeyse erkektir.

İslâmiyet öncesi

Körfez ülkelerinden Kuveyt, Bahreyn ve Birleşik Arap Emirlikleri ile aynı tarihe sahip Katar, uzun asırlar Pers imparatorluğunun bir parçası olarak kaldı ve o dönemlerde Mezopotamya ile Hint vadisi arasında önemli bir yerd. Yapılan arkeolojik kazılar-

da M.Ö. 4.000 yılına ait insan izlerine rastlandı. Ardından bölgenin güçlü Dilmun krallığının merkezi olan Bahreyn'in bir parçası oldu. Kurak ve zor iklim şartlarına rağmen burada daima insan varlığına rastlanmaktaydı ve özellikle Necid bölgesinin Arap kabileleri buraya gelip gitmekteydiler. Havr civarı inci ve kuru balık pazarı olarak tanınca önemli bir ticaret merkezine dönüştü.

İslamiyetin Katar'da yayılışı

Arap yarımadasında İslâm'ın yayılmaya başladığı ilk dönemde Katar ve çevresinin derhal bu dini benimsemesinde, yöneticileri el-Münzir İbn Savî et-Temimî'nin İslâm'ı kabul etmesi etkili oldu. O dönem coğrafyacılarına göre Basra'dan Umman'a kadar olan bölgeye, deniz ülkesi manasına Bilâdü'l-bahr veya iki deniz manasına Bahreyn denmekteydi. Tarihçi ve coğrafyacı Yakut el-Hamevî'ye göre, yöre halkı dokuma ve mızrak yapmada mahirdi.

Müslümanların Arap yarımadası dışında denizlere açılarak İslâm'ı yaymak için başlattıkları cihat hareketinde en büyük destek Katarlılar'dan geldi. Çünkü denizleri dolaşma konusunda mahir oldukları için Abulala el-Hadramî komutasındaki deniz seferlerine katılarak, İslâm'ın daha uzak mekanlarda yayılmasında öncü oldular.

Osmanlı dönemi

Portekizliler 16. yüzyılın başında Hüzmüz Boğazı, Maskat ve Bahreyn ile birlikte Katar'ı da işgal ettiler. Osmanlılar 1538 yılında Portekizliler'i Basra körfezinden çıkardılar. 1559 yılında Osmanlı Devleti buraya en yakın bölge olan Lahsâ'yı Beylerbeyliği yaparken, Katarı da buraya bağlı bir sancak olarak idaresine aldı. Ne var ki o günkü şartlarda buraya mutasarrıf tayin edilen görevli gidip vazifesine başlayamadı. Dört asır boyunca Osmanlı Devleti'nin bu bölgede nüfuzunun devamı ve idaresi tamamıyla mahalli aşiretlerin şeyhleri tarafından yürütüldü. Bu dönemde Katarlılar 16. ve 17. yüzyıllar boyunca Basra Körfezi bölgesinde, Hindistan-Uzakdoğu deniz ticaret yolunda üstünlük sağlamak isteyen Portekiz, İngiliz, Hollanda ve Fransızlar arasında yaşanan kıyasıya rekabete şahit oldular. 17. yüzyıl sonun-

da Katar sahillerinde yaşayan ve İkinci Dünya Savaşı'na kadar değişmeyen bir şekilde inci avcılığı ile balıkçılıkla geçinen bedeviler, bugünkü başkent Devha köyünün olduğu yerde Bedâyi, Vekre, Humeyle, Fuvéyrit ve Zübâre köylerini kurdular.

İngilizler Basra Körfezi bölgesinde Katar kıyılarında kabileler arasında yaşanan kavgaları, kendi güvenlikleri için tehlikeli bularak 1820 yılında bunlarla bir anlaşma imzalamışlar, maddeleri ihlal edildiğinde de bu sahilleri bombalamaktan çekinmemişlerdi. 1867 yılında Bahreyn emiri el-Halife Katar'ın köylerini el geçirmek isteyince, İngiltere yaklaşık elli yıl önce imzaladığı anlaşmayı bahane ederek, Muhammed b. Sâni

ile bir anlaşma imzalamak istemiş ve böylece el-Halife'nin Bahreyn dışında etkili olmasını engellemişti. Ancak Osmanlı Devleti 1871 yılında Katar'ı, Bağdat ili Ahsâ sancağına bağlı Katif ve Hufûf ile birlikte bir kaza merkezi yaparken kaymakamlığına da Bahreyn'in saldırılarından korunmak için müracaatta bulunan mahalli aşiret reisi Şeyh Muhammed b. Sâni'yi tayin etti ve buraya bir garnizon yerleştirdi. Buranın idare altına alınmasında, Kuveyt emiri Şeyh Abdullah es-Sabah'ın desteği etkili oldu. 1875 yılında Basra sancağı Bağdat vilayetinden ayrılarak yeni bir vilayet yapılırken, Ahsa sancağı Necid sancağı adıyla buraya bağlandı. Hâliyle Katar da Necid sancağının bir kazası oldu. 1880-1884 arasında Basra tekrar sancak olunca, Necid de bu sürede doğrudan tekrar Bağdat'a bağlanmışsa da Basra'nın bir kez daha vilayet olmasıyla tekrar buraya bağlandı.

İngiliz sömürgeciliği

İngilizler ilk defa 19. yüzyıl başında Katar sahillerinde yaşayan kabileler arasında yaşanan kavgalar üzerine, bunlarla 1820 yılında bir güvenlik anlaşması imzaladıkları iddia edilmektedir. Bunun geçerliliğinin olmadığı bizzat yöre halkının böyle bir anlaşmanın şartlarını kabul etmediği için oturdukları yerlerin, 1821 yılında İngilizlerin bombalamasından anlaşılmaktadır. 19. yüzyılın son

otuz yılına kadar Katar yarımadası ve Bahreyn adasının idaresi, Osmanlı nüfuzu altındaki diğer bölgeler gibi mahalli bir şeyhlik olan el-Halife ailesinin elindeydi. Özellikle yarımadanın doğu sahillerindeki Devha ve Vekre balıkçı köylerinde, el-Halife ailesine karşı mücadele başlayınca 1867 yılında buraya bir deniz gücü gönderildi. Bahreyn bu seferden istediği başarıyı elde etti ve İngiltere de 1820 yılında yaptığı anlaşmayı bahane göstererek burada etkili olmak istemiştir. O döneme kadar körfez bölgesinde herhangi bir etkinliği olmayan ve babası Sâni b. Muhammed'in yerine, aşiretin reisi olan Şeyh Muhammed b. Sâni'yi temsilci olarak muhatap kabul edip kendisiyle bir anlaşma yaptılar. Fakat bu anlaşmanın üzerinden iki yıl geçmişti ki, Osmanlılar Katar'ı bir kaza merkezine dönüştürdüler. İngilizler buranın Bahreyn'e bağlı bir yer olduğunu iddia ederek, Bahreyn'e her yıl ödediği 9.000 riyal vergiyi ödemesi için buraya adamlarını gönderdilerse de Katar şeyhi bölgesinde bulunan Osmanlı sancaklarını göstererek, kendisinin Osmanlı idaresinde bulunduğunu ve veremeyeceğini bildirdi. Ancak İngilizler, Katar'ın köylülerinin elindeki küçük gemilere denize açıldıkça el koyarak baskı uygulamak suretiyle kendilerine bağlamaktan hiç vazgeçemediler.

Katar, Osmanlılar tarafından Birinci Dünya Savaşı'na kadar idare edildi ve 1916 yılında İngiliz sömürgesi oldu. Bu savaş boyunca Şeyh Casim'in yerine geçen Şeyh Abdullah İngilizler'in tarafını tuttu ve onlarla bir himaye antlaşması imzaladı. Savaş sonrası Katar halkı çok fakir bir duruma düştü. Aralarında yapılan anlaşma diğer körfez ülkelerindekilerin aynısı idi ve Katar bu anlaşmayla, İngiltere'nin rızasını almadan başka ülkelerle anlaşma yapma şartını kabul etti. İngiltere de Katar'ı denizden ve karadan gele-

cek her türlü saldırıya karşı koruyacaktı. 1934 yılında İngiltere, Katar şeyhi ile yeni bir anlaşma yaparak bu sömürgesi üzerinde daha fazla söz hakkı aldı.

İngilizler burayı Basra Körfezi ve Hindistan yolu üzerinde stratejik bir konumda görmekteydiler. Petrolün bulunmasıyla birlikte burası hakkındaki kanaatleri de değişti. İkinci Dünya Savaşı ve 1947 yılında Hindistan'ın bağımsızlığını elde etmesi, İngiltere'nin körfezdeki siyasetini değiştirdi. 1961'de Kuveyt bağımsızlığını alırken Birleşik Arap Emirlikleri, Bahreyn ve Katar bir federasyona dönüştüler. Ancak aralarındaki rekabet sonucu, bu birlikten ilk kopan Katar oldu ve bağımsızlığını ilan etti.

Bağımsızlık

Katar'a yerleşen Temim kabilesinin ikinci şeyh Muhammed b. Sâni'nin henüz hayattayken, yerine oğlu Şeyh Casim b. Muhammed'i (1878-1905) geçirdi. Osmanlı idaresine karşı tavırlarıyla bilinen Şeyh Casim modern Katar devletinin kurucu emiri olarak bilinir. Babası gibi o da henüz hayatta iken, yerine oğlu Şeyh Abdullah b. Casim es-Sâni'yi geçirdi ve kendisi 1913'te öldü. İngiltere ile himaye antlaşmasını o imzaladı. Fakat oğlu Şeyh Hamed b. Abdullah es-Sâni özellikle 1940 yılından itibaren babasının yetkilerini kullanarak ülkeyi idare etti. Ne var ki 1948 yılında babasından bir yıl önce ölünce, yerine kardeşi Şeyh Ali b. Abdullah geçti ve 1960 yılında oğlu Şeyh Hamed b. Ali lehine tahttan el çekene kadar Katar emiri oldu ve İngiltere'nin himayesinde 1972'ye kadar ülkeyi idare etti. 1972 yılında veliht prens olan yeğeni Şeyh Halife b. Hamed es-Sâni hanedanının rızasıyla tahtı ele geçirdi. Kendisinden sonra 1977'de veliht prens ilan ettiği Şeyh Hamed b. Halife 1995'te Katar'ın yeni emiri oldu ve 1996'da da oğlu Şeyh Casim b. Hamed'i veliht prens ilan etti.

3 Eylül 1971'de Katar İngiltere'den bağımsızlığını aldı. Etrafındaki emirliklerin aksine ne Birleşik Arap Emirlikleri içinde ne de Suudi Arabistan'ın bir parçası olmayı kabul etmedi. Arap ülkelerinin çoğu, ABD ve İngiltere derhal bu ülkenin bağımsızlığını tanıdılar, ardından Birleşmiş Milletler ve Arap Birliği'ne üye oldu. Petrol ihraç eden ülkelerin ilk üyelerinden olurken ve Körfez İşbirliği'nin kurucu üyeleri arasında yer aldı. 1974 yılında ülkedeki bütün petrol işletmeleri Katar Genel Petrol Şirketi'nin (Qatar General Petroleum Company) idaresine verilince gelirler muazzam bir şekilde arttı.

35 sandalyeli bir şura meclisi bulunan Katar monarşi ile idare edilmektedir. Emir bakanlar kurulu ve danışma meclisini idare etmektedir. Hâlen Katar emiri olan Şeyh Hamed b. Halife es-Sânî, 27 Haziran 1995 tarihinde babası Halife b. Hamed es-Sânî'ye karşı darbe yaptığında kendisi başbakanlık görevini yürütüyordu. Ülkede pek çok alanda sosyal ve siyasi değişiklik yaptı. Babası bulunduğu Bahreyn'den 1996'da tahtı geri almak için girişimde bulunduysa da başarılı olamadı.

Şeyh Hamed kurdurduğu el-Cezire ve CNN Arap televizyon kanalları sayesinde, bütün Arap dünyasında en fazla seyredilen medya kuruluşlarına sahip oldu.

Komşularından Bahreyn ve Suudi Arabistan ile bağımsızlık sonrasında yıllar süren sınırların belirlenmesinde tartışma yaşadı. Özellikle Bahreyn ile Katar arasında Havar adalarını sahiplenme konusunda uzun yıllar anlaşmaya varılmadı. 2001 yılında Uluslararası Adalet Divanı, bu adaların Bahreyn'e verilmesine karar verince bu mesele de kapanmış oldu.

Katar emiri 2003 yılında ülkede birtakım demokratik reformlar yaparak basın hürriyetine imkân verdiği gibi ilk defa belediye seçimleri yapıldı ve Körfez ülkeleri içinde ilk defa hükümette bir hanim Eğitim Bakanlığına getirildi.

Kültür ve eğitim

Eğitime büyük önem verilen Katar'da, anaokulundan ortaokul sonuna kadar eğitim bütün ülke çocuklarına ücretsiz verilmektedir. 1973 yılında temelleri atılan ve 1977'de üniversiteye dönüşen Katar Üniversitesi'nde; Eğitim, Sanat ve Bilim, Şeriat ve İslâm Tetkikleri, Mühendislik, Hukuk, İş ve Ekonomi olmak üzere altı fakülte bulunmaktadır. 2002 yılında üniversiteye devam eden 8.621 öğrencinin %73'ü bayandı. 1977 yılından 2002 yılına kadar Katarlı öğrenciler yanında 52 farklı ülkeden öğrenci bu üniversiteye devam etti. 16.500'ü Katarlı olmak üzere toplam 23.167 öğrenci bu üniversitede eğitim görerek mezun oldu. Ayrıca ülkede bu üniversite dışında çok sayıda yüksek eğitim kurumu bulunmaktadır. 1995'te bizzat Katar emiri Şeyh Hamed b. Halife es-Sânî tarafından kurulan Müessesetü Katar isimli kuruluşun girişimiyle Carnegie Mellon, Georgetown, Texas A&M, Commonwealth of Virginia et Cornell gibi pek çok Amerikan üniversitesi Katar'da kampüs açtı.

Ülkede günlük olarak el-Ri-yâh, el-Vatan ve Ceridetüşşark gibi gazeteler yayınlanmaktadır. 1912 yılında Şeyh Hamed b. Abdullah'ın kendisi için yaptığı ikamet 1975'te düzenlenerek Katar Milli Müzesi'ne çevrildi. Tarihi eser olarak daha ziyade sahil şeridindeki yerleşim yerlerindeki Kut, Mürveb, Havr, Burc Bazen, Vecbe ve Rukaye kaleleri ile Umm Sallal'deki Şeyh Muhammed el-Kasım'ın önde gelen mekanlardır.

Dinî hayat

İslâm, Katar'ın resmi dinidir. Her mahallede üç veya dört cami yapılmasından dolayı cemaatin evlerinden veya iş yerlerinden yaya olarak camilere kolayca gitmeleri sağlanmıştır. Ülkede yaklaşık 1.000 kadar cami bulunmaktadır. Katar devletinde Suudi Arabistan'da olduğu gibi Vehhabilik yaygın olmakla birlikte uygulamada daha fazla serbestlik söz konusudur. Katar hükümetindeki bakanlıklardan birisi Vakıflar ve İslâmî İşler Bakanlığı (Vezâretü'l-evkâf ve'ş-Şuünü'l-İslâmiyye) olup, bu görevi Faysal b. Abdullah el-Mahmûd yürütmektedir.

Ekonomik hayat

Ülke ekonomisi yabancı iş gücüne bağlı olup, gıda maddeleri başta olmak üzere birinci derecede ihtiyaç maddelerini ithal etmek zorundadır. 1940'lı yıllarda bulunan petrolden önce ülke, balıkçılık ve inci avcılığıyla geçiniyordu. 1920 ve 1930'lu yıllarda Japon incisi dünya piyasalarına girince, Katar incisi onunla rekabet edemedi. Petrol ülkenin iktisadi hayatını tamamen değiştirdi ve artık ülkenin en büyük gelir kaynağı petrol ve doğal gazı dayanmaktadır. Her ikisinden de çok yüksek oranlarda gelirler elde etmektedir. Katar'ın en çok ithal yaptığı ülkelerin başında Fransa, İngiltere, Japonya, Amerika Birleşik Devletleri ve Almanya gelmektedir.

İlk İslâm Şehitlerinin Oğlu Ammâr B. Yâsir (r.a.)

Ammâr b. Yâsir (r.a.), aslen Güney Arabistan kaynaklı Kahtânî Arap soyuna ulaşan Ans kabilesinin Yâm koluna mensuptur. Babası Yâsir, Yemen'den Mekke'ye gelip Kureyş'in önemli kabilelerinden olan Benî Mahzûm kabilesinin himayesine girmiş ve asıl yurduna geri dönmeyip Sümeyye isimli bir cariye ile evlenerek Mekke'ye yerleşmiştir. Bu sebeple Ammâr b. Yâsir, bir sığınmacı ile bir cariyenin çocuğu olarak Mekke'de dünyaya gelmiştir.

Ammâr b. Yâsir (r.a.), yaklaşık üç yıla kadar sürdüğü rivayet edilen gizli davet döneminde ailesiyle birlikte Müslüman oldu. Annesi Sümeyye (r.ah.) ile babası Yâsir (r.a.) de oğullarıyla birlikte ilk Müslümanlardan kabul edilir. Mekke döneminde özellikle himayesiz Müslümanlara karşı Kureyş müşriklerinin ağır baskı ve işkence faaliyetlerinin başlaması üzerine, buna en faz-

la maruz kalanların başında bütün hâlinde Yâsir (r.a.) ailesi gelir. Onların bağlı buldukları Benî Mahzûm kabilesi, Hz. Peygamber'e (s.a.s.) ve Müslümanlara karşı düşmanca davranan kabile bloğunda yer aldığı için, gerek bu ailenin asıl fertlerinden Müslüman olanlar, gerekse sığınmacı statüsünde bulunanlar, ağır baskı ve işkenceye tabi tutuldular. Benî Mahzûm'un önderlerinden olan Ebû Cehil, bu faaliyetin en önemli uygulayıcısı olmuştur. Böyle olduğu içindir ki, dinlerinden döndürmek amacıyla Yâsir (r.a.) ailesinin bütün fertlerine kızgın kumlar üzerinde ağır işkenceler yapmaya başlamıştır. Ancak bütün ağır işkencelere rağmen, bu aile mensupları sebat göstererek dinlerinden vazgeçmediler. Onların işkence altında kaldığına şahit olan, ancak elinden de bir şey gelmeyen Allah Rasûlü (s.a.s.), "Sabredin, ey Ammâr'ın ehli, sizler Allah'ın lütfuna nail olacaksınız." diyerek tesellide bu-

lunmuştur.

Yaptığı tüm tehdit ve baskılara rağmen istediğini elde edemeyen Ebû Cehil hakaret ve işkenceyi öldürmeye kadar götürerek Ammâr b. Yâsir'in (r.a.) annesi Sümeyye (r.ah.) ile babası Yâsir'i (r.a.) sırasıyla katletti. Bu sebeplerdir ki, onlar İslâm'ın ilk şehitleri olarak kabul edilmiştir.

Ebû Cehil, anne-babasını katlettikten sonra, onların oğlu Ammâr'a (r.a.) da öldürücü işkence uygulamayı devam ettirdi. Anne ve babası gözleri önünde öldürülen ve kendisinin de aynı akıbete uğrayacağından endişelenen Ammâr (r.a.), uygulanan işkencenin de şiddetine dayanamayınca, Ebû Cehil'in kendisinden söylemesini istedikleri sözleri sarf edince canını kurtarmaya muvaffak oldu. Ammâr (r.a.) düşmanının elinden kurtulduktan sonra derhal Allah Rasûlü'ne (s.a.s.) giderek, başına gelenleri anlatıp yaptıkların-

dan dolayı pişmanlığını bildirdi. Hz. Muhammed (s.a.s.) ise, di- liyle söylediklerinden ziyade kal- binden geçenin asıl olduğunu, can korkusu sebebiyle söyledik- lerinin imana hiçbir zarar ver- meyeceğini, yine işkenceye uğ- raması durumunda aynı sözleri söyleyerek hayatını kurtarması- nın bir mahzuru olmadığını ifa- de ederek, onu manevî sıkıntı- dan kurtardı. Bu hadise ile ilgili olarak daha sonra nâzil olan ayet, zor durumda dininden vazgeçtiğini beyan etmenin imana herhangi bir zarar getir- meyeceğini teminat altına alın- ca, bu ilâhî müsaade Ammâr'ın (r.a.) gönlüne su serpmiş, daha sonra aynı durumla karşı karşıya kalabilecek Müslümanlara da çı- kış yolu göstermiştir:

“Gönlü imanla dolu olduğu halde, zor altında kalan kimse müstesna, inandıktan sonra Al- lah'ı inkar edip, gönlünü kafirli- ğe açanlara Allah katından bir gazap vardır; büyük azab da on- lar içindir.” (Nahl, 106)

Ammâr b. Yâsir (r.a.), yakla- şık on üç yıl süren Mekke döne- minde müşriklerin her türlü kor- kutma, baskı ve işkencelerine sabırla mukabele ederek Hz. Peygamber'in (s.a.s.) yanında kalıp onun en büyük yardımcıla- rından biri oldu. Akabe biatla- rından sonra Medine'nin Müs- lümanlar için yeni yurt olduğu- nun tespit edilmesi üzerine de Allah Rasûlü'nden (s.a.s.) aldığı izin ile Mekke'den Medine'ye hicret etti. Hz. Peygamber'in (s.a.s.), Medine'ye hicretinden

Mekke döneminde özellikle himayesiz Müslü- manlara karşı Kureyş müşriklerinin ağır baskı ve işkence faaliyetlerinin başlaması üzerine, buna en fazla maruz kalanların başında bütün hâlin- de Yâsir (r.a.) ailesi gelir.

sonra gerçekleştirdiği kardeşleş- tirme uygulamasında, En- sar'dan Huzeyfe b. Yemân (r.a.) ile din kardeşi ilan edildi.

Medine'ye hicretten sonra gerçekleştirilen en önemli faali- yetlerinden biri olan Mescid-i Nebî'nin inşası esnasında, en fazla gayret gösterenlerin başın- da Ammâr b. Yâsir (r.a.) gelir. Nitekim inşaat için herkesin bir kerpiç taşıırken, onun iki kerpiç taşıdığını gören Allah Rasû- lü'nün (s.a.s.) onu takdir ettik- ten sonra, “Ammâr'ı bağı bir topluluk öldürecek, Ammâr on- ları cennete çağırırken, onlar ise Ammâr'ı cehenneme davet ederler.” şeklinde ona iltifatta bulunduğu hadis kaynaklarında zikredilir.

Ammâr b. Yâsir (r.a.), Bedir, Uhud, Hendek savaşları, Hayber ve Mekke'nin fethi, Huneyn sa- vaşı vb. Medine döneminde gerçekleştirilen bütün askerî fa- liyetlerde Hz. Peygamber'in (s.a.s.) yanında yer aldı. Rasûlül- lah'ın (s.a.s.) vefatından önce başlayan, Hz. Ebû Bekir'in (r.a.) halifeliği döneminde ise Müslü- man toplumu tehdit eden, dinî ve siyasi nitelikli ridde hadisele- rinin bastırılmasında aktif bir şe- kilde rol aldı. Bilhassa pek çok Müslümanın da şehit olduğu Yemâme savaşında, Müseyli-

me'nin ordusuna karşı kahra- manca savaştı. Nitekim ashab- dan Abdullah b. Ömer (r.a.), “Yemâme savaşında öyle bir yi- ğit gördüm ki, düşmanın safları- nı dağıtıyor, etrafındaki müca- hitlere de cennet ileridedir diye- rek çağırda bulunuyordu. Daha sonra öğrendim ki, bu yiğit Am- mâr b. Yâsir imiş” diyerek, onun savaşta kahramanlığına şahit- lik etmiştir.

Ammâr b. Yâsir (r.a.), hicro- tin 21. yılında halife Hz. Ömer (r.a.) tarafından Küfe'ye vali ta- yin edildi. Gerek Küfelilerin yö- neticilerine karşı alışkanlık hâline gelen itaatsizlikleri, gerek Basra- lılar ile Küfelilerin rekabeti, ge- rekse Ammâr b. Yâsir'in (r.a.) ta- biatına yöneticiliğin uymaması sebebiyle kısa süren idarecilik- ten sonra görevinden alındı. Ammâr (r.a.) bundan sonraki dönemde valilik derecesinde bürokratik görevlerden uzak durmuştur. Bununla birlikte o, bir asker olarak özellikle İran fe- tihlerinde görev aldı. Müslü- manlar ile Sasanilerin son büyük çarpışması olan Nihavend sava- şına iştirak etti.

Hz. Osman'ın (r.a.) halifeli- ğinin son beş yılında gerçekle- şen idarî uygulamaları tenkit eden ashab önderlerinden biri de Ammâr b. Yâsir'dir (r.a.). O bilhassa yönetime sadece Ümeyye oğullarına mensup şa- hısların getirilmesine ve iktidarın uygulamalarını eleştiren Ebû Zer el-Gifârî'nin (r.a.) halife tarafın- dan Rebeze'ye sürülmesine şid- detle karşı çıktı. Bunların yanlı ş olduğunu hiç çekinmeden ge- rek bizzat halifeye, gerekse di-

Yaptığı tüm tehdit ve baskılara rağmen istedi- ğini elde edemeyen Ebû Cehil hakaret ve iş- kenceyi öldürmeye kadar götürerek Ammâr b. Yâsir'in (r.a.) annesi Sümeyye (r.a.h.) ile ba- bası Yâsir'i (r.a.) sırasıyla katletti. Bu sebeplerdir ki, onlar İslâm'ın ilk şehitleri olarak kabul edil- miştir.

şer insanlara açıkladı. Yönetime muhalif tavırlarına rağmen Ammâr (r.a.), Hz. Osman'ın (r.a.) şehit edilmesine yakın bir dönemde, eyaletlerdeki durumun tespiti amacıyla yönetim tarafından Mısır'a mufettiş olarak gönderildi.

Ammâr b. Yâsir (r.a.), Hz. Osman'ın (r.a.) şehit edilmesinden sonra Hz. Ali'ye (r.a.) ilk biat edenlerden oldu. Hz. Ali'nin (r.a.) hararetli bir taraftarı olarak tanınan Ammâr (r.a.), onun adına Hz. Hasan (r.a.) ile birlikte Küfe'de asker toplama faaliyetinde bizzat görev aldı. Müslümanların kendi aralarında gerçekleştirdikleri ilk büyük savaş olan Cemel muharabesine iştirak etti ve Hz. Ali (r.a.) ordusunun sağ taraf komutanlığını üstlendi. Cemel savaşından sonra meydana gelen Siffin savaşında ilerlemiş yaşına rağmen, Şamlılara karşı Irak ordusunun yaya birlikleri komutanı sıfatıyla ön saflarda çarpışırken öldürüldü. (H.37/M. 657) Hz. Ali'nin (r.a.) kıldırıldığı cenaze namazından sonra ölüğü yere defnedildi.

Tarih kaynaklarında Siffin savaşı esnasında Ammâr b. Yâsir'in (r.a.) ölümünün, savaşın gidişatını doğrudan etkilediğine dair bilgiler bulunur. Zira Hz. Peygamber'in (s.a.s.) Mescid-i Nebî'nin inşası sırasında Ammâr'ın (r.a.) âsi bir topluluk tarafından öldürüleceği sözü, savaşın her iki grup tarafından bilindiği için, Iraklılar Ammâr'ın (r.a.), Hz. Ali'nin (r.a.) ordusunda savaşmış olması sebebiyle kendilerini haklı taraf olarak görmüşler, bunun verdiği manevî destekle Şamlılar üzerine daha güçlü bir şekilde saldırıp onların geri çekilmelerini temin etmişlerdir. Buna mukabil, Şamlılar da kendilerinin Peygamber'in (s.a.s.) diliyle âsi sayıldıklarını ve haksız durumda olduklarını düşünerek, moral çöküntüsüne girmişler ve savaşma azimlerini kaybetmişlerdir. Dolayısıyla Ammâr b. Yâsir'in (r.a.) hayatta iken olduğu gibi, ölümlüyle de halife Hz. Ali'ye (r.a.) yardımcı olduğu yorumları yapılmıştır.

Kaynaklarda Ammâr'ın (r.a.), yüksek ahlâk sahibi, sade ve mütevazı bir hayat yaşayan, ibadetine çok düşkün, lüks ve dünyalıktan uzak, toprak üzerine yatmayı döşeğe yatmaya tercih eden bir kişi olduğu rivayet edilir.

Ammâr b. Yâsir'den 62 hadis rivayeti yapılmıştır. Onun, "Üç şeyi her kim bir araya getirebilirse, imanının tamamını elde etmiş olur: Kendi aleyhine de olsa insafı elden bırakmamak, herkese selâm vermek, fakir iken bile sadaka vermek." sözü Buhârî'de zikredilir.

Hacı Hafız Ahmet Hoca'nın Ardından

Hafız Amca dar bir çevrede bir köy muhitinde hayatını sürdürmesine rağmen, ufku geniş ve ülke meseleleriyle yakından ilgili bir kimseydi. Son derece zeki, dikkatli, hazır cevap, nüktedan ve cesur bir insandı.

Artvin'in Şavşat ilçesinin Meydanlık Beldesinde 1931 de doğan Hacı Hafız Ahmet Şahin, uzun yıllar hizmet ettiği yöresinde gençler tarafından Hafız Amca olarak bilinir, yaşlılar Hafız Efendi diye hitap eder yaşıtı olan arkadaşları da kısaca Hafız derlerdi. Kendisine ismiyle hitap edildiği pek görülmezdi.

12 Mayıs Cuma sabahı geçirdiği ani felçten sonra 17 Mayıs 2006 Çarşamba günü Cerrahpaşa Hastanesinde hakkın rahmetine kavuşmuş, cenazesi aynı gün Fatih Camii'nde öğleyin kılınan cenaze namazından sonra uçakla Artvin'e götürülmüş ve 18 Mayıs Perşembe günü köyünde toprağa verilmiştir. Cenazesine uzaktan yakından çok sayıda cemaat ve okuttuğu öğrencileri, asker arkadaşları katılmışlardır.

Hafız Amca dar bir çevrede bir köy muhitinde hayatını sürdürmesine rağmen, ufku geniş ve ülke meseleleriyle yakından ilgili bir kimseydi. Son derece zeki, dikkatli, hazır cevap, nüktedan ve cesur bir insandı. Gördüğü kötülükleri ve yanlışları öncelikle eliyle düzelten, gerektiğinde diliyle müdahale eden, kalp ile buğuz etmeye asla fırsat bırakmayan açık sözlü bir insandı. Gördüğü yanlışlar kim tarafından icra edilirse edilsin, asla bana ne demez derhal müdahale eder, müdahale edemediklerini de gerek mektupla gerekse telgrafla uyarırdı.

Evi, sofrası herkese açıktı. Babasından gördüğü misafirperverliği aksatmadan sürdürdü. Haddini bilir, hak edene haddini bildirirdi. Köydeki evi jandarma karakoluna yakın olması dolayısıyla, onlarla çok güzel dostluklar kurar ve aralarında geçen ilginç diyaloglar da olurdu. Onlardan bir ikisini kendini tanıtmamıza yardımcı olması düşüncesiyle paylaşmakta mahzur olmaz herhalde.

Bir gün jandarma komutanı çağırılmış, uzak köylerden getirilerek ertesi günü kazaya hakim huzuruna çıkartılacak zanlıları misafir etmesini istemiş. Hafız Amca başüstüne deyip misafirleri kabul etmiş. Komutan, "ama kaçmasınlar ha" diye ekleyince cevabı yapıştırmış. "Misafir etmeye eyvallah dedik, ancak ben bunlara sabaha kadar bekçi olamam. Kaçmayacaklarını garanti edemem. Çok korkuyorsan kapıma jandarma dikersin" diyerek, kendi üslubuyla cevap vermiş.

Gördüğü kötülükleri ve yanlışları öncelikle eliyle düzelten, gerektiğinde diliyle müdahale eden, kalp ile buğuz etmeye asla fırsat bırakmayan açık sözlü bir insandı. Gördüğü yanlışlar kim tarafından icra edilirse edilsin, asla bana ne demez derhal müdahale eder, müdahale edemediklerini de gerek mektupla gerekse telgrafla uyarırdı.

Köyün camisi yapılacak zaman öncülüğüne soyunmuş, herkesi her yönüyle tanıdığı için herkese gücü nispetinde bir para yardımı takdir etmiş, en yüksek miktarı da kendine yazmıştı. Milleti köyün kahvesinde toplamış, ve camiye yapmaya olan kararlılığını ve inancını komşularıyla paylaşmış. Ertesi günü de herkesi ormana götürmüş, öğleye kadar caminin kerestesini getirtmiş. Keresteyi caminin kapısında görenler ancak caminin yapılacağına inanmışlar.

Hafız Amca köyünde açılan ilk okulun ilk mezunu olmuştur. Yöresindeki hafızlardan hıfzını bitirmiş, askerlik sonrası İstanbul'da Nuruosmaniye Camii İmam Hatibi Hacı Hafız Hasan Akkuş'tan iki yıl talim okumuştur. Yaşı geçtiği için İmam-Hatip Okulu'nda okuyamamış, hastalanınca da İstanbul'da görev almayı çok istemesine rağmen, köye dönmek mecburiyetinde kalmıştır. Hastalıktan ifaket bulunca Meydancık'da öğrenci okutmaya başlamıştır. 15 senelik fahri hizmetten sonra, Meydancık Camii'ne müezzin olarak tayin edilmiştir. Kurs hizmetini aynı aşkla öğrenciler var olduğu müddetçe emekliliğine kadar sürdürmüştür.

Resmi hizmetinin yanında, yöredeki her türlü problemi

ve zor işi çözmek gibi bir misyonun da sahibi olmuştur.

Yörenin kalkınması için kendince projeler üretir, onların tahakkuku için ilgilileri harekete geçirir, hatta Anka-

ra'da ilgili bakanlıklara projelerini anlatır ve sahiplenmelerini isterdi. Sürekli okur ve yazardı. Yazdığı notların bir kısmı 2000 yılında, "Hafız Amca'nın Kaleminden" adıyla basıldı.

Merhuma Yüce Mevlâ'dan rahmet, yakınlarına sabır diliyorum.

Seni Seviyorum Demek Gerekli mi?

Diyanet Aylık Derginin Haziran/2006 sayısında yer alan bir makalede, sözden çok uygulama konu edilmiş ve seviyorum demenin de ötesinde sevdiğini göstermenin gerekliliği üzerinde durulmuştu. Ancak bu önemli tespit medyaya başlık olarak; "Diyanet: Seni seviyorum demek gereksiz" şeklinde yansıdı veya yansıtıldı. Böylece konu bağlamından kopartılarak yanlış mecralara çekilmiş oldu. Oysa maksat hiç de öyle değildi. Yazı iyi okunsa bu gerçek gayet kolaylıkla anlaşılacaktı. Sonra böyle bir şey demek ne mümkündür! Sevgili Peygamberimiz; "Sevdiğiniz kişiye onu sevdiğinizi söyleyin. Bu aranızdaki muhabbeti arttırır" buyurmamış mıydı? Yine; "Biriniz (mümin) kardeşini sevdiği zaman ona sevdiğini bildirsin" (Ebu Davud, Edeb, 122, V, 343) "Seni sevene, sen de sevgini açıkla. Çünkü sevene sevgi ızharı, aradaki sevginin derinleşmesine ve devamına sebep olur." (Suyuti, No: 45, I, 18) buyuran Hz. Peygamber'in hadisleri ortada iken, aksi isnadlar Diyanet için ancak

muhaldir, gerçeklerle örtüşmemektedir.

Peygamber Soyundan Gelmek...

Vatan (03.07.2006) da yer alan habere göre, İrlanda'nın saygın eğitim kurumlarından Dublin City Üniversitesinin, insanların kökenlerini ortaya çıkarmaya yönelik yaptığı araştırmada çarpıcı sonuçlara ulaştığı belirtilmektedir. Bu araştırmayı yürüten Prof. Gary Murphy'nin vardığı sonuçlara göre Arap yarımadasında, Kuzey Afrika'da ve Avrupa ülkelerinde yaşayan milyonlarca kişi peygamberimiz Hz. Muhammed'in soyundan geliyor. Araştırmaya göre Hz. Muhammed'in soy ağacında bulunan kişiler arasında ünlü film oyuncularını, Prenses Maria, İtalyan düşünür Niccolo Machiavelli, Amerika kıtasını keşfeden Christopher Columbus, hatta Charles Darwin gibi Avrupa kültürünü şekillendiren önemli isimlerin yer aldığı iddia edilmektedir.

Yapılan araştırmalar ne kadar gerçeği yansıtır bilinmez ama bilinen bir gerçek var ki, peygamber soyundan gelmek önemli olsa da tek başına yeterli bir hususiyet değildir.

Kur'an-ı Kerim değer ölçüsünü şöyle belirlemiştir: "Ey insanlar! Şüphe yok ki, biz sizi bir erkek ve bir dişiden yarattık ve birbirinizi tanımanız için sizi boylara ve kabilelere ayırdık. Allah katında en değerli olanınız, O'na karşı gelmekten en çok sakınanınızdır. Şüphesiz Allah hakkıyla bilendir, hakkıyla haberdâr olandır." (Hucurat, 13)

Herkes kendi nefisinden sorumludur. İnsan için ancak çalıştığına karşılığı vardır. Hz. Peygamber'den bu konuda nakledilen şu hadis çok anlamlıdır ve sadece soyun değil, dini ve dünyevi bağlamda sorumluluğun ve çalışmanın gereğini açıkça ortaya koymaktadır: "Nefislerinizi Allah'ın azabına karşı koruyunuz. Ey Abdi Menaf oğulları! Ben sizi Allah'ın azabına karşı koruyamam. Ey Abbas b. Abdulmuttalib! Seni Allah'dan gelecek azaba karşı koruyamam. Ey Rasûlullah'ın halası Safiyye! Seni Allah'ın azabına karşı koruyamam. Ey Muhammed kızı Fatıma! Malımdan dilediğini iste, ancak sana Allah'dan gelecek azabı defedemem." (Buhari, 55; Vesaya, 11)

44 yıllık zengin arşivi ve
ilmî birikimi ile
kaynak niteliğinde...

Diyanet İlmi Dergi

Diyanet İLMİ DERGİ

HURAFE İLE MÜCADELENİN NİCELİĞİ VE NİTELİĞİ ÜZERİNE
Seyfettin Erşahin

KADINLAR ARASINDAKİ HURAFELER VE
İSLÂM'IN HURAFELERE BAKIŞI
Fatma Yılmaz

GÜNÜMÜZ İLETİŞİM TEKNİKLERİ VE DİNİ İLETİŞİM
Hayati Hökelekli

YURTDIŞI CAMİ VE CAMİ DIŞI DİN HİZMETLERİ
Ömer Yılmaz

KUR'AN'DAKİ ÇOK ANLAMLILIK KAVRAMLARININ
TÜRKÇE'YE ÇEVİRİSİ SORUNU (İSRAF KAVRAMI ÖRNEĞİ)
Ali Bulut

İSLÂM HUKUKUNDA ANNENİN ÇOCUĞUNU EMZİRMESİNİN HÜKMÜ
Hilmi Duman

İKİ DÜNYA SAVAŞI ARASI DÖNEMDE
BULGARİSTAN MÜSLÜMANLARININ BATILILAŞMA ÇABALARI
İbrahim Hatiboğlu

KADININ ESTETİK BAKIŞI AÇISINDAN EVE YANSIMASI
Kadriye Erdemli

Cilt: 42 • Sayı: 1 • Ocak-Şubat-Mart 2006

DIYANET
İŞLERİ
BAŞKANLIĞI
SÜRELİ
YAYINLARI

**Kim tutar ellerimizden, uzattığımızda
Kim anlar bizi, gözlerimizin içine bakarak
Yıkıldığımızda, kim kaldırır bizi
Feryadımız dört bir yanı sardığında
Kim duyar sesimizi...**

FİYATI: 2,00 YTL